

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

VOLKENRECHTELIJKE POGINGEN TOT BESCHERMING VAN DE RECHTEN VAN DE JONGEREN

Door een resolutie der Algemene Vergadering van de Verenigde Naties¹ werd 1979 uitgeroepen tot «het jaar van het kind». Dit is de gelegenheid om na te gaan wat men op volkenrechtelijk gebied voor het kind heeft pogen te verwezenlijken.

Naast specifieke multilaterale verdragen, waarvan het oudste dateert van 1902 en handelt over de voogdij, hebben ook een reeks internationale organisaties zich gebogen over de noden van het kind. Dit zijn achtereenvolgens de Internationale Arbeidsorganisatie, de Verenigde Naties in haar organen en gespecialiseerde organisaties, de Raad van Europa en de Organisatie der Amerikaanse Staten². Hun bezorgdheid om het kind kwam tot uiting in specifieke declaraties en resoluties of in verdragen die algemener de rechten van de mens willen verdedigen.

Alvorens uit te weiden over de specifieke rechten van het kind, dient hier één universeel organisme in het daglicht gesteld te worden nml. United Nations International Children's Emergency Fund (U.N.I.C.E.F.).

Onder impuls van de United Nations Relief and Rehabilitation Administration (U.N.R.R.A.)³ en ingevolge een aanbeveling van de E.C.O.S.O.C., werd op 11 december 1946 een resolutie goedgekeurd in de Algemene Vergadering⁴ waarin besloten werd een fonds op te richten. Dit fonds werd in het begin althans speciaal bestemd voor de kinderen en de jongeren van staten die het slachtoffer waren van agressie.

De bedoeling was te voorzien in hun voeding en kleding, in medische hulp door strijd te leveren o.a. tegen de T.B.C.,

de malaria, de kroep en de kinkhoest en door het oprichten van een centrum te Parijs voor het opleiden o.a. van kinderartsen en kinderpsychiaters.

Er werd naar samenwerking gezocht met de Wereldgezondheidsorganisatie (W.H.O.) voor goedkeuring van technische en medische apparatuur, voor het opleiden van experts en het omlijnen van werkplannen.

Ook werd er voor de voedingsproblemen aangeklopt bij de Voedsel- en Landbouworganisatie (F.A.O.) en werd contact gezocht met het Rode Kruis.

Op 29 maart 1947 trof de E.C.O.S.O.C. een resolutie⁵ waarin een universele oproep werd gedaan om vrijwillige niet-gouvernementele bijdragen voor het lenigen van dringende noodsituaties van kinderen, jongeren en zwangere vrouwen. Deze United Nations Appeal for Children (U.N.A.C.) stelde een «one day's pay» of een alternatieve collecte voor.

De Algemene Vergadering drong erop aan dat de opbrengst van deze oproep zou worden overgedragen aan U.N.I.C.E.F.⁶ die weldra haar hulpverlening verlegde naar de noden van de ontwikkelingslanden⁷.

In 1953 werd overgegaan tot een vereenvoudiging van de naam. Het werd nu United Nations Children's Fund, doch met behoud van het symbool U.N.I.C.E.F.⁸. Het uitvoerend comité werd vanaf 1 januari 1957 uitgebreid tot 30 leden, die zowel behoorden tot de hulpgevende als de hulpontvangende landen en waarvan de nationaliteiten geografisch gespreid waren⁹. Vanaf 1956 werd een Universal Children's day¹⁰ uitgeroepen en dit is nu uitgegroeid tot het jaar

¹ Resolutie 31/169 van 21 december 1976 ; cf. *Chronique Mensuel de l'O.N.U.*, 1977, 125.

² Het Interamerikaans Instituut voor het kind, sloot een akkoord in 1949 met de O.A.S. ; cf. K. VASAK, *Les dimensions internationales des droits de l'homme*, 1978, p. 631.

³ Resolutie 103, augustus 1946.

⁴ Resolutie 57, *Yearbook of the United Nations (Y.U.N.)*, 1946/47, 162-164, 491, 518-521.

⁵ Resolutie 45 (IV), *Y.U.N.*, 1946/47, 491 ; *Y.U.N.*, 1947/48, 623.

⁶ Resolutie 215 (III) van 8 december 1948, *Y.U.N.*, 1948/49, 633.

⁷ Resolutie 417(V) van 1 december 1950, *Y.U.N.*, 1950, 621.

⁸ Resolutie 802 (VIII) van 6 oktober 1953, *Y.U.N.*, 1953, 467-468.

⁹ Resolutie 1038 (XI) van 7 december 1956, *Y.U.N.*, 1956, 263.

¹⁰ Resolutie 836 (IX) van 14 december 1954, *Y.U.N.*, 1954, 272.

van het kind. Reeds in 1965 kreeg U.N.I.C.E.F. de Nobel-prijs voor de vrede. Een eer die ze tot heden niet heeft beschaamd aangezien ze met ongeveer 200 miljoen dollar projecten steunt in 105 landen. De reële noden zouden echter bijdragen noodzaken van rond de 500 miljoen dollar¹¹.

In 1978 bedroegen volgens een rapport van de directeur-generaal van U.N.I.C.E.F. de Belgische bijdragen 936.500 \$; daartegenover staan de Nederlandse giften van 5.909.091 \$. We kunnen hier zuinig zijn met ons commentaar.

U.N.I.C.E.F. werd aangewezen om de activiteiten voor het jaar van het kind te coördineren en zijn directeur-generaal is ervoor verantwoordelijk¹².

Hopelijk zal op het einde van 1979 een verdrag over de rechten van het kind gesloten worden. Het komt bijna woordelijk overeen met de verklaring van de Rechten van het Kind, die door een resolutie van de Algemene Vergadering op 20 november 1959 unaniem werd aangenomen¹³. Hierin vindt men tien beginselen, waarvan we sommige in min of meer dezelfde bewoordingen kunnen terugvinden in de Universele Verklaring van de rechten van de mens van 10 december 1948, in de internationale verdragen inzake burgerrechten en politieke rechten en inzake economische, sociale en culturele rechten van 19 december 1966¹⁴, verder ook in de Europese en Amerikaanse conventie voor de rechten van de mens respectievelijk van 4 november 1950 en 22 november 1969. Bepaalde beschermingsmaatregelen zijn vervat o.a. in de verdragen gesloten in het raam van de Internationale Arbeidsorganisatie 15, in het Sociaal Handvest van de Raad van Europa¹⁶ en in andere specifieke verdragen.

We wensen hier tevens de aandacht te vestigen op het verschil in rechtskracht tussen de echte conventies en de verklaringen, die in feite slechts goede intentieverklaringen zijn en de staten niet binden.

De verschillende rechten van het kind waarover we zullen handelen, hebben als specifiek kenmerk dat derden deze moeten erkennen, opeisen en uitoefenen, daar het kind, tot een bepaalde leeftijd althans, onbekwaam is om voor zichzelf op te treden.

Onder deze derden verstaat men de ouders, de mannen en vrouwen individueel gezien, de particuliere organisaties, de plaatselijke autoriteiten en de nationale regering¹⁷.

¹¹ *Chronique mensuel de l'O.N.U.*, mei 1976, p. 38-39; januari 1977, p. 58.

¹² Resolutie 31/169, *Chronique mensuel de l'O.N.U.*, januari 1977, p. 125.

¹³ Resolutie 1386 (XIV), *Y.U.N.*, 1959, 198-199. Resolutie van de Commissie van de rechten van de mens, 20 (XXXIV) 1978, *Bulletin des droits de l'homme*, nr. 19, januari-maart 1978, p. 16-17.

¹⁴ Deze verdragen traden in werking respectievelijk op 3 januari en 23 maart 1976. Ze werden tot hertoe niet door België geratificeerd. Hiervoor wordt sterk gepleit door M. BOSSUYT in een artikel in *R.W.*, 1978-79, 235-248, waarin hij zelfs de directe werking van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, meent te onderkennen.

¹⁵ Geratificeerd door België op 14 juni 1955, *Belgisch Staatsblad*, 19 augustus 1955.

¹⁶ Eveneens nog niet geratificeerd door België.

¹⁷ Zie inleiding tot de verklaring van de rechten van het kind.

1. Recht op leven

Vanzelfsprekend wordt dit recht in alle declaraties en conventies inzake de rechten van de mens opgenomen.

In het raam der Verenigde Naties stelt artikel 3 van de Universele Verklaring dat een ieder recht op leven heeft (Everyone has the right to life ...). In de Verklaring van de rechten van het kind spreekt het voorwoord van wettelijke bescherming vóór en na de geboorte, terwijl in het beginsel 4, de pre- en postnatale zorg vooropstaat. In artikel 6, 1, van het Internationaal Verdrag, inzake burgerrechten en politieke rechten staat: «Ieder heeft het recht op het leven. Dit recht wordt door de wet beschermd. Niemand mag naar willekeur van zijn leven worden beroofd.» De overige vijf paragrafen hebben het vooral over de doodstraf en over de genocide.

Er is hier dus sprake van een wettelijke bescherming van het leven van elk menselijk wezen.

Het Europese verdrag van 1950 gebruikt de volgende bewoordingen in zijn artikel 2: «Het recht van een ieder op het leven wordt beschermd door de wet.» Vervolgens worden uitzonderingen toegestaan voor de doodstraf, de zelfverdediging, de rechtmatige arrestatie en de wettige onderdrukking van oproer of opstand. In de Amerikaanse declaratie van 30 april 1948 inzake de rechten en plichten van de mens¹⁸ wordt in artikel I de tekst van artikel 3 van de Universele declaratie overgenomen behalve dat «everyone» vervangen wordt door «every human being».

In de Amerikaanse conventie van 1969¹⁹ is artikel 4 heel wat explicieter: «Every person has the right to have his life respected. This right shall be protected by law, and, in general from the moment of conception. No one shall be arbitrarily deprived of his life».

Dit is de enige conventie die het recht op leven laat aanvangen bij de conceptie. In het vervolg van dit artikel 4 wordt slechts gehandeld over de doodstraf. Het feit dat de doodstraf ook niet kan worden uitgevoerd op zwangere vrouwen is een tweede verwijzing naar de prenatale bescherming. Deze uitzondering komt trouwens ook voor in artikel 6, 5, van het Verdrag der Verenigde Naties van 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten.

Het heeft immers niet veel gescheeld of de wetsbescherming vanaf de conceptie werd ook in dat artikel 6 opgenomen. België, Brazilië, El Salvador, Mexico en Marokko hadden in 1957 daartoe een amendement ingediend tijdens de commissievergadering voor het opstellen van dit verdrag²⁰. Dit amendement werd echter met 31 stemmen tegen, 20 voor en 17 onthoudingen afgewezen. De redenen hiervoor waren dat de staat moeilijk het tijdstip van de conceptie kon bepalen, dat de rechten en plichten voor het medisch korps hierbij betrokken waren en dat de wetgeving van de diverse staten gegrondvest was op verschillende principes. Uit dit overzicht der artikelen inzake het recht op leven kon niet besloten worden dat abortus al of niet geoorloofd is. Immers, waar in de Amerikaanse conventie gesproken wordt om deze bescherming vanaf de conceptie te verlenen, werden de woorden «in general» ingelast. Dit

¹⁸ Tekst in A.J. PEASLEE, *International Governmental Organizations*, 3e ed., 1974, D. I, vol. 2, p. 1212-1218.

¹⁹ Tekst in A.J.I.L., 1971, 680-702.

²⁰ A/C.3/L.654, *Y.U.N.*, 1957, 200-203.

laat de mogelijkheid voor uitzonderingen open. Dit is ook de mening van bepaalde auteurs²¹.

De abortusproblematiek wordt aldus teruggebracht tot een gewetenskwestie, aangezien ook de internationale rechtspraak zich tot op heden nog niet heeft uitgesproken.

Het eerste daarbij aanleunende rechtsgeding was de klacht van X, een Noors onderdaan, tegen de Noorse wet van 12 oktober 1960 inzake zwangerschapsonderbreking in bepaalde omstandigheden²².

De Europese Commissie voor de rechten van de mens werd verzocht een onderzoek in te stellen naar de verenigbaarheid van deze wet met artikel 2 van het Europese Verdrag. Steunend op de artikelen 25, 1, en 27, 2, heeft de Commissie het verzoekschrift niet ontvankelijk verklaard. De eiser was immers niet zelf het slachtoffer van de aangeklaagde wet en de Commissie is niet bevoegd om in abstracto te oordelen.

In een latere zaak die de Commissie om gelijkaardige redenen niet-ontvankelijk verklaarde, werd toegegeven dat sterilisatie in sommige omstandigheden in strijd kan zijn met de artikelen 2 en 3²³.

Anderzijds heeft de Commissie op 19 mei 1976 een eis van twee vrouwen tegen de Duitse Federale Republiek ontvankelijk verklaard. Een arrest van het Federaal Grondwettelijk Hof had een medische abortus, in de eerste twaalf weken vanaf de conceptie toegelaten volgens artikel 218 van het Strafwetboek, toch strafbaar geacht. Volgens de eiseressen was dit o.a. een inbreuk op de eerbied voor het privé-leven volgens art. 8 van de Europese conventie.

In haar rapport over de grond van de zaak kwam de Commissie op 12 juli 1977 echter tot de conclusie dat er geen schending was van artikel 8 en het Comité van Ministers was in zijn resolutie van 17 maart 1978 dezelfde mening toegedaan²⁴. Zwangerschapsonderbreking kan aldus niet worden beschouwd als een loutere privé-aangelegenheid.

2. Recht op gelijke behandeling ter zake van geboorte

Het eerste beginsel van de verklaring van de rechten van het kind heeft betrekking op een algemeen discriminatieverbod en luidt als volgt : « Het kind moet alle in deze verklaring genoemde rechten genieten. Alle kinderen, zonder enige uitzondering, hebben aanspraak op deze rechten, zonder onderscheid of achterstelling wegens ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politiek of ander inzicht, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom,

geboorte of andere status, hetzij van het kind zelf, hetzij van het gezin waaruit het voortkomt. »

Dit basisprincipe is terug te vinden in alle verklaringen en conventies betreffende de rechten van de mens in min of meer dezelfde bewoordingen. Dit is zo in artikel 2 van de Universele Verklaring, in artikel 2, 1, van het Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, in artikel 2, 2, van het Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, in artikel 14 van het Europese Verdrag, in artikel II van de Amerikaanse verklaring en in artikel 1 van de Amerikaanse conventie.

In al deze artikelen wordt expliciet of impliciet de discriminatie op grond van de geboorte²⁵ afgewezen.

In sommige verdragen of verklaringen wordt het onderscheid tussen kinderen geboren binnen of buiten het huwelijk nogmaals uitdrukkelijk verboden of wordt hun een gelijke bescherming toegekend.

Zo vermeldt artikel 25, 2, van de Universele Verklaring dat alle kinderen, al dan niet wettig, dezelfde sociale bescherming zullen genieten. Het discriminatieverbod t.o.v. kinderen op grond van geboorte, afstamming of andere voorwaarden staat nogmaals geschreven in de artikelen 24, 1, en 10, 3, van de verdragen van 1966.

In artikel VII van de Amerikaanse verklaring wordt eveneens benadrukt dat « alle » kinderen recht hebben op speciale bescherming, hulp en bijstand. In het Amerikaans verdrag van 1969 moet deze bescherming aan elke minderjarige verleend worden door zijn familie, de gemeenschap en de staat (art. 19). Terwijl in artikel 17, 5, staat dat de wet gelijke rechten zal erkennen voor kinderen die binnen of buiten het huwelijk werden geboren.

Tot hiertoe is deze gelijkberechtiging in vele landen o.a., ook in België²⁶, nog een vrome wens. Hier heeft de bescherming van de wettige familie nog voorrang en dit uit zich vooral in de ongelijke erfrechten²⁷.

Op internationaal plan werd in de subcommissie « on prevention of discrimination and protection of minorities » in 1962 besloten een studie te wijden aan de « discrimination against persons born out of wedlock ». Voitto Saario werd hiervoor tot speciaal rapporteur aangewezen²⁸. Door een resolutie²⁹ van 1973 van de E.C.O.S.O.C. werd deze laatste gelukgewenst met zijn ontwerp van algemene principes. Voor verder commentaar, wordt tevens aan de secretaris-generaal opdracht gegeven, dit ontwerp eerst door te sturen naar de regeringen en de bevoegde organisaties en vervolgens het te laten onderzoeken in de commissie voor sociale ontwikkeling en in de commissie inzake de status van de vrouw.

²¹ K.J. PARTSCH, *Die Rechte und Freiheiten der Europäischen Menschenrechtskonvention*, 1966, p. 102-103 ; J.E.S. FAWCETT, *The Application of the European Convention on Human Rights*, 1969, p. 29-31 ; I. GOBRY, « Le droit de naître », *Revue des droits de l'homme*, 1974, 368-372 ; E. SCHWELB, « The United Nations, the Council of Europe and Human Rights ; some Observations », *Revue des droits de l'homme*, 1975, 514-515 ; F.G. JACOBS, *The European Convention on Human Rights*, 1975, p. 21-22.

²² Eis nr. 867/60, X tegen Noorwegen, beslissing van 29 mei 1961, *Yearbook of the European Convention on Human Rights* (Y.E.C.H.R.), 1961, 270-277.

²³ Verzoekschrift 1287/61, beslissing van 4 oktober 1962, geciteerd door FAWCETT, *op. cit.*, p. 29-30.

²⁴ Eis nr. 6959/75, Y.E.C.H.R., 1976, 383-417 : zaak Brüggemann en Scheuten tegen de Duitse Bondsrepubliek ; resolutie D.H. (78,1 van het Comité van Ministers).

²⁵ Over de periode tussen de conceptie en de geboorte zijn geen teksten in verband met de potentiële rechten van het embryo en de fetus. Niettemin zijn A.C. KISS en J.B. MARIE van oordeel dat in het licht van de verschillende vormen van natuurlijke conceptie of van de bevruchting in vitro, « les êtres humains non seulement naissent mais sont aussi conçus égaux en dignité et en droits » ; cf. « Le droit à la vie », *Revue des droits de l'homme*, 1974, 353.

²⁶ Nov., *Protection de la jeunesse*, 1978, nrs. 126-155, in *Dispositions de droit civil relatives aux mineurs*, door P. MAHILLON en J.P. MASSON.

²⁷ Zie uitgave van de U.N.E.S.C.O., *Droits et responsabilité des jeunes*, 1972, p. 9.

²⁸ Y.U.N., 1962, 338.

²⁹ Y.U.N., 1967, 500, en Y.U.N., 1973, 567 ; Resolutie 1787 (LIV) van 18 mei 1973.

Anderzijds heeft de Internationale Commissie van de Burgerlijke Stand een conventie inzake de afstamming van moederszijde van natuurlijke kinderen ontworpen, die te Brussel, ook door België, werd ondertekend op 12 september 1962. Dit verdrag werd op 23 april 1964 van kracht, doch niet voor ons land, dat nog niet heeft geratificeerd.

Op het Europees vlak is men echter reeds gekomen tot het sluiten van een verdrag (nr. 85) inzake de rechtspositie van buitenechtelijk geboren kinderen. Dit gebeurde in het kader van de Raad van Europa op 15 oktober 1975³⁰. Het ligt in de bedoeling de harmonisering van de verschillende wetgevingen in de hand te werken en de juridische en sociale ongelijkheden tussen de kinderen geboren binnen en buiten het huwelijk geleidelijk op te heffen.

Zo zal de moederlijke afstamming alleen gebaseerd worden op het feit van de geboorte van het kind (art. 2), terwijl de vaderlijke afstamming vastgesteld mag worden door vrijwillige erkenning of door een rechterlijke uitspraak (art. 3). Er zullen wetenschappelijke bewijzen toegelaten worden om het vaderschap te bewijzen of te ontkennen (art. 5). Een buitenechtelijk kind zal tevens recht hebben op dezelfde onderhoudsverplichtingen vanwege de vader, de moeder of hun families, als een wettelijk kind (art. 6). Het zal ook dezelfde rechten op de nalatenschappen van voor- en na-geboorte personen kunnen laten gelden (art. 9). Het huwelijk tussen de vader en de moeder zal het kind het statuut van een wettig kind verlenen (art. 10). Tot hiertoe zijn er slechts vier ratificaties, nml. door Noorwegen, Zweden en Zwitserland. Volgens artikel 11 werd dit verdrag hierdoor van kracht op 11 augustus 1978.

In de internationale rechtspraak zijn er tot hiertoe nog weinig uitspraken in verband met het niet-discrimineren ter zake van de geboorte.

De enige zaak is nu gebracht voor het Europees Hof van de rechten van de mens. Het betreft het rekwest van Paula Marckx en haar dochter tegen België³¹. Eiseres is moeder van een natuurlijk kind, dat ondertussen door haar erkend en geadopteerd werd. Volgens de eiseres is haar kind, als natuurlijk kind het slachtoffer van een «capitis diminutio» door bepaalde Belgische wetten die het statuut en de rechten van een natuurlijk kind regelen³². Eiseres roept artikel 14 van de conventie in, samen met artikel 3 over het verbod van vernederende behandeling en artikel 8 over het recht op eerbiediging van haar privé-leven en haar gezinsleven. De Commissie oordeelde dat de eis ontvankelijk was en verwees de eiseres naar het Europees Hof. Dit velde in plenaire zitting zijn arrest op 13 juni 1979, waarin de overtreding door de Belgische wetgeving van de artikelen 8 en 14 inderdaad werd vastgesteld. Een wetswijziging om deze discriminaties op grond van geboorte uit de weg te ruimen is dus dringend noodzakelijk en volgt hopelijk in de nabije toekomst.

3. Recht op een naam en op een nationaliteit

Eens het kind geboren, lijkt het vanzelfsprekend dat het recht heeft op een naam. Dit wordt expressis verbis ver-

klaard in het derde beginsel van de verklaring van de rechten van het kind.

In artikel 24, 2, van het Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 1966 wordt eerst geëist dat elk kind onmiddellijk na de geboorte wordt ingeschreven en vervolgens dat het een naam krijgt.

Er wordt hier niet gespecificeerd of het een voornaam of een familienaam moet zijn. Trouwens in bepaalde culturen bestaat deze dubbele naamgeving niet. Niettemin bepaalt artikel 18 van de Amerikaanse conventie van 1969 dat ieder recht heeft op de familienaam van zijn ouders of van één van hen. De wet zal voor een ieder in dit recht voorzien, zelfs indien nodig door het opleggen van normen.

Terwijl het recht op een naam slechts driemaal voorkomt, is het recht op een nationaliteit in heel wat meer verklaringen en verdragen terug te vinden. In de eerste twee teksten komt het recht op een nationaliteit voor in dezelfde artikelen, nml. in het derde principe en in artikel 24, 3. In de Universele Verklaring van 1948 is er geen sprake meer van het kind, maar van «een ieder» (art. 15, 1). De tweede paragraaf van artikel 15 poneert zelfs dat aan niemand willekeurig zijn nationaliteit mag worden ontnomen en tevens wordt het recht om van nationaliteit te veranderen toegekend.

Deze zelfde bescherming komt ook voor in artikel 20, 3, van de Amerikaanse conventie, doch wordt in het tweede paragraaf nog nader gespecificeerd; een ieder heeft hier het recht op de nationaliteit van de staat op wiens grondgebied hij werd geboren, indien hij geen recht heeft op een andere nationaliteit. In de Amerikaanse verklaring van 1948 heeft ieder het recht op de nationaliteit die hem door de wet wordt toegekend en hij kan deze als hij wil veranderen voor de nationaliteit van elk ander land dat hem die wil toekennen.

In het Europees verdrag van 1950 wordt dit recht op een nationaliteit niet vooropgesteld. Niettemin geniet elke onderdaan (ressortissant, a national) een bijzondere bescherming.

Hij mag immers «bij wege van een maatregel van individuele of collectieve aard» niet worden verwijderd van het grondgebied van zijn staat en evenmin mag hem het recht worden ontnomen dit grondgebied te betreden (artikel 3 van protocol 4)³³.

Het recht op een nationaliteit heeft logischerwijze ook tot gevolg dat er een discriminatieverbod bestaat in hoofde van de staatsburgers. Dit wordt trouwens opgenomen in alle artikelen der diverse verdragen en declaraties over de rechten van de mens, die het algemeen discriminatieverbod inhouden³⁴.

In het verdrag van 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten wordt dit discriminatieverbod nog eens nadrukkelijk gesteld ten aanzien van elk kind (art. 24, 1). In de Conventie van 7 maart 1966, die reeds op 21 december 1965 als declaratie werd gesteund in de Algemene Vergadering en die handelt over het uitschakelen van elke vorm van rassendiscriminatie, mag het recht op een nationaliteit ook niet gebruikt of misbruikt worden om te discrimineren

³⁰ Tekst in *Annuaire Européen*, 1975, 474-481. Tot hiertoe heeft België dit verdrag zelfs nog niet ondertekend.

³¹ Eis nr. 6833/74; eindbeslissing van de Commissie op 29 september 1975; *Y.E.C.H.R.*, 1975, 248-275.

³² Artikelen 334 e.v. en 756 e.v. van het Burgerlijk Wetboek.

³³ Dit protocol werd op 16 september 1963 te Straatsburg ondertekend en trad op 2 mei 1968 in werking; België bekrachtigde op 21 november 1970, cf. *JACOBS, op. cit.*, p. 185-186.

³⁴ Zie de paragraaf over het discriminatieverbod inzake geboorte.

t.a.v. bepaalde rassen, huidskleuren of afstammelingen van nationale of etnische groepen.

Wanneer we onze aandacht wenden naar het regionale vlak dan zien we dat, in het kader der Europese Gemeenschappen, het discriminatieverbod op grond van de nationaliteit tussen de werknemers der lid-staten een verdragsverplichting is (art. 48, 2, van het E.E.G.-Verdrag). Met het oog op het vrije verkeer van werknemers dient de werkgelegenheid, de beloning en overige arbeidsvoorwaarden voor allen gelijk te zijn. Daarenboven moet de sociale zekerheid dit vrij verkeer voor migrerende werknemers en hun rechthebbenden waarborgen (art. 51).

Het Hof der Europese Gemeenschappen heeft enkele arresten gevelde die in verband staan met kinderbijslagen, tegemoetkomingen aan minder-valide kinderen, reductie op het spoor en onderwijslozen.

1) Zo is er de prejudiciële beslissing van het Hof van 17 juni 1970 in de zaak : Caisse de compensation pour allocations familiales des charbonnages du Couchant de Mons tegen F. di Bella, weduwe van V. Beninato³⁵.

Op grond van de artikelen 48-51 van het E.E.G.-Verdrag en van de verordening nr. 3 van de Raad inzake sociale zekerheid van de migrerende werknemers³⁶, is de uitkering van de kinderbijslag door een Belgische compensatiekas bevolen aan een kind, woonachtig in Italië, van een overleden Italiaanse werknemer, die in België had gewerkt.

Een recent arrest van het Hof van 20 april 1978, op verzoek om een prejudiciële beslissing ingediend door de Arbeidsrechtbank Brussel, verwijst naar de artikelen 73 en 76 van de verordening 1408/71 van de Raad (van 14 juni 1971) om de kinderbijslag toe te kennen, voor de in een andere lid-staat wonende gezinsleden, van een vader die in nog een andere lid-staat werkt³⁷.

2) De twee volgende arresten hebben betrekking op voordelen aan minder-valide kinderen die wegens hun nationaliteit van een ander E.E.G.-land niet mogen worden gediscrimineerd.

Het eerste geval betreft een verzoek om een prejudiciële beslissing ingediend door de Arbeidsrechtbank Brussel in de zaak Michel S. tegen het Rijksfonds voor sociale reclasering van minder-validen³⁸. Het arrest dateert van 11 april 1973 en poneert dat de artikelen 7 en 12 van de E.E.G.-verordening nr. 1648/68 van de Raad van 15 oktober 1968, inzake het vrije verkeer der werknemers, de nationale maatregelen voor sociale reclasering van toepassing maken op alle werknemers en hun kinderen.

Het tweede geval is eveneens een prejudiciële beslissing, deze hier ingediend door de Arbeidsrechtbank van Nijvel in de zaak echtelieden F. tegen de Belgische staat³⁹. Het arrest verwijst naar de artikelen 2, lid 1, en 3, lid 1, van de hierboven vermelde verordening nr. 1408/71 van de Raad, inzake de toepassing van de sociale zekerheidsregelingen

op loontrekkenden en hun gezinnen, die zich binnen de gemeenschap verplaatsen. Volgens deze artikelen mag het gehandicapte kind van een werknemer niet worden benadeeld t.o.v. de onderdanen van de staat waar het woont, enkel omdat het de nationaliteit van die staat niet bezit. Deze gelijkheid van behandeling kan daarenboven ook niet eindigen bij het meerderjarig worden, indien het kind wegens zijn handicap de hoedanigheid van werknemer in de zin van de verordening niet zelf kan verwerven.

3) In de zaak A. Cristini tegen de Société Nationale des Chemins de Fer Français, velde het Hof een arrest op 30 september 1975. Hierin werd verwezen naar artikel 7, lid 2, van de reeds vermelde verordening van de Raad nr. 1612/68 betreffende het vrije verkeer van de werknemers binnen de gemeenschap. Alle gemeenschapsonderdanen hebben recht op de sociale en fiscale voordelen die al of niet aan het arbeidscontract verbonden zijn en dit geldt ook voor de reductiekaarten voor grote gezinnen die een nationale spoorwegmaatschappij verstrekt. Dit geldt zelfs, nadat de werknemer overleed, ten behoeve van het gezin dat nog in dezelfde lid-staat verblijft⁴⁰.

4) In twee andere arresten wordt gesteund op artikel 12, lid 1, van dezelfde verordening 1612/68 om de discriminatie tussen onderdanen van de gemeenschap inzake onderwijs te veroordelen. In het eerste geval was het (Donato Casagrande tegen Landeshauptstadt München) wegens een geweigerde opleidingssteun⁴¹ en in de tweede zaak (A. Alaimo V. Préfet du Rhône) werd een studiebeurs geweigerd aan de dochter van een Italiaan werkzaam in Frankrijk⁴².

In het kader van het Europees Verdrag van de rechten van de mens heeft het algemeen artikel 14 dat ook de discriminatie in hoofde van de nationaliteit of het behoren tot een nationale minderheid verbiedt, nog geen aanleiding gegeven tot betwistingen voor het Hof van Straatsburg waarbij jongeren zouden zijn betrokken.

Niettemin heeft de Raad van Europa zich onledig gehouden met de nationaliteit van kinderen geboren in het huwelijk. Door de resolutie (77) 13, aangenomen door het Comité van Ministers op 27 mei 1977⁴³, wordt de lid-staten aanbevolen hun nationaliteit te verlenen aan kinderen geboren in het huwelijk en waarvan de vader of de moeder deze nationaliteit bezit, of hun toe te staan om tot de leeftijd van 22 jaar deze nationaliteit te verwerven.

Deze resolutie is het gevolg van de gelijkheid der geslachten, waardoor het kind niet meer automatisch de nationaliteit van de vader verwerft. De moeilijkheden in verband met een dubbele nationaliteit worden evenwel niet onderschat en de lid-staten wordt daarom aanbevolen voor deze gevallen in hun wetgeving de nationaliteitskeuze op te nemen.

We zien dat het recht op een persoonlijke identiteit door de naamgeving en op een nationale identiteit door de natio-

³⁵ *Jurisprudentie van het Hof van Justitie*, 1970-I, D. XVI, p. 415-426, zaak 3/70.

³⁶ Zoals gewijzigd door de Verordening nr. 1/64 van de Raad van 18 december 1963.

³⁷ *Jurisprudentie van het Hof*, 1978, vol. 24, p. 963-975, zaak 134/77, Silvio Ragazzoni tegen Compensatiekas Kinderbijslagfonds «Assubel».

³⁸ *Jurisprudentie van het Hof*, 1973, vol. 19, p. 457-474, zaak 76/72.

³⁹ *Jurisprudentie van het Hof*, 1975-1, vol. 21, p. 679-698, zaak 7/75.

⁴⁰ *Jurisprudentie van het Hof*, 1975, 2, vol. 21, p. 1085-1101, zaak 32/75, verzoek om een prejudiciële beslissing ingediend door de Cour d'appel Paris.

⁴¹ *Jurisprudentie van het Hof*, 1974, vol. 20, p. 773-785, zaak 9/74, verzoek om een prejudiciële beslissing ingediend door Bayrisches Verwaltungsgericht, arrest van 3 juli 1974.

⁴² *Jurisprudentie van het Hof*, 1975, 1, vol. 21, p. 109-116, zaak 68/74 verzoek om een prejudiciële beslissing ingediend door het Tribunal administratif Lyon, arrest van 29 januari 1975.

⁴³ *Bulletin d'information sur les activités juridiques*, juni 1978, nr. 1, p. 40-41.

naliteit geen ijdel woord is in de internationale rechtsorde. Het discriminatieverbod t.a.v. de nationaliteit werd echter tot hiertoe het meest beschermd in de Europese Gemeenschappen, aangezien dit bij vonnis kan worden afgedwongen.

4. Recht op bescherming

Dit recht wordt op alle toonaarden voorgestaan in de verklaring van de rechten van het kind.

Zo stelt het principe II, dat het kind bijzondere bescherming moet genieten en krachtens de wet of langs andere wegen gelegenheid en faciliteiten moet krijgen om zich lichamelijk, geestelijk, zedelijk, intellectueel en maatschappelijk te ontwikkelen. Dit zou op een gezonde en normale wijze moeten gebeuren in omstandigheden van vrijheid en waardigheid.

In het vierde principe wordt dit meer gespecificeerd door het recht op de voordelen van de sociale zekerheid en het recht om in gezondheid op te groeien en daarvoor speciale zorg en bescherming te krijgen van voor de geboorte af. Daarenboven heeft het kind recht op voldoende voeding, huisvesting, ontspanning en medische zorg.

Volgens het zesde principe heeft het kind vooral liefde en begrip nodig voor de volledige en harmonische ontplooiing van zijn persoonlijkheid en liefst door de zorg en de verantwoordelijkheid van zijn ouders. Geponeerd wordt dat de moeder nagenoeg onvervangbaar is, daar het van haar in zijn prille jeugd slechts in uitzonderlijke omstandigheden mag worden gescheiden. In het beginsel VIII wordt nogmaals benadrukt dat de kinderen onder alle omstandigheden tot de eersten behoren die recht hebben op bescherming en hulp. En volgens het negende principe moet het kind beschermd worden tegen alle vormen van verwaarlozing, wreedheid en uitbuiting, en volgens het tiende principe tegen praktijken die een onderscheid naar ras, geloof en anderszins beogen.

Dit uitvoerig beschreven recht op bescherming vindt men meestal in verkorte vorm terug in de Universele Verklaring⁴⁴, de Verdragen van 1966⁴⁵, het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie van 1966⁴⁶ en in verschillende resoluties van de Algemene Vergadering⁴⁷. Reeds in de beginjaren van de Verenigde Naties werd in het Secretariaat een sectie, «family protection» opgericht in de afdeling der sociale activiteiten. Hiervoor worden maatregelen aangeprezen tot steun en versteviging

van het familiaal leven, in het bijzonder voor het lichamelijk, mentaal en geestelijk welzijn van kinderen en adolescenten. De lid-staten worden zelfs door de secretaris-generaal verzocht een jaarlijks rapport over kindervelzijn voor te leggen⁴⁸.

In dezelfde periode werd door een aanbeveling van de Wereldgezondheidsorganisatie een gemeenschappelijk comité WHO-UNICEF opgericht met het oog op het stroomlijnen van alle gezondheidsprogramma's van het Fonds⁴⁹.

Op 30 juli 1965 keurde de E.C.O.S.O.C. een resolutie goed inzake «family, child and youth welfare services», waarin de staten aangemaand worden om meer nationale hulpmiddelen te besteden aan onderwijs en aan het uitbannen van verwaarlozing en dakloosheid bij de kinderen. Deze resolutie werd aangevuld door een reeks richtlijnen voor de regeringen voor het vestigen of het uitbouwen van diensten voor de sociale welvaart⁵⁰.

Op het regionaal vlak treft men ook bepalingen aan inzake beschermingsmaatregelen waarop elke minderjarige recht heeft.

In de Amerikaanse verklaring betreffende de rechten en plichten van de mens van 1948 wordt dit in artikel VII een speciale bescherming, hulp en bijstand terwijl volgens artikel XXX elke persoon de plicht heeft zijn minderjarige kinderen te helpen, te ondersteunen, op te voeden en te beschermen.

In de Amerikaanse conventie van 1969 heeft, volgens artikel 19, elk minderjarig kind het recht op beschermingsmaatregelen die zijn toestand vereist en dit vanwege zijn familie, de gemeenschap en de staat.

In de Europese conventie van 1950 is er geen dergelijk specifiek artikel over het beschermen van minderjarigen. Alleen is er het eerder algemeen artikel 8, 1, waardoor «een ieder recht heeft op eerbiediging van zijn privé-leven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling.»

In het Europees Sociaal Handvest van 1961 bepalen daarentegen principe 17 en artikel 17, dat de moeder en het kind het recht hebben op een passende sociale en economische bescherming. Hiervoor zullen de verdragspartijen alle nuttige en noodzakelijke maatregelen treffen waaronder het oprichten van passende instellingen en diensten.

Er zijn echter wel verdragen gesloten voor speciale rechtstoestanden, waarover hierna zal worden gehandeld. Bedoeld zijn de kinderen wier ouders gescheiden zijn, of die om de een of andere reden onder voogdij komen te staan, of geadopteerd worden of die lichamelijk of geestelijk gehandicapt zijn. Verder is er ook nog de handel in kinderen en hun situatie in noodgevallen en gewapende conflicten.

1) Specifieke artikelen over het lot der kinderen bij de echtscheiding van hun ouders zijn te vinden in het Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 1966 (art. 23, 4) en in artikel 17, 4, van de Amerikaanse conventie van 1969. De bewoordingen zijn vrijwel identiek en wijzen op de noodzakelijke bescherming van dergelijke kinderen, en

⁴⁴ Artikel 25, 1 en 2.

⁴⁵ In het Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, art. 24, 1. In het Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, art. 7 a) II ; art. 10, 1 en 3 ; art. 11, 1 ; art. 12.

⁴⁶ Art. 5 (e) III en IV.

⁴⁷ Resolutie 2542 (XXIV) van 11 december 1969. Verklaring inzake de vooruitgang en de ontwikkeling op sociaal gebied, artt. 4 en 22. In dit laatste artikel wordt de opvoeding en het verlenen van de middelen voor geboortespreading en het vrij bepalen van het aantal kinderen aanbevolen : *Y.U.N.*, 1969, 433-438. Res. 3348 (XXIX) van 17 december 1974 : Universele Verklaring voor de definitieve eliminatie van honger en ondervoeding, zie Droits de l'homme, *Recueil d'instruments internationaux*, 1978, p. 127-130 ; Res. 3384 (XXX) van 10 november 1975 : Verklaring over het gebruik van de vooruitgang van de wetenschap en de techniek in het belang van de vrede en ten voordele van het mensdom, *op. cit.*, p. 130-131.

⁴⁸ *Y.U.N.*, 1946/47, 621.

⁴⁹ *Y.U.N.*, 1947/48, 622.

⁵⁰ Resolutie 1086g (XXXIX), *Y.U.N.*, 1965, 401-405.

volgens het Amerikaanse verdrag moet dit alleen gebeuren op basis van hun belangen.

In het kader van de Raad van Europa wordt door een comité van experts een verdragsontwerp onderzocht inzake de erkenning en de uitvoering van beslissingen over het bewakingsrecht. De bedoeling is dat dergelijke beslissingen van een gerechtelijke of administratieve overheid van de ene staat erkend of uitgevoerd kunnen worden in een andere staat, tenzij dit blijkbaar niet meer in het belang is van het kind. Het verdrag zou wat men noemt de «legal kidnapping»⁵¹ moeten verhinderen.

Hieronder verstaat men het ontvoeren van een kind door een van de ouders naar een andere staat, waar de bewakingsbeslissing getroffen in de eerste staat, niet kan worden uitgevoerd en er dus geen verplichting is om het kind naar zijn verantwoordelijke ouder terug te brengen.

Bij dit ontwerp wordt ook nog een voorstel gedaan om een internationale instantie op te richten, die de conflicten zou oplossen wanneer meerdere beslissingen t.o.v. een zelfde kind strijdig zijn met elkaar⁵².

2) In verband met de voogdij over minderjarige kinderen werden enkele multilaterale verdragen gesloten.

Het eerste werd reeds op 12 juni 1902 te Den Haag ondertekend⁵³ en regelt welke bevoegde overheid en welke nationale wet van toepassing is, indien een minderjarige verblijft in een andere verdragstaat dan die waarvan deze de nationaliteit heeft. De regeling geeft echter nog aanleiding tot tal van praktische moeilijkheden, zodat van de dertien staten die ratificeerden er reeds vijf hun opzegging hebben genotificeerd⁵⁴.

Tijdens het colloquium over de bescherming van de minderjarigen in de internationale betrekkingen dat plaatsvond op 27 oktober 1978 te Brussel, werd erop aangedrongen dat België ook hun voorbeeld zou volgen. Des te meer omdat op 5 oktober 1961, op initiatief van de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht tijdens haar negende zitting het Haags Kinderbeschermingsverdrag werd ondertekend⁵⁵.

In principe zijn hier alleen de rechterlijke en administratieve autoriteiten en de wetten van de verblijfstaat van

de minderjarige bevoegd om de voogdij in te richten of beschermingsmaatregelen te treffen. Daarenboven is er geen sprake meer van tussenkomst ter zake van diplomatieke en consulaire ambtenaren.

Dit verdrag, dat niet alleen beperkt is tot de zuivere voogdij zoals de conventie van 1902, is het gevolg van de zaak Böll⁵⁶. Het Internationaal Hof van Justitie oordeelde bij arrest van 28 november 1958, dat de Zweedse wet van 6 juni 1924 inzake kinder- en jeugdbescherming niet binnen het domein van de conventie van 1902 viel. De Nederlandse klacht tegen Zweden werd om die reden verworpen. Met het verdrag van 1961 wil men het toepassingsveld verruimen en in de toekomst een motivering zoals in het arrest Böll vermijden.

3) De adoptie en de plaatsing van kinderen heeft ook de aandacht getrokken van de internationale instanties.

Zo werden in het kader der Verenigde Naties studies gemaakt in verband met kinderen aan wie een normale thuis was ontzegd en over adoptie.

Beide studies werden gemaakt in samenwerking met de Internationale Unie voor Kinderwelzijn⁵⁷. Verder werd de institutionele zorg van kinderen onderzocht⁵⁸ en een vergelijkende analyse van adoptiewetten gemaakt met het oog op het bijeenroepen van een conferentie en het sluiten van een conventie over adoptie⁵⁹.

Anderzijds werd op 28 oktober 1964, als slot van haar tiende sessie, door de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaat Recht, een verdrag voorgelegd aan de regeringen over de bevoegde rechter, de toepasbare wet en de erkenning van vonnissen inzake adoptie. Dit verdrag werd op 15 november 1965 te Den Haag ondertekend⁶⁰.

Op het Europees vlak is het opnieuw de Raad van Europa die initiatieven nam in verband met de adoptie en plaatsing van kinderen.

— Op 24 april 1967 werd te Straatsburg een conventie (nr. 58) ondertekend met het doel de nationale wetgevingen te harmoniseren en wetsconflicten te verhinderen, wanneer een adoptiekind van het ene land naar het andere wordt overgebracht. Het belang van het kind staat voorop bij de adoptieprocedure en heeft tot gevolg dat het als een wettig kind beschouwd wordt van de adoptant(en), na alle banden verbroken te hebben met zijn natuurlijke ouders⁶¹.

— Wat de plaatsing van kinderen betreft heeft het Comité van Ministers een Resolutie(77) 33 getroffen op 3 november 1977⁶². Hierin wordt aangedrongen op hulp aan de gezinnen in nood en een degelijke organisatie van en

⁵¹ M. VERWILGHEN en H. VAN HOUTTE, *De Bescherming van de Persoon van de Minderjarige in de internationale Betrekkingen*, Colloquium te Brussel van 27 oktober 1978, p. 70-72.

De Haagse Conferentie inzake internationaal privaatrecht heeft ook de bedoeling hierover een conventie uit te werken tijdens haar sessie van 1980; cf. *Netherlands International Law Review*, 1976, 404, en A. SHAPIRA & K. SIEHR, «The Jundeff Affair — Comparative Remarks on International Child Kidnapping and Judicial Co-operation», *N.I.L.R.*, 1978, 3-23.

⁵² *Ici l'Europe*, supplément juridique, nr. 16, oktober 1977, p. 12-13; tekst in de documentatie van het colloquium over de bescherming van de minderjarige in de internationale betrekkingen, 1978, p. 41-48.

⁵³ Goedgekeurd door de Belgische wet van 27 juni 1904, *Belgisch Staatsblad*, 1904, 3501 e.v.

⁵⁴ Duitsland, België, Spanje, Italië, Luxemburg, Polen, Portugal, Roemenië, Frankrijk, Hongarije, Nederland, Zweden en Zwitserland. De laatste vijf zegden op; voor Nederland en Zwitserland met uitwerking vanaf 1 juni 1979.

⁵⁵ Thans van kracht tussen Duitsland, Oostenrijk, Frankrijk, Luxemburg, Nederland, Portugal en Zwitserland. België heeft nog niet eens ondertekend. Tekst in de documentatie van het voornoemde colloquium, p. 12-17.

⁵⁶ Case concerning the Application of the Convention of 1902 governing in the Guardianship of Infants *I.C.J. Reports*, 1958, 55-156; F. RIGAUX, *Droit public et droit privé dans les relations internationales*, 1977, p. 145-150.

⁵⁷ *Y.U.N.*, 1953, 456-457.

⁵⁸ *Y.U.N.*, 1956, 250.

⁵⁹ *Y.U.N.*, 1973, 481, en 1974, 566.

⁶⁰ *International Legal Materials*, vol. 4, 1965, p. 338-341. Tot hertoe ratificeerden Oostenrijk, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland. De conventie trad in werking in 1978. België tekende niet eens.

⁶¹ *Annuaire des droits de l'homme*, 1967, 389-392. Deze conventie trad in werking op 26 april 1968.

⁶² Documentatie van het colloquium van Brussel van 1978, *op. cit.*, p. 33-40.

controle op alle mogelijke vormen van opvang om voor deze bedreigde kinderen een gunstige levenssfeer te scheppen.

Opnieuw dank zij de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht hebben een reeks staten ook nog een conventie, 24 oktober 1956, bekrachtigd nopens de wet die op onderhoudsverplichtingen jegens kinderen toepasselijk is⁶³. Dit verdrag is van toepassing op elk wettig, onwettig of geadopteerd kind dat ongehuwd is en de volle leeftijd van 21 jaar niet heeft bereikt (art. 1). Met enkele mogelijke afwijkingen (art. 2) is het de wet van de gewone verblijfplaats van het kind, die bepaalt in welke mate en van wie het kind onderhoud kan vorderen (art. 1).

4) Naast deze kinderen, voortkomende uit gezinnen die in meerdere of mindere mate gehavend zijn, heeft men de gehandicapte kinderen. In principe V van de verklaring van de rechten van het kind wordt hiervan speciaal melding gemaakt onder de volgende bewoordingen: «het kind, dat lichamelijk, geestelijk of maatschappelijk achter is gesteld moet de bijzondere behandeling, opvoeding en zorg krijgen die voor zijn speciale omstandigheden nodig zijn».

De voornoemde Europese resolutie inzake de plaatsing van kinderen is ook toepasselijk op deze kinderen.

5) De internationale rechtsorde is zich ook bewust van het gevaar dat kinderen en jongeren lopen wanneer ze aangeworven, meegelokt of ontvoerd worden met het oog op de prostitutie.

Hiertoe werd op 2 december 1949 onder impuls der Verenigde Naties een verdrag⁶⁴ gesloten, dat de voorgaande overeenkomsten⁶⁵ en een ontwerp van 1937 inzake de handel in vrouwen en kinderen vervangt. De verdragspartijen komen hierin overeen om eenvormig op te treden in verband met de bestraffing, de uitlevering, het verstrekken van inlichtingen, de voorlichting, de preventie, de controle op plaatsingsbureaus, het reglementeren van emigratie en immigratie, de herclassering en de repatriëring.

In de verklaring van de rechten van het kind wordt dit samengevat in principe IX: «Het kind moet beschermd worden tegen alle vormen van verwaarlozing, wreedheid en uitbuiting. Het mag in geen enkele vorm handelsobject zijn.»

6) Het recht op bescherming beperkt zich evenwel niet tot de vrede-tijd. Reeds in de resolutie 2037 (XX) van 7 december 1965 van de Algemene Vergadering over de promotie onder de jeugd van vredesidealen, wederzijds respect en verstandhouding onder de volken, werd geconstateerd dat het de jongeren waren die tijdens oorlogen het

meeste hadden te lijden en het grootste aantal slachtoffers telden⁶⁶.

Daarom keurde de Algemene Vergadering op 14 december 1974 een declaratie goed⁶⁷ inzake de bescherming van vrouwen en kinderen in noodsituaties en tijdens gewapende conflicten.

Hierin wordt een dringende oproep gedaan om aanvallen en bombardementen op de burgerbevolking te verbieden en wordt het gebruik van chemische en bacteriologische wapens als strijdig met het protocol van Genève van 1925 en met de Geneefse conventies van 1949, streng veroordeeld. Elke vorm van repressie, onmenselijke of wrede behandeling van vrouwen en kinderen tijdens gewapende conflicten, militaire operaties op vreemd grondgebied of in gebieden onder koloniaal beheer worden verboden en als crimineel aangemerkt. Behorend tot de burgerbevolking, behouden zij hun recht op huisvesting, voedsel, medische hulp en andere onvervreembare mensenrechten, wanneer zij zich in bezet gebied bevinden of in noodsituaties verkeren ten gevolge van een strijd voor vrede, zelfbeschikking, nationale bevrijding of onafhankelijkheid.

Jammer genoeg is de verklaring niet bindend en laat de toepassing van deze mooie principes tot hiertoe heel wat te wensen over...

In verband met het kinderleed in oorlogstijd heeft de Europese Commissie voor de rechten van de mens zich moeten uitspreken over de klacht van H. Becker tegen Denemarken. Deze persoon had zich in Vietnam het lot aangetrokken van ± 200 Vietnamese kinderen, die hij op 25 april 1975 overbracht naar Denemarken. De dreigende repatriëring door de Deense regering deed hem een klacht indienen op grond van artikel 3 van het verdrag inzake het verbod van folteringen en vernederende behandelingen en op grond van artikel 4 van Protocol nr. 4, inzake het verbod van collectieve uitwijzing van vreemdelingen.

De Commissie was echter van oordeel dat de Deense regering de nodige zorg besteedde aan elk individueel geval en ook de nodige garanties kreeg van de Vietnamese autoriteiten, zodat de klacht op 3 oktober 1975 niet ontvankelijk werd verklaard⁶⁸.

We zien dat dit recht op bescherming zowel in vrede-tijd als in oorlogstijd toch algemeen wordt erkend voor alle kinderen. Anderzijds zijn er een reeks verdragen gesloten die vooral die kinderen wensen te beschermen die niet beveiligd worden in een normaal gezin. Bij echtscheiding, overlijden of verwaarlozing door de ouders werd getracht, internationaal of regionaal verdragsrechtelijk, een zekere juridische bescherming uit te bouwen.

5. Recht op opvoeding en onderwijs

Volgens beginsel VII van de verklaring van de rechten van het kind, heeft het aanspraak op onderwijs, dat kosteloos en althans voor de lagere schooljaren verplicht dient te zijn. Dit moet zijn algemene ontwikkeling ten goede komen en van hem een nuttig lid van de maatschappij maken. De eerste verantwoordelijken voor zijn opvoeding en opleiding

⁶³ Duitse Bondsrepubliek, Oostenrijk, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland, Portugal, Spanje, Zwitserland, Liechtenstein, Japan, Turkije. Voor België gebeurde de bekrachtiging op 26 augustus 1970, *Belgisch Staatsblad*, 30 september 1970.

⁶⁴ Resolutie 317 (IV) van de Algemene Vergadering van 2 december 1949; Tekst van het verdrag, *Y.U.N.*, 1948/49, 613-616, en in *Annuaire des droits de l'homme*, 1949, 443-446. Het verdrag werd te New-York ondertekend op 21 maart 1950 en de Belgische goedkeuringswet dateert van 6 mei 1965, *Belgisch Staatsblad*, 13 augustus 1965.

⁶⁵ Internationale overeenkomsten van 18 mei 1904, 10 mei 1910, 30 september 1921 en 11 oktober 1933.

⁶⁶ *Y.U.N.*, 1965, 480-481.

⁶⁷ Resolutie 3318 (XXIX), *Y.U.N.*, 1974, 645-646, en *Chronique Mensuel de l'O.N.U.*, 1975, 86.

⁶⁸ *Y.E.C.H.R.*, 1976, 417-457; Eis nr. 7011/75.

zijn de ouders. Daarenboven moet elk kind de gelegenheid krijgen tot spel en ontspanning, die op dezelfde doeleinden dienen te worden gericht.

In principe X worden deze doeleinden nogmaals benadrukt. Het kind moet worden grootgebracht in een geest van begrip, verdraagzaamheid, vriendschap onder de volken, vrede, wereldbroederschap en in het volle bewustzijn dat zijn werkkraft en gaven behoren te worden gewijd aan het dienen van zijn medemens.

In artikel 26 van de universele verklaring staat, dat een ieder het recht heeft op onderwijs⁶⁹. Het is dus niet beperkt tot het kind. Het lager en beginonderwijs zal verplicht en kosteloos zijn. Ambachtsonderwijs en beroepsopleiding zullen algemeen beschikbaar worden gesteld en het hoger onderwijs zal gelijkelijk openstaan voor een ieder die daartoe de begaafdheid bezit. Volgens alinea 3 komt in de eerste plaats aan de ouders het recht toe om het soort van onderwijs te kiezen voor hun kinderen.

In het Verdrag van 1966 inzake de burgerrechten en politieke rechten verbinden de lid-staten zich de vrijheid te eerbiedigen van de ouders om de godsdienstige en morele opvoeding van hun kinderen overeenkomstig hun eigen levensovertuiging te verzekeren (art. 18, 4).

In het Verdrag van 1966 inzake de economische, sociale en culturele rechten, bevestigt artikel 10, 1, opnieuw dat het gezin de verantwoording draagt voor de zorg en de opvoeding van de kinderen. In de artikelen 13 en 14 worden de onderwijsmogelijkheden nader omschreven⁷⁰. Nadat het principe opnieuw wordt vooropgesteld dat een ieder recht heeft op onderwijs, erkennen de staten dat dit moet worden verwezenlijkt door :

- 1) het verplicht en kosteloos beginonderwijs⁷¹ ;
- 2) het secundair onderwijs dat door de geleidelijke invoering van kosteloos onderwijs algemeen beschikbaar en voor ieder toegankelijk dient te worden gemaakt ;
- 3) het hoger onderwijs eveneens voor allen toegankelijk volgens de bekwaamheid en eventueel ook kosteloos ;
- 4) het bijscholen van hen die geen lager onderwijs hebben genoten of dit niet hebben voltooid ;
- 5) het ontwikkelen van een scholennet en studiebeurzen, en het voortdurend verbeteren van de materiële omstandigheden van het onderwijzend personeel.

Volgens alinea 3 moet niet alleen de vrijheid van de ouders geëerbiedigd worden om hun kinderen volgens hun eigen overtuiging een godsdienstig en moreel onderricht te geven, maar moeten zij daartoe ook andere dan door de overheid opgerichte scholen kunnen kiezen. De enige voorwaarde is het voldoen aan minimumonderwijsnormen vastgesteld of goedgekeurd door de staat⁷².

In het kader van de Verenigde Naties is het vooral de U.N.E.S.C.O. die zich met de onderwijsproblemen bezig houdt⁷³. In de bedoeling ligt het verspreiden van onder-

wijstechnieken en methodes, het vergemakkelijken van de toegang tot het onderwijs voor het grootst mogelijke aantal mannen en vrouwen, en de ontwikkeling van een geest van verstandhouding onder de volken, speciaal dan bij hun jeugd⁷⁴.

Wanneer men weet dat in de wereld de helft van de kinderen opgroeit zonder onderwijs bij gebrek aan scholen en dat vier op tien volwassenen niet kunnen lezen of schrijven, dan beseft men pas voor welke immense taak de U.N.E.S.C.O. geplaatst is. Zij helpt dan ook zoveel mogelijk om in de lid-staten de onderwijsprogramma's op te stellen, onderwijzers op te leiden, goedkope scholen te bouwen, leerprogramma's te moderniseren en goede boeken te publiceren.

Op 14 december 1960 werd ook nog een verdrag goedgekeurd door de algemene conferentie van de U.N.E.S.C.O. inzake de strijd tegen de discriminatie in het onderwijs⁷⁵. In de artikelen 1 tot 3 wordt een omschrijving gegeven van alle mogelijke verboden vormen van discriminatie. In artikel 5, b, wordt de vrijheid van de ouders of voogden nogmaals beklemtoond wat betreft de keuze van andere dan staatscholen en waar het gaat om het morele en religieuze onderricht volgens hun eigen overtuiging. De minderheidsgroepen moeten ook hun eigen onderwijs kunnen inrichten, waar het gebruik en het onderwijs in hun eigen taal voorkomt.

In 1965 startte de U.N.E.S.C.O. met de wereldcampagne ter bestrijding van het analfabetisme om tegen het einde van deze eeuw elk kind de kans te geven ten minste zes jaar onderwijs te volgen⁷⁶.

Om het beroep van het onderwijzend personeel aantrekkelijker te maken en meer aanzien te verlenen werd op 5 oktober 1966 door de U.N.E.S.C.O. een aanbeveling⁷⁷ goedgekeurd waarin de opleiding, het beroep, de rechten en plichten van het personeel en de werkvoorwaarden in het onderwijs nader worden toegelicht.

Wanneer we ons terug op regionaal terrein begeven dan zien we dat het recht op onderwijs ook gewaarborgd wordt door artikel XII van de Amerikaanse declaratie van 1948. Dit recht wordt voor een ieder opgeëist en ten minste voor het basisonderwijs moet dit kosteloos zijn.

Het charter van Bogota, eveneens van 30 april 1948⁷⁸, is meer expliciet en dringt er bij de staten op aan om het basisonderwijs verplicht te maken voor kinderen op schoolleeftijd, en in het staatsonderwijs moet dit kosteloos zijn. Het secundair onderwijs zal zoveel mogelijk uitgebreid worden, terwijl het hoger onderwijs, mits met behoud van academische normen, voor een ieder toegankelijk moet zijn.

Ook in de Europese rechtsorde wordt het recht op onderwijs erkend, weliswaar in vrij ongewone bewoordingen. Artikel 2 van het protocol I bepaalt : «Niemand zal het

⁶⁹ In de Engelse tekst staat «education».

⁷⁰ Voor een overzicht van de verschillende onderwijspraktijken bij de leden van de Verenigde Naties : zie *Droits et responsabilités des jeunes*, uitgave van de U.N.E.S.C.O., 1972, p. 27-35.

⁷¹ Volgens artikel 14 moeten alle verdragspartijen een plan opstellen om een dergelijk onderwijs in te voeren.

⁷² Met deze laatste vrijheid van schoolkeuze zitten de regeringen van de Oostbloklanden blijkbaar verveeld ; zie de «kronkelredeneringen» gehouden door I. SZABO, *Cultural Rights*, 1974, p. 11-17 en 20-26.

⁷³ Zie artikel I van haar statuut, *Y.U.N.*, 1946/47, 713.

⁷⁴ *Y.U.N.*, 1948/49, 1014.

⁷⁵ Tekst in *Annuaire des droits de l'homme*, 1961, 450-453. Deze conventie werd van kracht op 22 mei 1962 ; België bekrachtigde nog niet. Op dezelfde datum van de conventie werd ook nog een aanbeveling goedgekeurd ; cf. *op. cit.*, p. 453-454.

⁷⁶ Resolutie 2034 (XX) van 8 december 1965, goedgekeurd in de Algemene Vergadering met unanimiteit, *Y.U.N.*, 1965, 355-357.

⁷⁷ Tekst in *Annuaire des droits de l'homme*, 1966, 430-434.

⁷⁸ Beide teksten in A.J. PEASLEE, *International Governmental Organizations*, 3e editie, D. I, vol. 2, p. 1190 en 1214.

recht op onderwijs worden ontzegd.» Verder zal de staat het recht van de ouders eerbiedigen om voor hun kinderen die opvoeding en dat onderwijs te verzekeren, welke overeenstemmen met hun eigen godsdienstige en filosofische overtuigingen.

Een belangrijke interpretatie van dit artikel werd gegeven door het Europees Hof op 23 juli 1968 in verband met de Belgische taalzaken. Dit gebeurde nadat de Commissie zes klachten⁷⁹ tegen de Belgische Staat ontvankelijk verklaarde en naar het Hof verwees.

Op 14 september 1965 werd de kamer samengesteld die de zaak zou behandelen. Vice-voorzitter H. Rolin wraakte zich omdat hij had meegewerkt aan het opstellen van de betwiste wetgeving. Raadsheer A. Mast werd door de Belgische regering tot rechter ad hoc benoemd⁸⁰.

Na een eerste zitting op 2 en 3 mei 1966 besloot de kamer de zaak over te hevelen naar het Hof in plenaire zitting⁸¹. Na een arrest over preliminaire excepties op 9 februari 1967⁸², velde het Hof zijn definitief arrest op 23 juli 1968⁸³.

Het ging hier om de klacht van zes groepen Franssprekende bewoners van de Brusselse randgemeenten en van het Nederlandssprekend gedeelte van België, die hun kinderen wensten in het Frans te laten onderwijzen. De Belgische wetgeving heeft het taalgebruik in de scholen sterk gereguleerd en volgens de eisers is dit in strijd met artikel 2 van protocol I, artikel 8 inzake het privé- en gezinsleven en artikel 14 van het verdrag inzake de non-discriminatie.

Volgens het Hof verleent artikel 2 alleen het recht van toegang tot onderwijsinstellingen zoals deze op een gegeven ogenblik bestaan. De staat is dus niet verplicht een speciaal type-onderwijs op te richten op zijn kosten noch te subsidiëren.

De niet-erkenning van de diploma's afgeleverd door scholen die zich niet houden aan de taalwetgeving is ook niet strijdig met het verdrag aangezien de mogelijkheid bestaat een geldig getuigschrift te halen voor de centrale examencommissie. Artikel 8 verleent ook niet het recht op onderwijs in de taal van de ouders. Wanneer deze ouders hun kinderen naar Brussel of naar Wallonië sturen om ze een Franstalig onderwijs te laten genieten, dan mogen ze dat doen.

Op één punt werd de Belgische wetgeving in strijd bevonden met artikel 14, omdat bepaalde kinderen, alleen wegens de woonplaats van hun ouders, geen toegang kregen tot Franstalige scholen gevestigd in de faciliteiten-

gemeenten rond Brussel. Dit was niet het geval voor de kinderen, van welke woonplaats ook, die in dezelfde gemeenten in de Nederlandse scholen onderwijs genoten. Hier was er wel degelijk sprake van discriminerende behandeling op grond van de taal.

Sinds de wet van 23 december 1970 behoren de faciliteitengemeenten echter niet meer tot een bijzonder administratief arrondissement en werden zij ondubbelzinnig bij het Nederlands taalgebied gevoegd. De grondslag van het arrest van Straatsburg viel dus weg, zodat er dezelfde regeling geldt als voor de kinderen van heel het Nederlands taalgebied⁸⁴.

Op 16 december 1968 heeft de Commissie, gezien het voormelde arrest van het Hof, ook een gelijkaardige klacht van inwoners van St.-Pieters-Leeuw niet ontvankelijk verklaard⁸⁵.

Een klacht van inwoners uit de Voerstreek, ook inzake de onderwijstaal, werd door de Commissie als gegrond beschouwd en unaniem als strijdig erkend met artikel 2 van protocol I en met artikel 14 van de conventie. Het Comité van Ministers nam nota van dit rapport van 1971 en besloot, gezien de nieuwe maatregelen door België genomen, geen verdere actie te voeren in dit geval⁸⁶.

In deze taalzaken werd door de Europese jurisprudentie nooit aangenomen dat de taal rechtstreeks verband hield met de filosofische overtuigingen van de ouders.

Er zijn echter wel twee klachten behandeld in verband met de godsdienstige opinies van bepaalde ouders.

Een eerste klacht ging uit van Kaznell en Hardt tegen Zweden⁸⁷, twee ouderparen behorend tot de evangelisch-lutherse kerk, die onafhankelijk is van de officiële Zweedse kerk. Zij wensten hun kinderen vrijgesteld te zien van het religieus onderwijs in de scholen dat door deze laatste kerk werd onderricht. De kinderen van ouders die lid waren van een andere religie, als zodanig erkend door de Koning in raadszitting, konden hiervoor wel dispensatie krijgen. Voor deze vrije kerk werd dit geweigerd. De Commissie was van oordeel dat de religieuze overtuiging van deze ouders in het onderwijs van hun kinderen was geschonden en verklaarde de klacht ontvankelijk.

Een Zweeds decreet van 28 december 1972 kwam tegemoet aan de eis van deze ouders, die daarop de Commissie mededeelden dat zij hun klacht introkken. De zaak werd op 28 mei 1973 van de rol afgevoerd⁸⁸.

Een tweede klacht wegens schending van alinea 2 van artikel 2 van protocol I ging uit van enkele Deense ouders tegen hun staat wegens het verplicht geïntegreerd seksueel onderwijs in staatscholen⁸⁹. De Commissie heeft hun klachten ontvankelijk verklaard⁹⁰ en samengevoegd ver-

⁷⁹ Eis nr. 1474/62 door 23 inwoners van Alsemberg en Beersel tegen België, gedeeltelijke beslissing door de Commissie van 26 juli 1963, *Y.E.C.H.R.*, 1963, vol. VI, p. 333-345; analoge beslissing op dezelfde datum over de klacht van zes inwoners van Kraainem tegen de Belgische staat, nml. eis 1677/62. De eis nr. 1769/62 van een reeks inwoners van Gent, Antwerpen en omstreken tegen de Belgische Staat, en de eis nr. 1691/62 van 64 inwoners van Antwerpen en omgeving, beslissing door de Commissie op dezelfde datum, *Y.E.C.H.R.*, 1963, vol. VI p. 445-459; aanvullende beslissing door de Commissie in voornoemde zaken van 5 maart 1964: *Y.E.C.H.R.*, 1964, vol. VII, p. 141-163. Eis nr. 1994/63, 57 inwoners van Leuven en omgeving tegen België, beslissing van de Commissie ook op 5 maart 1964, *Y.E.C.H.R.*, 1964, vol. VII, p. 253-261.

⁸⁰ *Y.E.C.H.R.*, 1965, vol. VIII, p. 46-48.

⁸¹ *Y.E.C.H.R.*, 1966, vol. IX, p. 54-56; p. 644-652.

⁸² *Y.E.C.H.R.*, 1967, vol. X, p. 596-625.

⁸³ *Y.E.C.H.R.*, 1968, vol. XI, p. 832-1019.

⁸⁴ Zie nota van staatssecretaris De Bondt, *De Standaard*, 28 februari 1979, p. 2.

⁸⁵ *Y.E.C.H.R.*, 1965, vol. VIII, p. 339-363; eis 2333/64; zie ook *Y.E.C.H.R.*, 1968, vol. XI, p. 229-268 voor het eindarrest.

⁸⁶ JACOBS, *op. cit.*, p. 268.

⁸⁷ Eis nr. 4733/71, eindbeslissing door de Commissie van 13 december 1971, *Y.E.C.H.R.*, 1971, vol. XIV, p. 676-692.

⁸⁸ A.C. KISS, «La protection internationale du droit de l'enfant à l'éducation», *Revue des droits de l'homme*, 1973, 481-482; JACOBS, *op. cit.*, p. 174-175.

⁸⁹ Eis nr. 5095/71 van V. & A. Kjeldsen; eis nr. 5926/72 van H. & E. Pedersen; eis nr. 5920/72 van A. Busk Madsen.

⁹⁰ *Y.E.C.H.R.*, 1972, vol. XV, p. 340-356, op 29 mei en 19 juli 1973 in de zaak Pedersen.

wezen naar het Europees Hof. Dit deed uitspraak op 7 december 1976⁹¹. Met zeven tegen zeven stemmen, met de doorslaggevende stem van de voorzitter, werd geoordeeld dat de Deense wetgeving niet bedoeld was om een bepaald seksueel gedrag op te dringen en de ouders het recht niet werd ontzegd om hun kinderen voor te lichten. De bevoegde autoriteiten moeten er echter wel voor zorgen dat de religieuze en filosofische overtuiging van de ouders, door onvoorzichtigheid, onoordeelkundigheid of misplaatst prosyletisme niet genegeerd wordt.

Deze oproep tot voorzichtigheid werd nogmaals herhaald toen de Commissie de eis van 40 moeders tegen Zweden afwees in zijn arrest van 9 maart 1977⁹². De eisers konden niet bewijzen dat de Zweedse wet van 20 december 1973 inzake pre-schoolse activiteiten van dien aard zou zijn dat in de kleuterscholen hun kinderen geïndoctrineerd werden in een anti-christelijke en materialistische geest. Er was dus geen overtreding van artikel 2 van Protocol I inzake de eerbiediging van de morele en godsdienstige overtuiging van de ouders.

Zonder hier dieper op in te gaan vermelden we nog enkele overeenkomsten gesloten door de landen van de Raad van Europa die voor hun studerende jeugd van belang kunnen zijn.

Zo is er de Europese conventie inzake de gelijkwaardigheid van diploma's die toegang verlenen tot de universitaire instellingen van 11 december 1953⁹³ en op 3 juni 1964 aangevuld werd door een protocol⁹⁴.

Op 15 december 1956 werd een Europese conventie getekend inzake de equivalentie der universitaire studieperiodes⁹⁵. Terwijl op 14 december 1959 een Europese conventie tot stand kwam inzake de academische erkenning van universitaire titels⁹⁶.

Ten slotte werd op 12 december 1969 de Europese overeenkomst gesloten inzake het voortzetten der uitbetaling van studiebeurzen aan studenten die in het buitenland verder studeren⁹⁷.

Dergelijke verdragen komen de ideeënuitswisseling in het algemeen en de student in het bijzonder zeker ten goede.

Het recht op opvoeding en onderwijs wordt dus door de universele als door de regionale conventies⁹⁸ erkend. Het recht op onderwijs komt vooral de kinderen ten goede, zonder dat evenwel de volwassenen worden uitgesloten. Waar het om de minderjarigen gaat, is het vanzelfsprekend dat de ouders, als eerste opvoeders, van de scholen mogen verwachten dat hun filosofische en godsdienstige overtuigingen geëerbiedigd worden.

Dank zij het Hof van Straatsburg wordt dit recht het best gewaarborgd op het Europees continent.

De algemene bedoeling van de opvoeding en het onderwijs is echter van elk kind een wereldburger te maken die zijn verantwoordelijkheid aankan in de toekomstige maatschappij.

Gezien de economische toestand in vele landen is de werkelijkheid inzake onderwijs helaas niet optimaal en is het analfabetisme jammer genoeg een plaag die de twintigste eeuw zeker zal overleven.

6. Recht op een aangepaste rechtspleging

In de Universele Verklaring wordt het recht op een onpartijdige rechtspleging gewaarborgd voor iedereen (artt. 7 tot 11). Ten opzichte van de jongeren wordt dit nader omschreven in het Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 1966.

In een eerste artikel nml. 6, 5, wordt bepaald dat de doodstraf niet mag worden opgelegd voor misdrijven die zijn begaan door personen beneden de leeftijd van achttien jaar.

Jeugdige verdachten moeten gescheiden worden gehouden van volwassenen en zo spoedig mogelijk voor de rechter worden geleid (art. 10, 2, b). Jeugdige overtreders dienen ook tijdens hun heropvoeding gescheiden te worden gehouden van volwassenen en in overeenstemming met hun leeftijd een wettelijke staat te worden behandeld (art. 10, 3). Elk vonnis dat wordt gewezen in een strafrechtelijk of burgerrechtelijk geding, moet openbaar zijn, tenzij het belang van jeugdige personen zich daartegen verzet of het proces echtelijke twisten of de voogdij van kinderen betreft (art. 14, 1). Bij de strafvervolgning van jeugdige personen dient rekening te worden gehouden met hun leeftijd en de wenselijkheid hun reclassering te bevorderen (art. 14, 4).

De Amerikaanse conventie inzake de rechten van de mens van 1969 sluit zich aan bij het voornoemde Verdrag van 1966 wat betreft de doodstraf (art. 4, 5) en wat betreft minderjarigen in de strafrechtspleging. Zij moeten gescheiden worden van de volwassenen en zo vlug mogelijk voor gespecialiseerde rechtbanken terechtstaan met het oog op een aangepaste behandeling (art. 5, 5).

Het Europese Verdrag spreekt alleen van rechtmatige gevangenhouding t.a.v. minderjarigen wanneer het doel is in te grijpen in hun opvoeding of hen voor het bevoegde gezag te geleiden (art. 5, 1, d).

Dit artikel staat het optreden toe van jeugdrechtsbanken om in te grijpen wanneer er geen wetsovertreding is, d.i. wanneer hun gezondheid verwaarloosd of hun ontwikkeling belemmerd wordt, wanneer zij in moreel gevaar verkeren of door hun ouders of voogden oncontroleerbaar worden of ook wanneer zij volgens hun leeftijd geen efficiënt onderwijs genieten⁹⁹.

Dit artikel geeft ruime bevoegdheden aan de nationale overheden t.a.v. de minderjarigen. Het is ook de nationale wetgeving die de leeftijdsgrenzen bepaalt. De Raad van Europa heeft evenwel in een resolutie van het Comité van Ministers aanbevolen om de meerderjarigheid van 21 op 18 jaar te brengen¹⁰⁰.

⁹⁹ JACOBS, *op. cit.*, p. 54.

¹⁰⁰ Resolutie (72) 29. Dit blijkt ook reeds het geval te zijn in een reeks staten buiten Europa; cf. *Droits et responsabilités des jeunes*, U.N.E.S.C.O., 1972, p. 21-26.

⁹¹ Y.E.C.H.R., 1976, vol. XIX, p. 502-506.

⁹² Eis nr. 6853/74, Y.E.C.H.R., 1977, vol. XX, p. 214-241.

⁹³ Conventie nr. 15 van kracht sinds 20 april 1954; Israël, Joegoslavië en Nieuw Zeeland traden hier toe.

⁹⁴ Protocol nr. 49, van kracht sinds 4 juli 1964, alsook Joegoslavië en Nieuw Zeeland.

⁹⁵ Conventie nr. 21, van kracht sinds 18 september 1957, alsook Joegoslavië.

⁹⁶ Conventie nr. 32, van kracht sinds 27 november 1961, alsook Joegoslavië.

⁹⁷ Conventie nr. 69, van kracht sinds 2 oktober 1971. Al deze verdragen zijn terug te vinden in de *European Treaty Series*. Alleen deze laatste conventie werd niet door België bekrachtigd en zelfs nog niet ondertekend.

⁹⁸ Ook in de wetgeving van de meeste staten: cf. *Droits et responsabilités des jeunes*, U.N.E.S.C.O., 1972, p. 27-35.

De Raad van Europa heeft in 1970 concreter gewerkt toen het te Den Haag op 28 mei 1970 de conventie voor de repatriëring van minderjarigen ter ondertekening openstelde¹⁰¹. In feite moet dit verdrag beschouwd worden als een aanvulling van het Haags kindbeschermingsverdrag van 1961¹⁰², zoals dit volgens artikel 7 mogelijk is.

De repatriëring geldt hier voor minderjarigen die nog onbekwaam zijn zelf hun woonplaats te kiezen en onderworpen zijn aan het gezag van hun ouders of van voogden. Anderzijds geldt dit ook voor die minderjarigen t.o.v. wie maatregelen van bescherming of wederopvoeding werden getroffen als gevolg van een penale, burgerlijke of administratieve procedure.

Dit is een duidelijk verschil met de uitlevering van volwassenen, die steeds het resultaat is van strafrechtelijke maatregel. Dit verdrag beperkt zich dus niet tot delinquente minderjarigen.

De vraag om te repatriëren gaat uit van de ene verdragstaat aan de andere verdragstaat waar de minderjarige verblijft, en dit op een van de volgende gronden :

— het verblijf van de minderjarige in de aangezochte staat gaat in tegen de wil van de persoon of personen die de ouderlijke macht uitoefenen ;

— dit verblijf is onverenigbaar met maatregelen van bescherming of heropvoeding getroffen door de overheden van de verzoekende staat ;

— de aanwezigheid van de minderjarige op het grondgebied van de verzoeker is noodzakelijk wegens een aan de gang zijnde procedure voor zijn bescherming of wederopvoeding (art. 2, 1, en artt. 4 tot 13) ;

— anderzijds mag een verdragstaat waar de minderjarige verblijft, overgaan tot repatriëring wanneer zijn aanwezigheid aldaar strijdig is met de belangen van deze staat of van de minderjarige zelf, voor zover de wetgeving deze verwijdering uit zijn grondgebied toelaat (art. 2, 2, en artt. 14 en 15).

De doelstelling van deze conventie ligt dus op een ander terrein dan de uitlevering. Hier primeert alleen het belang van de minderjarige¹⁰³.

Dit laatste is trouwens ook de bedoeling van alle verdragsartikelen die handelen over de rechtspleging t.a.v. minderjarigen.

In verband met de strafuitvoering op minderjarigen heeft het Europees Hof zich uitgesproken over de veroordeling tot lijfstraffen die op het eiland Man nog mogelijk zijn krachtens artikel 8 van de wet van 1960 op de politierechtbanken.

Twee eisen¹⁰⁴ tegen het Verenigd Koninkrijk werden samengevoegd en door de beslissing van de Commissie op

19 juli 1974 werd enkel de eis van Tyrer (nr. 5856/72) onvankelijk verklaard wegens schending van artikel 3 (folteringen, onmenselijke of vernederende behandeling en of straffen) al of niet verbonden met artikel 14 (discriminatieverbod).

Op 25 april 1978 wees het Hof van Straatsburg een arrest¹⁰⁵ waarin door zes rechters tegen een rechter werd geoordeeld dat de zweepslagen toegebracht aan Tyrer een vernederende straf waren en een schending van artikel 3 der Europese conventie voor de rechten van de mens¹⁰⁶.

Ook de rechtspraak bewees hier het belang van de minderjarige ter harte te nemen.

7. Recht op bescherming in het arbeidsproces

In de verklaring van de rechten van het kind wordt dit recht in beginsel 9 in algemene bewoordingen voorgestaan. «Het kind mag niet in het arbeidsproces worden opgenomen voor een redelijke minimumleeftijd ; aan het kind mag in geen geval opgedragen of veroorloofd worden enige bezigheid of beroep uit te oefenen die zijn gezondheid of opvoeding kan schaden of belemmerend werkt op zijn lichamelijke, geestelijke of zedelijke ontwikkeling.»

In het Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten van 1966, wordt de strafbaarstelling bij de wet geeïst wanneer kinderen of jeugdige personen arbeid moeten verrichten die schadelijk is voor hun zedelijk of lichamelijk welzijn, levensgevaar oplevert of een groot gevaar inhoudt voor hun normale ontwikkeling. De staten moeten tevens leeftijdsgrenzen vaststellen, waarbeneden het verrichten van loonarbeid door kinderen verboden en strafbaar bij de wet dient te zijn (art. 10, 3).

Op het internationaal vlak is het nochtans de Internationale Arbeidsorganisatie die alle eer verdient voor de bescherming van kinderen en jonge mensen in het arbeidsproces.

Het was immers het trieste lot van kinderen van vijf en zes jaar die werkten in weverijen of in spinnerijen, die het geweten wakker schudde van de eerste voorvechters van de internationale actie op dit terrein¹⁰⁷.

De kinderarbeid bestaat nu nog in bepaalde geïndustrialiseerde landen doch is een echt probleem in de ontwikkelingslanden waar de jongeren soms 50 % van de totale bevolking uitmaken.

De I.A.O. is bijzonder actief geweest op bepaalde terreinen en heeft conventies en aanbevelingen¹⁰⁸ goedgekeurd in verband met de minimumleeftijd voor tewerkstelling, de nachtarbeid, het medisch onderzoek, de maximumarbeidsduur enz...

De I.A.O. heeft tot op heden elf conventies aangenomen over de minimumleeftijd voor de tewerkstelling in diverse sectoren.

— Reeds in 1919 werd in de Arbeidsconferentie de conventie nr. 5 goedgekeurd waarbij de minimumleeftijd in de

¹⁰¹ Tekst in *Annuaire des Droits de l'Homme*, 1970, 316-318. Tot hiertoe is er een ratificatie, nml. door Turkije. Het verdrag is dus nog niet van kracht.

¹⁰² Cf. de paragraaf over het recht op bescherming.

¹⁰³ *Rapport explicatif concernant la convention Européenne sur le rapatriement des mineurs*, Uitgave van de Raad van Europa, 1971, p. 20 ; J. KENNES, «Convention Européenne, sur le rapatriement des mineurs», *Nov.*, *Protection de la Jeunesse*, 1978, nrs. 2167-2190.

¹⁰⁴ Eisen nrs. 5775/72 en 5856/72 : cf. *Y.E.C.H.R.*, 1974, vol. XVII, p. 356-375. L. DOSWALD-BECK, «What does the Prohibition of Torture or Inhuman or Degrading Treatment or Punishment mean ? The Interpretation of the European Commission and Court of Human Rights», *N.I.L.R.*, 1978, 33-42.

¹⁰⁵ *Publications of the European Court of Human Rights*, Volume 26, Serie A. Op het ogenblik van de strafuitvoering was Tyrer 15 jaar ; dit was op 28 april 1972.

¹⁰⁶ Unaniem werd beslist dat het onnodig was de schending van artikel 14 te onderzoeken. De Commissie had dit probleem niet meer aangehaald voor het Hof.

¹⁰⁷ A. THOMAS, *Politique sociale internationale*, 1947, p. 43.

¹⁰⁸ Alle conventies en aanbevelingen van 1919 tot 1966 van de I.A.O. zijn verzameld in een uitgave van de I.A.O., 1966.

industrie op veertien jaar bepaald werd¹⁰⁹. Dit verdrag werd echter in 1937 herzien door de conventie nr. 59, die de minimumleeftijd op vijftien jaar bracht¹¹⁰.

In beide gevallen geldt dit zowel voor privé als voor staatsbedrijven. In deze tweede conventie wordt in artikel 5 een uitzondering gemaakt voor de taken die levensgevaarlijk zijn of de gezondheid of moraliteit kunnen aantasten¹¹¹. Hier moet de toegangsleeftijd op een hogere leeftijd dan vijftien jaar gebracht worden. In beide conventies wordt vereist dat de directies registers houden, waarin de geboortedata opgetekend worden, in de conventie nr. 5 voor de minder dan 16-jarigen en in de conventie nr. 59 voor de minder dan 18-jarigen.

— Wat betreft het ondergronds werk in de koolmijnen werd een aanbeveling nr. 96 aangenomen op 19 juni 1953 en een conventie nr. 123 op 22 juni 1965¹¹² betreffende alle mijnen waar telkens de minimumleeftijd op zestien jaar wordt bepaald.

De aanbeveling nr. 124 (1965) inzake de minimumleeftijd voor de ondergrondse arbeid in de mijnen vult deze conventie nog aan.

— Aan boord van schepen werd de minimumleeftijd eerst op veertien jaar gefixeerd door de conventie nr. 7 van 1920¹¹³ en opgetrokken tot vijftien jaar door de conventie nr. 58 van 24 oktober 1936¹¹⁴. Een uitzondering wordt gemaakt voor schepen die bemand worden door leden van een zelfde familie.

Voor de kolenstouwers en stokers aan boord van schepen werd een speciale conventie nr. 15 aangenomen in 1921¹¹⁵ en werd de minimumleeftijd gefixeerd op achttien jaar. Dezelfde leeftijd geldt ook voor deze zware taken op vissersschepen, doch voor de andere taken op vissersschepen is de minimumleeftijd vijftien jaar. Dit wordt bepaald in de conventie nr. 112 van 19 juni 1959¹¹⁶.

— Ook voor de landbouwsector werd reeds zeer vroeg een conventie nr. 10 in 1921 goedgekeurd¹¹⁷. Hier wordt geen precieze leeftijdsgrens vastgelegd. De kinderen beneden de veertien jaar mogen arbeiden buiten de schooluren doch deze arbeid mag hun regelmatige aanwezigheid op school niet belemmeren.

— Ten slotte blijft er nog de niet-industriële sector, die buiten de drie voorgaande valt en waarvoor in 1932 een conventie nr. 33 werd gesloten¹¹⁸ en tevens de aanbeveling nr. 41 werd goedgekeurd. Op 22 juni 1937 werd reeds een herziening doorgevoerd in de conventie nr. 60¹¹⁹. Ook hier werd de basisleeftijd opgetrokken van veertien jaar naar vijftien jaar. Er zijn enkele uitzonderingen voor lichte werkjes die vanaf dertien jaar (vroeger twaalf jaar) mogen

worden uitgevoerd, op voorwaarde dat het buiten de schooluren gebeurt en niet schadelijk is voor de gezondheid of ontwikkeling van het kind.

— Dit conventioneel vlechtwerk inzake minimumleeftijden blijkt in feite toch verwarrend te zijn, zodat de I.A.O. overging tot de goedkeuring van een algemeen verdrag nr. 138 van 26 juni 1973 dat alle voorgaande geleidelijk zou vervangen (art. 10)¹²⁰. De minimumleeftijd wordt gebracht op de verplichte schoolleeftijd, en is minstens vijftien jaar. In minder ontwikkelde gebieden mag dit mits met motivering van veertien jaar gebracht worden in een eerste etappe. Voor het geval de arbeid schadelijk zou kunnen zijn voor de gezondheid, veiligheid of moraliteit van de adolescent, is de leeftijdsgrens achttien jaar, met een mogelijke sterk omlinnde uitzondering vanaf zestien jaar (artt. 1 tot 9). Op dezelfde datum als de conventie werd ook een aanbeveling nr. 146 aangenomen, waarin zestien jaar de minimumleeftijd zou moeten worden voor de opname in het normale arbeidscircuit.

De nachtarbeid door kinderen in de industrie werd ook in het beginstadium van de I.A.O. verdragrechtelijk geregeld door de conventie nr. 6 van 1919¹²¹. Het verbod geldt voor kinderen beneden de achttien jaar, met enkele uitzonderingen, waar de minimumleeftijd zestien jaar is. Onder nacht worden elf opeenvolgende uren verstaan waarin de tijd tussen 10 uur 's avonds en 5 uur 's morgens begrepen moet zijn. Speciale voorzieningen gelden voor de mijnen, de bakkerijen en de tropische landen (art. 3). In geval van overmacht (art. 4) of voor het algemeen belang (art. 7) mag dit verbod van nachtarbeid opgeheven worden voor de jonge mensen tussen zestien en achttien jaar. Deze conventie werd herzien op 10 juli 1948 door de conventie nr. 90¹²². De nacht wordt hier van elf op twaalf uren gebracht. Er wordt meer soepelheid voorzien in de periodes en bij de beroepsopleiding van kinderen tussen zestien en achttien jaar (artt. 2 tot 5). Verder worden de maatregelen inzake de publiciteit van de nationale wetgeving, de controle en de sancties nader omschreven (art. 6).

— Naast deze conventies voor industriële bedrijven is er slechts een aanbeveling nr. 14 van 1921 voor de nachtarbeid in de landbouwsector. De kinderen van minder dan veertien jaar moeten een nachtrust van minimum tien opeenvolgende uren krijgen, voor de jongeren tussen veertien en achttien jaar is dit negen uur.

— Voor de niet-industriële bedrijven werd opnieuw een conventie nr. 79 van 9 oktober 1946¹²³ aangenomen. Het gaat hier om twaalf of veertien opeenvolgende uren rust, binnen de periodes van 8 uur of 10 uur 's avonds en 8 uur of 6 uur 's morgens volgens de leeftijden van het kind en zijn schoolplicht. De aanbeveling nr. 80 van 1946 omschrijft het toepassingsveld, de tewerkstelling in openbare gemakkelikheden en de controlemiddelen, en vult hierdoor de conventie nr. 79 in zekere zin aan.

Wat betreft het medisch onderzoek heeft de I.A.O. ook vrij vlug een verdrag nr. 16 goedgekeurd in 1921 en wel in het maritieme domein¹²⁴. Jongeren beneden de achttien

¹⁰⁹ Deze conventie werd van kracht op 13 juni 1921.

¹¹⁰ Van kracht sinds 21 februari 1941.

¹¹¹ De industriële arbeid in familiale bedrijven valt hier ook buiten deze conventies. Door de aanbeveling nr. 52 van 22 juni 1937 wordt gehoopt dat daar spoedig een einde aan kan worden gemaakt.

¹¹² Van kracht sinds 1966.

¹¹³ Van kracht sinds 27 september 1921.

¹¹⁴ Van kracht sinds 11 april 1939.

¹¹⁵ Van kracht sinds 20 november 1922.

¹¹⁶ Van kracht sinds 7 november 1961.

¹¹⁷ Van kracht sinds 31 augustus 1923.

¹¹⁸ Van kracht sinds 6 juli 1935.

¹¹⁹ Van kracht sinds 29 december 1950.

¹²⁰ Van kracht sinds 1975.

¹²¹ Van kracht sinds 13 juni 1921.

¹²² Van kracht sinds 12 juni 1951.

¹²³ Van kracht sinds 29 december 1950.

¹²⁴ Van kracht sinds 20 november 1922.

jaar mogen aan boord niet aangeworven worden tenzij ze in het bezit zijn van een medisch getuigschrift van een bevoegde geneesheer. Deze controle moet jaarlijks hernieuwd worden.

Op 19 juni 1959 werd de conventie nr. 113¹²⁵ aangenomen inzake het medisch onderzoek voor vissers. Volgens artikel 4 zal het medisch getuigschrift voor personen die minder dan 21 jaar zijn slechts een jaar geldig blijven.

— Slechts op 9 oktober 1946 volgden twee conventies (nrs. 77 en 78)¹²⁶ inzake het medisch onderzoek voor kinderen en jongeren die in de industrie en in niet-industriële ondernemingen tewerk worden gesteld. Zij die minder dan achttien jaar zijn, mogen slechts toegelaten worden na een grondig medisch onderzoek, dat jaarlijks herhaald moet worden tot zij de leeftijd van achttien jaar bereiken. Wanneer de arbeid hoge risico's voor de gezondheid meebrengt, moet dit onderzoek periodiek plaatshebben tot 21 jaar. Deze onderzoeken mogen geen kosten meebrengen voor de jongeren of hun ouders. Aangepaste maatregelen dienen te worden getroffen door de bevoegde autoriteiten voor de heroriëntering of readaptatie op fysiek of professioneel vlak voor de jongeren die een afwijking of een ongeschiktheid vertonen. Voorts moet de controle en de inspectie inzake de toepassing van deze conventies mogelijk gemaakt worden.

Beide conventies werden op dezelfde datum nog aangevuld door een aanbeveling nr. 79 waarin het toepassingsveld, de modaliteiten van het geneeskundig onderzoek, de maatregelen voor de personen die ongeschikt werden bevonden, enz. nader worden bepaald.

Volgens Valticos¹²⁷ staat de staatspraktijk¹²⁸ nog heel ver af van deze normen vastgelegd door de I.A.O. Beperkende nationale wetgevingen, gebrekkige administratie, tekort aan personeel en aan medische diensten zijn alle oorzaken dat het medisch onderzoek van jonge werknemers nog heel wat te wensen overlaat.

De I.A.O. heeft ook nog andere maatregelen genomen in verband met de arbeid van de jongeren. Deze houden verband met de betaalde vakantie¹²⁹, die langer moet zijn voor jongeren beneden de zestien of achttien jaar, de arbeidsduur¹³⁰, de veiligheid en hygiëne¹³¹, de beroepsoriëntering¹³², de werkloosheid¹³³. De jongeren werden ook nog

beschermd door conventies die een speciaal domein bestrijken, zoals de dwangarbeid, de aanwerving, het arbeidscontract en de sancties voor werkverzuim bij inlandse arbeidskrachten¹³⁴. Ten slotte bepaalt de conventie nr. 97 van 1 juli 1949 in artikel 6 dat de jeugdige migranten op dezelfde manier moeten worden behandeld als de nationale arbeidskrachten.

Deze conventie werd op 24 juni 1975 aangevuld door de aanbeveling nr. 151 over de migranten-werknemers.

Meer recent op 28 oktober 1976 werd nog een aanbeveling nr. 153 aangenomen betreffende de bescherming van jeugdige zeevarenden beneden de achttien jaar op het gebied van gezondheid, moraliteit en veiligheid.

Het gigantisch werk van de I.A.O. dat echter nog ver van algemeen in de staatspraktijk wordt toegepast, heeft men ook op het regionaal vlak pogen aan te vullen.

— Reeds in 1948 werd een inter-Amerikaans charter voor de sociale zekerheid¹³⁵ opgenomen in de slotakte van de negende pan-Amerikaanse conferentie te Bogotá. Volgens Fenwick¹³⁶ heeft dit charter slechts de waarde van een resolutie, waarin geen enkel dwangmiddel voor de toepassing voorkomt. Elke staat blijft vrij er de gevolgen aan te geven die hem passen.

In de artikelen 16 en 17 wordt de arbeid der minderjarigen behandeld. De minderjarigen die minder dan veertien jaar zijn en diegenen die volgens hun nationale wetgeving schoolplichtig zijn, mogen geen enkele arbeid verrichten. Niettemin mogen zij toch in dienst genomen worden wanneer het onontbeerlijk is voor hun eigen onderhoud, dat van hun ouders, broers of zusters, mits een minimum aan scholing gewaarborgd blijft. Welke de arbeid ook is, de arbeidsduur voor jongeren beneden de zestien jaar mag niet meer bedragen dan zes uren per dag en zesendertig uren per week (art. 16).

Zij die minder dan achttien jaar zijn, mogen geen nacht-arbeid noch ongezonder of gevaarlijk werk verrichten. De uitzonderingen op de wekelijkse rust, voorzien door de wetgeving van elk land, zijn niet toepasselijk op deze categorie werknemers (art. 17).

Wanneer men de sociale toestanden kent op het Amerikaanse continent, weet men hoe hemelsbreed de theorie en de praktijk van elkaar verwijderd zijn...

— West-Europa heeft zich ook niet onbetuigd gelaten, daar zowel in het kader van de Raad van Europa als in de Europese Economische Gemeenschap, de kinder- en jongerenarbeid werd gereguleerd.

Op 18 oktober 1961 werd het Sociaal Handvest getekend te Turijn¹³⁷, waarin artikel 7 het recht van de kinderen en de jeugdige personen op bescherming erkent. De verdragspartijen verplichten zich :

- de minimumleeftijd voor toelating tot tewerkstelling op vijftien jaar te bepalen, behoudens uitzonderingen voor

1970 inzake speciale jeugdopleidings- en tewerkstellingsschema's voor ontwikkelingsdoeleinden.

¹³³ Aanbeveling nr. 45 van 25 juni 1935, inzake de werkloosheid der jonge mensen.

¹³⁴ Conventies nr. 29 van 1930, nr. 50 van 1936, nr. 64 van 1939 en nr. 65 van 1939.

¹³⁵ Tekst in *Annuaire des droits de l'homme*, 1948, 512-518.

¹³⁶ Nota van C. Fenwick, directeur bij de pan-Amerikaanse unie, op. cit., p. 512-513.

¹³⁷ Tekst in *Annuaire Européen*, 1961, vol. IX, p. 246-277 ; van kracht sinds 26 februari 1965 ; België heeft nog niet bekrachtigd.

¹²⁵ Van kracht sinds 7 november 1961.

¹²⁶ Van kracht sinds 29 december 1950.

¹²⁷ M. VALTICOS, *Traité de droit du travail*, 1970, p. 458.

¹²⁸ *Droits et responsabilités des jeunes*, U.N.E.S.C.O. 1972, p. 41.

¹²⁹ Conventie nr. 52 van 24 juni 1936 (art. 2) ; Aanbeveling nr. 47 van 24 juni 1936 ; herzien door de conventie nr. 132 van 24 juni 1970 (art. 2) ; Conventie nr. 140 van 24 juni 1974 inzake betaald bijscholingsverlof (art. 8) en de aanbeveling nr. 148 van 24 juni 1974.

¹³⁰ Aanbeveling nr. 116 van 26 juni 1962 (al. 9).

¹³¹ Aanbeveling nr. 4 van 1919 inzake loodvergiftiging ; Conventie nr. 13 van 1921 inzake het gebruik van loodwit (art. 3) ; Conventie nr. 62 van 23 juni 1937 inzake veiligheid op bouwterreinen (art. 13) ; Conventie nr. 115 van 22 juni 1960 (art. 7) inzake de ioniserende stralen ; Conventie nr. 127 van 28 juni 1967 (art. 7) inzake de gewichtmaxima.

¹³² Conventie nr. 88 van 9 juli 1948 (art. 8) inzake diensten voor aanwerving ; Aanbeveling nr. 87 van 1 juli 1949 inzake beroepsoriëntering ; Conventie nr. 142 van 23 juni 1975 inzake de rol van beroepsoriëntering en -opleiding voor het waarderen der menselijke mogelijkheden (art. 3) ; Aanbeveling nr. 136 van 23 juni

lichte werkzaamheden die niet nadelig zijn voor hun gezondheid, geestelijk welzijn of ontwikkeling ;

- een hogere minimumleeftijd te bepalen voor gevaarlijk of ongezond werk ;

- leerplichtigen mogen geen werk verrichten, dat storend is voor hun onderricht ;

- voor hen, die minder dan zestien jaar zijn, de arbeidsduur te beperken met het oog op hun ontwikkeling en vakopleiding ;

- het recht op een billijke vergoeding of andere passende uitkeringen te erkennen ;

- te bepalen dat, de met toestemming van de werkgever aan vakopleiding bestede tijd als een deel van de werkdag zal worden beschouwd ;

- zij die minder dan 18 jaar zijn, hebben recht op drie weken verlof met behoud van loon ;

- behoudens enkele uitzonderingen, mogen deze laatsten ook geen nachtarbeid verrichten ;

- zij moeten tevens in bepaalde gevallen regelmatig een geneeskundig onderzoek ondergaan ;

- alle jongeren moeten steeds tegen gevaren naar lichaam en geest beschermd worden.

Zoals men kan vaststellen hebben de opstellers van het sociaal handvest zich sterk laten inspireren door de conventies van de I. A. O. Evenwel zijn de eisen in verband met het geneeskundig onderzoek voor de jongeren van minder dan achttien jaar minder streng daar dit niet jaarlijks herhaald moet worden¹³⁸.

De Raad van Europa heeft zich ook op meer gespecialiseerd terrein begeven in verband met een soort jeugdarbeid, toen het de overeenkomst inzake het «au pair» plaatsen in 1969 aan de lid-staten voorlegde¹³⁹. In de inleiding wordt toegelicht dat de jonge mensen, meestal meisjes, die «au pair» geplaatst worden, noch behoren tot de categorie der studenten noch tot die van de werknemers. Daar velen minderjarig zijn, minimum zeventien jaar en maximum dertig jaar (art. 4) en de steun van hun familie voor een à twee jaar missen (art. 3), moeten zij een speciale bescherming genieten in verband met de materiële en morele levensvoorwaarden in de ontvangstaat. Zij worden daar opgenomen in families om in ruil voor bepaalde diensten, zich taalkundig, professioneel of cultureel te vervolmaken (art. 2). Hun arbeid mag niet meer dan vijf uren per dag bedragen (art. 9) en ze hebben recht op een vrije dag per week, en voldoende tijd om taallessen of andere culturele activiteiten te volgen. Voor hun diensten krijgen zij kost en inwoning en zakgeld (art. 8). De rechten en de plichten van beide partijen moeten schriftelijk vastgelegd worden en een kopie zal gestuurd worden naar een bevoegde overheid van de ontvangstaat (art. 6).

Elke verdragsstaat zal de uitkeringen meedelen waarop de «au pair» geplaatsten recht hebben in geval van ziekte, zwangerschap en ongeval (art. 10). Zij zullen tevens om de vijf jaar een rapport sturen aan de secretaris-generaal van de Raad van Europa over de toepassing van het verdrag (art. 13).

¹³⁸ L.E. TROCLET, *Eléments de droit social européen*, 1963, p. 105-107 ; VALTICOS, *op. cit.*, p. 454-456.

¹³⁹ Tekst in *Annuaire Européen*, 1969, vol. XVII, p. 240-249 ; van kracht sinds 30 mei 1971 ; België heeft nog niet geratificeerd.

¹⁴⁰ Resolutie (75) 14 van 22 mei 1975, *Annuaire Européen*, 1975, vol. XXII, p. 496-501.

De Raad van Europa heeft zich ook zorgen gemaakt omtrent de werkloosheid bij de jongeren. Het Comité van Ministers keurde een resolutie¹⁴⁰ goed waarin een achtpunten-programma de lid-staten aanzette tot het bevorderen bij de jongeren van de integratie in het arbeidsproces, het voorlichten over het beroepsleven, het inrichten van eventuele tijdelijke arbeidsprojecten, enz.

In november 1975 werd over «jongeren en tewerkstelling» een colloquium gehouden te Straatsburg¹⁴¹.

Ook de Europese Economische Gemeenschap heeft zich door aanbevelingen en resoluties de arbeid der jongeren aangetrokken.

— Op 31 januari 1967 zond de Commissie een aanbeveling aan de lid-staten inzake de arbeidsbescherming voor jeugdige personen¹⁴². Verwijzend naar de sociale bepalingen van het E.E.G.-verdrag (artt. 117 en 118) is de Commissie van oordeel dat de minimumleeftijd voor toelating tot het arbeidsproces vijftien jaar moet zijn, eventueel te verhogen volgens de evolutie van de onderwijsstelsels. Zij mogen geen nacht- of zondagswerk verrichten en de arbeidsduur moet beperkt blijven tot acht uur per dag en veertig uur per week, waarin de tijd van verplicht vakonderwijs of van voortgezette opleiding begrepen wordt. Tijdens de werkuren moeten er rusttijden zijn en behoudens uitzonderlijke omstandigheden mogen jongeren niet werken tussen 20 uur en 6 uur. De betaalde vakantie zou 24 kalenderdagen moeten duren en zij moeten de kans krijgen op nascholing. Gevaarlijk of ongezond werk moet verboden worden, en hierbij wordt ook verwezen naar aanbevelingen van het Ministercomité van de Raad van Europa¹⁴³. Bij hun indiensttreding moeten zij aan een geneeskundig onderzoek onderworpen worden en deze moet jaarlijks herhaald worden, tevens moet men bijzondere aandacht wijden aan het voorkomen van arbeidsongevallen en beroepsziekten. Al deze beschermingsmaatregelen dienen controleerbaar en sanctioneerbaar te zijn.

— Meer recent heeft de Raad een resolutie¹⁴⁴ getroffen ter verbetering van de voorbereiding van jongeren op het arbeidsproces en ter vergemakkelijking van de overgang van school naar beroepsleven. Hierin is o.a. sprake van lessen opleidingsprogramma's, die een passende voorbereiding op het beroepsleven vormen, van voorlichting inzake studie- en beroepskeuze en van bijscholing van het onderwijzend personeel.

— Anderzijds heeft de Commissie ook nog een aanbeveling gericht aan de lid-staten inzake de voorbereiding op het beroepsleven van werkloze of door werkloosheid bedreigde jongeren¹⁴⁵. De onmiddellijke aanleiding was het bestaan van 2 miljoen werkloze jongeren beneden de 25 jaar in de Europese Gemeenschappen. De voorbe-

¹⁴¹ Cf. E. LEBOUQ, «Het statuut van de Jongeren in het Arbeidsrecht», in *Sociaal Recht*, 1976, p. 235 en 236.

¹⁴² 67/125 E.E.G., *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen*, 13 februari 1967, p. 405-408. In het E.E.G.-Verdrag wordt alleen in artikel 50 gesproken over de jeugdige werknemers waarvan de uitwisseling in het kader van gemeenschappelijke programma's door de lid-staten moet worden begunstigd.

¹⁴³ Aanbeveling AP (63) 4 en AP (65) 2 en 3.

¹⁴⁴ Resolutie van 13 december 1976, *Publikatieblad der E.G.*, 30 december 1976, nr. C 308, p. 1-3.

¹⁴⁵ Aanbeveling van 6 juli 1977 (77/467 E.E.G.), P.B.E.G., 20/7/77 nr. L 180, p. 18-23.

reiding op het beroepsleven moet openstaan voor alle jongeren tussen het einde van de schoolplicht en 25 jaar, en hiervoor moet o.a. de beroepsopleiding, de elementaire bekwaamheden en de grondbeginselen van de economische en sociale organisatie aangeleerd worden door het volgen van cursussen en het verstreken van onderhoudsuitkeringen. Er dient ook een coördinatie tot stand te komen tussen de wetgeving inzake de schoolplicht en de toegang tot het beroepsleven.

Uit het voorgaande blijkt duidelijk dat de internationale instanties echt begaan zijn met de werkomstandigheden van kinderen en jongeren. Doch de praktijk blijkt wel heel anders te zijn als men verneemt dat er volgens de I.A.O.¹⁴⁶ 42 miljoen kinderen onbezoldigd werken in familiebedrijven, voornamelijk in de landbouw en nog 10 miljoen onderbetaalde jobs doen in kleine ongezonde werkplaatsen en fabrieken. Deze 52 miljoen zijn waarschijnlijk nog maar de top van de ijsberg aangezien in vele landen de kinderen niet vermeld worden in de tewerkstellingsstatistieken, en de kinderen die werken, terwijl ze nog in een school zijn ingeschreven, zelden als «economisch actief» worden genoteerd.

De armoede en de miserie zijn de oorzaken dat kinderen moeten werken; alleen in streken met betere sociale en economische toestanden is er schoolplicht en verdwijnt de kinderarbeid.

De beveiliging tegen uitbuiting van het werkende kind is zeker een van de dringendste doelstellingen van het jaar van het kind.

8. Recht op bescherming tegen vroegtijdige huwelijken

In bijna alle staten is de minimumleeftijd om te huwen lager dan de meerderjarigheidsgrens en in vele gevallen is deze leeftijd lager voor de meisjes dan voor de jongens¹⁴⁷.

Met het oog op een volkomen vrije partnerkeuze, het elimineren van kinderhuwelijken en het bestrijden van het verloven van jonge meisjes vóór hun puberteit werden enkele rechtsprincipes vooropgesteld, de ene al explicieter dan de andere. Zo hebben, volgens artikel 16 van de Universele Verklaring, de mannen en vrouwen van huwbare leeftijd, zonder enige beperking op grond van ras, nationaliteit of godsdienst, het recht te huwen en een gezin te stichten; daartoe is de vrije en volledige toestemming van de aanstaande echtgenoten nodig. Dit wordt min of meer in dezelfde bewoordingen herhaald in artikel 23 van het Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. De vrije toestemming van beide partners wordt ook nog benadrukt in artikel 10, 1, van het Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten. De Algemene Vergadering der Verenigde Naties vond het ook nodig daartoe een speciale conventie goed te keuren, die op 7 december 1962 opengesteld werd ter ondertekening en ratificatie¹⁴⁸.

¹⁴⁶ *Children at Work, an I.L.O. Policy Framework for the International Year of the Child, 1979*; *Droits et responsabilités des jeunes*, U.N.E.S.C.O., 1972, p. 52 en 53.

¹⁴⁷ *Droits et responsabilités des jeunes*, U.N.E.S.C.O. 1972, p. 11-13.

¹⁴⁸ Convention on Consent of Marriage, Minimum Age for Marriage and Registration of Marriages, Resolutie 1763A (XVII), werd van kracht op 9 december 1964, tekst in Human Rights, A compilation of International Instruments, U.N. 1978, p. 112-113.

Volgens artikel 2 moeten de verdragspartijen in hun wetgeving de minimum huwbare leeftijd specificeren. Er kan slechts dispensatie verleend worden door de bevoegde overheid om ernstige redenen en in het belang van de toekomstige echtgenoten.

In een gelijknamige aanbeveling van de Algemene Vergadering¹⁴⁹ wordt deze leeftijd op niet minder dan vijftien jaar bepaald, met inachtneming van de voormelde dispensatie.

Op het regionale vlak worden geen leeftijden bepaald in de Amerikaanse conventie van 1969 en in het Europese Verdrag van 1950¹⁵⁰. In beide verdragen wordt dit recht te huwen erkend aan mannen en vrouwen van huwbare leeftijd mits het respecteren van de nationale wetgeving ter zake¹⁵¹.

Het is immers algemeen bekend, dat huwelijken die gesloten worden tussen te jonge mensen, moeilijk stand houden. Daarbij komt nog dat volgens de laatste bevindingen der geneeskunde de kansen op gehandicapte kinderen ook merkkelijk hoger liggen bij te jonge moeders, en tenslotte is er het probleem der overbevolking in bepaalde landen.

Het is dus niet overbodig dat de nationale en de internationale rechtsorde zich inspannen om te jonge huwelijken zoveel mogelijk te beperken. Het is een kwestie van zelfbehoud voor de jongeren in het bijzonder en voor de maatschappij in het algemeen.

Uit dit overzicht kunnen we besluiten dat bepaalde internationale organisaties, waaronder U.N.I.C.E.F. en de Internationale Arbeidsorganisatie bij uitstek, zich verdienstelijk hebben gemaakt om het lot der jongeren te verbeteren.

Door talrijke internationale en regionale verdragen werden ook daadwerkelijke inspanningen geleverd. Doch het is slechts in hoofdzaak op het Europese continent dat de rechten van de kinderen en jonge mensen door de rechter effectief worden beschermd.

Bepaalde beschermingsmaatregelen zijn er evenwel nog onvolmaakt, zoals t.o.v. het ongeboren leven en het onwettig kind.

Het non-discriminatieprincipe m.b.t. de nationaliteit wordt vanzelfsprekend het best in eer gehouden in het raam van de Europese Gemeenschappen. Wat het algemeen recht op bescherming betreft hebben heel wat verdragen zich gebogen over het lot der kinderen uit gehavende gezinnen. Zo worden de tussenstaatse problemen inzake het bewakingsrecht, de onderhoudsplicht, de voogdij, de adoptie en de plaatsing in verschillende overeenkomsten, vooral van internationaal privaatrechtelijke aard, vereenvoudigd.

Een internationale conventie bindt de strijd aan tegen de kinderprostitutie, terwijl slechts een resolutie van de Algemene Vergadering zich de bescherming aantrekt van kinderen in noodsituaties en in gewapende conflicten. In verband met het recht op onderwijs komt alle eer toe aan de

¹⁴⁹ Resolutie 2018 (XX) van 1 november 1965, *op.cit.*, p. 113-114; principe II.

¹⁵⁰ Respectievelijk in artikel 17 en in artikel 12.

¹⁵¹ GURADZE, *op.cit.*, p. 218; ROBERTSON, *op.cit.*, p. 30-31; PARTSCH, *op.cit.*, p. 212-217; FAWCETT, *op.cit.*, p. 224-227; JACOBS, *op.cit.*, p. 161-164.

U.N.E.S.C.O. en aan de Raad van Europa. Het is ook in het raam van deze laatstgenoemde organisatie dat het Hof van Straatsburg uitspraak deed over de taal waarin de kinderen werden onderwezen en over de eerbied voor de godsdienstige en morele overtuigingen van de ouders in het onderwijs.

Verscheidene internationale conventies weerspiegelen ook de gangbare mening dat ontspoorde minderjarigen op een andere manier dienen te worden heropgevoed en bestraft dan de volwassenen. Het belang van de jongeren staat hier centraal.

Dit belang moet ook in het arbeidsproces bijzonder beschermd worden opdat de werkomstandigheden geen schade toebrengen aan hun lichamelijke, geestelijke of zedelijke ontwikkeling. Hiervoor heeft de Internationale Arbeidsorganisatie zich sinds 60 jaren bijzonder ingespannen.

Ten slotte hebben enkele conventies getracht de kinderhuwelijken in te dijen en hierdoor worden niet alleen de jonge mensen zelf beschermd, maar ook hun nageslacht.

Dit achttal rechten, die in feite alle beschermende maatregelen zijn, kunnen de hedendaagse jeugd waar ook ter

wereld een waardig bestaan geven en hen voorbereiden op een nuttig leven in dienst van de hele mensheid. Maar... de werkelijkheid is anders, want van de 1.500 miljoen thans levende kinderen wonen er 81 % in de ontwikkelingslanden. De overlevingskansen zijn er voor de kinderen in de eerste levensjaren, door de ondervoeding en de slechte hygiënische omstandigheden, 30 à 50 maal kleiner dan voor hun leeftijdgenoten in Europa en Noord-Amerika.

De onmisbare en doeltreffende inenting tegen een zestal ziekten zouden volgens U.N.I.C.E.F., 5,4 miljoen dollar kosten, d.i. het bedrag dat alle landen van de wereld elke drie minuten uitgeven voor de bewapeningswedloop...

De term «pogingen» in de titel van deze publikatie hoeft blijkbaar geen verantwoording meer!

R. JONGBLOET-HAMERLIJNCK
Geaggregeerde Hoger Onderwijs
voor Volkenrecht en Internationale
Politiek bij de

Rechtsfaculteit R.U.G.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 15 FEBRUARI 1979

Voorzitter : de h. Meeüs

Raadsheer-rapporteur : baron Vinçotte

Advocaat-generaal : mevr. Liekendael

Advocaat : mr. Bützler

Echtscheiding — Op grond van bepaalde feiten — Alimentatie — Verhoging — Criteria.

Uit de combinatie van de §§ 1 en 3, eerste lid, van art. 301 B.W. volgt dat de rechtbank de uitkering na echtscheiding kan verhogen indien die uitkering, ten gevolge van omstandigheden onafhankelijk van de wil van de uitkeringsgerechtigde, in ruime mate ontoereikend is om hem, rekening houdende met zijn inkomsten en mogelijkheden, in staat te stellen in zijn bestaan te voorzien op een gelijkwaardige wijze als tijdens het samenleven.

Niet wettelijk verantwoord is de beslissing die, alleen maar op grond dat de inkomsten van de uitkeringsplichtige toegenomen zijn, een verhoging van de uitkering toekent.

C. t/ M.

Gelet op het bestreden vonnis, op 23 november 1977 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Nijvel ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 301 van het Burgerlijk Wetboek, gewijzigd bij de wet van 9 juli 1975, inzonderheid de §§ 1 en 3, en 97 van de Grondwet ;

doordat het vonnis verweerster een maandelijks uitkering van 11.500 frank toekent op grond van artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek, om de reden dat het bedrag van 1.500 frank in 1962 door de rechtbank op grond van eisers inkomsten in 1959 (58.458 frank) werd vastgesteld ; dat de eerste rechter heeft geoordeeld dat niet werd aangetoond dat (eiser) over meer geld beschikte en dat de uitkering bijgevolg enkel moest worden aangepast rekening houdende met de muntontwaarding ; dat in werkelijkheid uit de in de debatten ingebrachte stukken blijkt dat (eiser) voor het aanslagjaar 1977 een totaal belastbaar inkomen van 1.025.025 frank heeft aangegeven ; dat (verweerster) in 1977 246.820 frank heeft verdiend ; dat aldus het gevraagde bedrag ten belope van 12.500 frank per maand volledig verantwoord lijkt,

terwijl, eerste onderdeel, artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek de rechter de mogelijkheid verleent om het bedrag van de uitkering na echtscheiding te verhogen indien de uitkering ten gevolge van omstandigheden onafhankelijk van de wil van de uitkeringsgerechtigde, ontoereikend is geworden om hem in staat te stellen in zijn bestaan te voorzien op een gelijkwaardige wijze als tijdens het samenleven ; wanneer de uitkering voldoende is om hem een dergelijk bestaan te waarborgen, de zelfs belangrijke verhoging van de inkomsten van de uitkeringsverschuldigde niet in aanmerking kan worden genomen, zodat het vonnis, door een vermeerdering van de uitkering toe te staan enkel op grond dat uit de in de debatten ingebrachte stukken blijkt dat eisers inkomsten sinds de echtscheiding gevoelig vermeerderd zijn, artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek schendt ;

tweede onderdeel, de rechtbank dus om de in het eerste onderdeel van het middel aangehaalde redenen, het be-

schikkende gedeelte van zijn vonnis heeft gegrond op een onwettelijke reden, omdat zij strijdig is met de bepalingen van artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek ; dat zij daarvoor de bestreden beslissing niet passend motiveert als vereist bij artikel 97 van de Grondwet :

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat uit de combinatie van de §§ 1 en 3, eerste lid, van artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek, vervangen door artikel 1 van de wet van 9 juli 1975, volgt dat de rechtbank de uitkering na echtscheiding kan verhogen indien die uitkering, ten gevolge van omstandigheden onafhankelijk van de wil van de uitkeringsgerechtigde, in ruime mate ontoereikend is om laatstgenoemde, rekening houdende met zijn inkomsten en mogelijkheden, in staat te stellen in zijn bestaan te voorzien op een gelijkwaardige wijze als tijdens het samenleven ;

Dat de rechter bijgevolg door aan verweerster de gevraagde uitkeringsverhoging toe te kennen, enkel op grond dat eisers inkomsten toegenomen zijn, zijn beslissing niet wettelijk heeft verantwoord ;

Dat dit onderdeel van het middel gegrond is ;

(...)

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 12 JUNI 1979

Voorzitter : baron Richard

Raadsheer-rapporteur : de h. Boon

Eerste advocaat-generaal : de h. Charles

Advocaten : mrs. Bayart en Van Ryn

Verkeer — Verplichting voorrang te verlenen — Twee bestuurders voeren een maneuver uit.

Krachtens art. 12.4 Wegverkeersreglement moet de bestuurder die een maneuver wil uitvoeren, voorrang verlenen aan de andere weggebruikers.

Dat voorschrift geldt enkel voor bestuurders die een maneuver uitvoeren, ten opzichte van bestuurders die geen maneuver uitvoeren. De wederzijdse verplichtingen van bestuurders die beiden een maneuver uitvoeren, worden geregeld door andere bepalingen van het Wegverkeersreglement.

L. t/ V.

Gelet op het bestreden vonnis, op 22 september 1978 in hoger beroep gewezen door de Correctionele Rechtbank te Kortrijk ;

I. In zoverre de voorziening gericht is tegen de beslissing op de tegen eiseres ingestelde strafvordering en civielrechtelijke vordering :

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 15.2, eerste lid, 12.4 van het Wegverkeersreglement en van de rechten van de verdediging,

doordat het vonnis eiseres op strafrechtelijk en op burgerlijk gebied veroordeelt, en, na verklaard te hebben dat verweerder V. zich niet schuldig had gemaakt aan het hem

ten laste gelegde feit, beslist dat de correctionele rechtbank onbevoegd is om uitspraak te doen over de vordering door eiseres tegen gezegde verweerder gericht, op grond van de beschouwing dat eiseres gezegde verweerder, die zij normaal had kunnen kruisen, gehinderd had door haar maneuver naar links te willen voltooien vooraleer zij hem volledig gekruist had, dat afgezien van de omstandigheid dat eiseres de verplichting haar opgelegd door artikel 15.2, eerste lid, van het Wegverkeersreglement niet naleefde, het te haren laste gelegde feit, omschreven als een overtreding van artikel 12.4 van het Wegverkeersreglement aldus bewezen is, en dat gezegde verweerder die de rijbaan opreed na een parkeerplaats te hebben verlaten eveneens een maneuver uitvoerde terwijl hij de rijbaan dwarsde, doch door zijn beweging de normale beweging van eiseres niet gehinderd had,

terwijl, eerste onderdeel, het een tegenstrijdige en dus verkeerde interpretatie is van voormeld artikel 12.4 van het Wegverkeersreglement, te beslissen dat eiseres een maneuver uitvoerde en dus voorrang moest verlenen aan voormelde verweerder, en tevens te constateren dat voormelde verweerder een maneuver uitvoerde waaruit dan volgt dat gezegde verweerder voorrang moest verlenen aan eiseres, zodat het vonnis, door de gezegde tegenstrijdigheid in zijn motivering, zowel gezegd artikel 12.4 van het Wegverkeersreglement als artikel 97 van de Grondwet schendt ;

tweede onderdeel, voor zover men zou moeten aannemen dat de strafrechtelijke en burgerlijke veroordelingen tegen eiseres uitgesproken, en de beslissing volgens welke gezegde verweerder de normale beweging van eiseres niet had gehinderd, steun vinden in de beschouwing dat eiseres artikel 15.2, eerste lid, van het Wegverkeersreglement had overtreden, het vonnis de rechten van de verdediging van eiseres schendt daar eiseres ervan niet werd verwittigd dat zij zich diende te verdedigen wegens overtreding van gezegd artikel 15.2, eerste lid, van het Wegverkeersreglement ;

Overwegende dat het vonnis, op grond van de feiten die het vermeldt, eiseres veroordeelt wegens overtreding van artikel 12.4 van het Wegverkeersreglement, en tevens beslist dat verweerder evenals eiseres een maneuver uitvoerde als omschreven in het voormelde artikel ;

Overwegende dat het voorschrift van dat artikel enkel geldt voor bestuurders die een maneuver uitvoeren, ten opzichte van bestuurders die geen maneuver uitvoeren ; dat de wederzijdse verplichtingen van bestuurders die beiden een maneuver uitvoeren, geregeld worden door andere bepalingen van het Wegverkeersreglement ;

Dat het vonnis derhalve, door te beslissen dat eiseres, die volgens de rechters een maneuver uitvoerde, verplicht was artikel 12.4 na te leven ten opzichte van verweerder, die volgens de rechters eveneens een maneuver uitvoerde, de genoemde bepaling schendt ;

Dat het middel in zoverre gegrond is ;

II. In zoverre de voorziening gericht is tegen de beslissing op de door eiseres tegen verweerder ingestelde civielrechtelijke vordering :

Overwegende dat het vonnis verweerder niet aansprakelijk verklaart op grond dat hij door zijn beweging de normale beweging van eiseres niet heeft gehinderd ; dat nu deze beoordeling steunt op de onwettige premisse dat eiseres gehouden was artikel 12.4 van het Wegverkeersre-

glement na te leven, de vernietiging van de beslissing op de strafvordering, de vernietiging meebrengt van de beslissing op deze civielrechtelijke vordering ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis, behalve in zoverre het verweerder vrijspreekt ; beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van het gedeeltelijk vernietigde vonnis ; veroordeelt eiseres en verweerder elk in een vierde van de kosten ; laat de overige kosten ten laste van de Staat ; verwijst de aldus beperkte zaak naar de Correctionele Rechtbank te Brugge, zitting houdende in hoger beroep.

HOF VAN BEROEP TE GENT

10e KAMER — 22 JUNI 1979

Voorzitter-rapporteur : de h. Maes

Raadsheren : de hh. Denys en Casier

Advocaat-generaal : de h. Colpaert

Advocaten : mrs. Van der Jeugd loco De Cooman en Heerman

Huiszoeking — Bij nacht — Officier van gerechtelijke politie ter plaatse.

Het verbod van opsporingen of huiszoeking in een voor het publiek niet toegankelijke plaats vóór vijf uur 's morgens en na negen uur 's avonds vindt geen toepassing wanneer een magistraat of een officier van gerechtelijke politie zich tot vaststelling op heterdaad van een misdaad of wanbedrijf ter plaatse begeeft.

Daar uit de gegevens van het dossier blijkt dat alleen een vaststelling in volle nacht kans op lukken had, is de beschikking van de onderzoeksrechter tot huiszoeking buiten de door art. 1, eerste lid, van de wet van 7 juni 1969 toegelaten uren ten volle verantwoord.

De C. t/ T.

De beklaagden beweren dat de door de politiecommissaris van Ninove, op 17 maart 1978 om 23.15 u., verrichte vaststellingen inzake overspel, op een onwettige wijze zijn geschied en derhalve het P.V. van vaststelling als nietig dient te worden aangemerkt.

De onderzoeksrechter heeft zijn beschikking tot huiszoeking buiten de door artikel 1, eerste lid, van de wet van 7 juni 1969 toegelaten uren, met redenen omkleed, met name dat de feiten door toedoen van de verdachte zelf, uitsluitend 's nachts kunnen worden vastgesteld, en zich te recht beroepen op de bepalingen van artikel 1, tweede lid, van voormelde wet, waarbij uitdrukkelijk sub 2° wordt bepaald dat het verbod van opsporingen of huiszoekingen te verrichten in een voor het publiek niet toegankelijke plaats vóór 5 u. 's morgens en na 9 u. 's avonds, geen toepassing vindt wanneer een magistraat of een officier van gerechtelijke politie zich tot vaststelling op heterdaad van een misdaad of wanbedrijf ter plaatse begeeft. Nu het een uitzondering op het principe betreft, dient het, in de praktijk, werkelijk als uitzonderingsgeval te worden opgevat.

Ter zake blijkt uit de gegevens van het dossier dat de vaststelling alleen in volle nacht kans had op lukken en was de beschikking van de onderzoeksrechter ten volle verantwoord. De vaststellingen gebeurden derhalve op wettige wijze.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

5e KAMER — 4 SEPTEMBER 1979

Voorzitter-rapporteur : de h. Meers

Raadsheren : de hh. Janssens en van Gelder

Substituut-procureur-generaal : de h. Vandeplas

Advocaten : mrs. Simonet loco Wilmart en Dumez.

Inkomstenbelasting—Personenbelasting—Bezwaarschrift—Termijn.

Het bezwaarschrift is maar werkelijk ingediend op het ogenblik dat de directeur er kennis van kan nemen. Een bezwaarschrift dat op de laatste nuttige dag van de bezwaartermijn in de brievenbus van de dienst der belastingen wordt gestopt op een uur waarop de kantoren onbetwistbaar gesloten zijn en derhalve door de diensten slechts de volgende dag als binnengekomen stuk afgestempeld werd, kan niet als tijdig ingediend worden beschouwd.

V. t/ Belgische Staat

Overwegende dat de directeur zijn beslissing tot niet-ontvankelijkverklaring van de bezwaarschriften hierop baseerde dat, daar de bij art. 272 W.I.B. bepaalde termijn voor het indienen van bezwaar verstreek op 24.5.1976 wat betreft het aanslagjaar 1973 en op 17.5.1976 wat betreft het aanslagjaar 1974, de beide bezwaarschriften — hoewel gedateerd respectievelijk 24.5.1976 en 17.5.1976 — pas op 25.5.1976 in de kantoren van de directeur zijn toegekomen zoals blijkt uit de datumstempels die onmiddellijk bij de ontvangst erop werden geplaatst ;

Overwegende dat appellant niet tegensprekt dat de laatste nuttige dag voor het indienen van de bezwaarschriften respectievelijk 24.5.1976 (aanslagjaar 1973) en 17.5.1976 (aanslagjaar 1974) was ;

Overwegende dat echter appellant in zijn op 21.12.1977 neergelegde conclusie beweert dat beide bezwaarschriften op 24.5.1976 te 20 uur door zijn fiscaal raadgever in de brievenbus van de tweede directie der belastingen te Antwerpen, Frankrijklei, 113, werden neergelegd ; dat hij erkent dat het bezwaarschrift betreffende de aanslag van het «dienstjaar» (waardoor bedoeld «aanslagjaar») 1974 (kohierartikel 539069) onbetwistbaar te laat werd ingediend, aangezien het aanslagbiljet op 17.11.1975 werd verzonden ; dat hij aangaande het aanslagjaar 1973 (kohierartikel 539018) blijft staande houden dat het bezwaarschrift de laatste dag van de bij art. 272 W.I.B. bedoelde termijn, zijnde 24.5.1976, is toegekomen in de kantoren van de bevoegde directeur en dat het bijgevolg onvankelijk is ;

Overwegende dat zowel het bezwaarschrift betreffende het aanslagjaar 1973 als dat betreffende het aanslagjaar 1974 (fiscaal dossier, stukken 2 en 4), zoals in de bestreden beslissing werd vastgesteld, de stempel «ontvangen op 25 mei 1976 — Directie Antwerpen — voor de Directeur, de

ged. Adjunct-Directeur» gevolgd van de handtekening van deze ambtenaar dragen ;

Overwegende dat bij gebrek aan tegenbewijs de datum van ontvangst van het bezwaarschrift door de directeur ten genoegen van recht bewezen is door de datumstempel van binnenkomen die door de diensten van de directie op dit bezwaarschrift wordt aangebracht en dat de last van het bewijs van de regelmatigheid van het bezwaarschrift, inzonderheid wat de datum betreft waarop de directeur der belastingen het heeft ontvangen, rust op de belastingplichtige, die dit bewijs door vermoedens mag leveren (Com. I.B. 272/31 en de aldaar geciteerde rechtspraak) ;

Overwegende dat in casu appellant zijn bewering dat het bezwaarschrift de laatste dag van de wettelijke bezwaartermijn in de kantoren van de directeur is toegekomen niet bewijst ; dat hij zich overigens tegensprekt wat betreft de omstandigheden waarin zulks gebeurd zou zijn, aangezien hij, na zoals hoger gezegd in zijn op 21.12.1977 neergelegde conclusie aangehaald te hebben dat de beide bezwaarschriften op 24.5.1976 te 20 uur door zijn fiscaal adviseur in de brievenbus van de directie werden neergelegd, hij in zijn op 29.3.1979 genomen bijkomende conclusie beweert dat zij op 24.5.1976 omstreeks 20 u. aan de huisbewaarder van het kantoor van de directie werden overhandigd door boekhoudkundig expert Van M. ;

Overwegende dat deze tegenspraak voldoende aantoont dat het in ondergeschikte orde door appellant aangeboden getuigenbewijs niet de vereiste zekerheid zou kunnen verschaffen en bijgevolg niet afdoend of ter zake dienend is ; dat bovendien luidens voormelde bijkomende conclusie de (enige) te horen getuige genoemde heer Van M. zou zijn die de volmachtdrager van appellant en de ondertekenaar van de aangiften en blijkbaar tevens van de betwiste bezwaarschriften was (fiscaal dossier, stukken 2, 4, 11, 30, 45, 51 en 53), zodat het aanvaarden van het bewijsaanbod in zekere mate appellant zou toelaten de regelmatigheid van zijn bezwaar te rechtvaardigen door zijn eigen getuigenis (Hof Bergen, 2.6.1976 i.z. V.Z.W. «Royal Racing Club Tournaisien», Bulletin nr. 556, doss. mr. Dumez) ;

Overwegende, ten overvloede, dat, zelfs indien bewezen was — quod non — dat het bezwaarschrift betreffende het aanslagjaar 1973 inderdaad op 24.5.1976 te of omstreeks 20 u hetzij in de brievenbus van de directie werd neergelegd, hetzij aan de huisbewaarder van de kantoren van de directie werd overhandigd, het niettemin niet ontvankelijk zou zijn en derhalve ook in deze hypothese het aangeboden getuigenbewijs niet relevant blijkt te zijn ; dat immers volgens art. 272 W.I.B. de bezwaarschriften op straffe van verval moeten ingediend worden binnen de aldaar voorgescreven termijn ; dat het bezwaarschrift maar werkelijk ingediend is op het ogenblik dat de directeur er kennis van kan nemen en derhalve een bezwaarschrift dat, volgens de bewering van de belastingschuldige, op de laatste nuttige dag van de bezwaartermijn in de brievenbus van het gebouw waarin de kantoren van de directeur gevestigd zijn werd gestoken, op een uur waarop deze kantoren onbetwistbaar gesloten zijn, en door de diensten van de directie slechts de volgende dag als binnengekomen werd afgestempeld, niet als tijdig ingediend kan worden beschouwd (Com. I.B. 272/32 en aldaar geciteerd arrest ; anders : Hof Gent, 16.6.1954, op eensluidend advies van adv.-gen. Dumon, *Rev. fisc.*, p. 485, doss. mr. Wilmart) ;

Overwegende weliswaar dat de rechter ten gronde op soevereine wijze oordeelt of het bezwaarschrift door de

belastingsschuldige ingediend tegen het bedrag van zijn aanslag in feite zijn bestemming bereikt heeft binnen de termijn bepaald door de wet (cass. 27.1.1953 i.z. De Roos), geciteerd in hoger vermeld advies van adv.-gen. Dumon) ; dat nochtans, zoals niet bewezen is dat de directeur, niettegenstaande dat volgens appellant het bezwaarschrift pas op 24.5.1976 omstreeks 20 u. in de brievenbus werd gestopt of aan de huisbewaarder werd afgegeven, toch — ondanks de sluiting van de kantoren — nog dezelfde dag ervan kennis heeft genomen of minstens kennis heeft kunnen nemen, niet kan worden aangenomen dat bedoeld bezwaarschrift binnen de wettelijke bezwaartermijn ter bestemming, nl. bij de directeur, is toegekomen en dus tijdig ingediend werd ; dat, zolang hoger bedoeld bewijs niet wordt bijgebracht, ook de verwijzingen van appellant naar art. 52 Ger. W. volgens hetwelk de termijnen werden gerekend van middernacht tot middernacht en naar de principes geldend inzake de commandverklaring niet verder dienen te worden onderzocht ;

Overwegende dat de bezwaarschriften dan ook bij de bestreden beslissing terecht niet ontvankelijk werden verklaard ;

(...)

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN AFDELING HASSELT

3e KAMER — 13 JUNI 1979

Voorzitter : de h. Romain

Raadsheren in sociale zaken : de hh. Jacobs en Cramm
Advocaten : mrs. Broekmans, Hoegars en Mondelaars
loco Lievevoens

Arbeidsongeval — Duur van de tijdelijke arbeidsongeschiktheid — Zonder medische reden uitgestelde chirurgische ingreep.

De beslissing omtrent de ingreep die nodig is om de gezondheid te herstellen, behoort tot de persoonlijke bevoegdheid van de door het arbeidsongeval getroffen werknemer en hangt niet af van de toestemming van de arbeidsongevallenverzekeraar.

M.b.t. de aanspraak op de wettelijke vergoedingen kan evenwel de vraag in het debat gebracht worden of de eigen beslissing van de getroffene niet zodanig van de objectieve maatstaven afwijkt dat de financiële last ervan niet door de verzekeringsmaatschappij gedragen dient te worden.

Er is geen aanspraak op de wettelijke vergoedingen voor de eruit voortspruitende bijkomende tijdelijke arbeidsongeschiktheid, wanneer blijkt dat een chirurgische ingreep zonder medische redenen gedurende ettelijke maanden werd uitgesteld.

N.V. N. t/ V. en Nationaal
Verbond der Socialistische Mutualiteiten

Overwegende dat uit het verslag en het aanvullend verslag van de door de eerste rechter aangewezen geneesheerdeskundige blijkt dat de meniscusoperatie, die André V. op 23 april 1974 onderging, zonder medische redenen uitgesteld werd en in juli 1973 had moeten plaatsvinden ;

dat appellante terecht aanvoert dat hieruit geen geldelijke gevolgen te haren laste mogen worden gelegd en dat het redelijk is, een tijdelijke volledige ongeschiktheidsperiode van drie maanden vanaf 9 juli 1973 wegens heelkundige ingreep in aanmerking te nemen ;

dat het argument van André V., luidens hetwelk hij te goeder trouw was, niet ter zake dienend is, aangezien de tegenpartij zich niet op het tegendeel beroept ; dat hij ook niet kan gevolgd worden in zijn pleidooi waar hij staande houdt dat zijn behandelend geneesheer op de toestemming van de arbeidsongevallenverzekeraar moest wachten ;

dat de beslissing betreffende de ingreep die nodig is om de gezondheid te herstellen, tot de persoonlijke bevoegdheid van betrokkene behoort en niet van de toestemming van anderen afhangt ; dat alleen in het debat kan zijn of de eigen beslissing van een verzekerde in dier voege van de objectieve maatstaven afwijkt, dat de financiële last daarvan niet door de verzekeringsmaatschappij hoeft te worden gedragen, hetgeen in onderhavige zaak het geval is ;

dat appellante daarenboven opmerkt dat zij zich nopens de voorziene operatie niet moest uitspreken omdat zij, naar aanleiding van de gemeenrechtelijke regeling van het ongeval door het Hof van Beroep te Luik bij arrest van 21 februari 1972 in haar burgerlijke-partijstelling tegenover de aansprakelijke derde werd afgewezen aangezien het hof de werkelijkheid en het oorzakelijk verband van de door haar raadsgeneesheer aangenomen blijvende arbeidsongeschiktheid van 2 procent in hoofde van André V. ontkennde ;

dat de deskundige opmerkt dat de behandelende geneesheer hem liet weten dat de operatie reeds in 1970 kan worden verricht, dat hij de N.V. N. toen en naderhand om toelating voor de ingreep aanschreef maar geen antwoord ontving, dat hij ten slotte op een niet nader bepaalde datum met de raadsgeneesheer van de arbeidsongevallenverzekeraar rechtstreeks contact opnam en zijn telefonisch akkoord kreeg ; dat men hierbij de bedenking kan maken dat de brieven van de behandelende geneesheer aan appellante een antwoord waard waren dat hem op de rechten van belanghebbende wees zonder die van de verzekeringsmaatschappij prijs te geven, maar dat André V. anderzijds de afzijdigheid van de maatschappij, in een betwiste zaak ten aanzien van een beslissing die hij zelf moest treffen, bezwaarlijk als geldige reden kan aangeven voor een uitstel dat niet slechts ettelijke maanden na de laatste verwikkeling doch in feite zelfs veel langer bedroeg ; dat partij V. derhalve geen aanspraak kan maken op de arbeidsongevallenvergoedingen over de periode van tijdelijke volledige arbeidsongeschiktheid die door de verzekeraar wordt aangevochten ;

(...)

ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE BRUSSEL

19 JUNI 1978

Voorzitter : de h. Taelman

Rechters : de hh. Hacken en Desmedt

Openbaar ministerie : de h. De Gratie

Advocaten : mrs. Beuselinck loco Martens, Eeckhaute en Lievens loco Matray

Bevoegdheid — Arbeidsrechtbank — Arbeidsovereenkomst—Wielrenner.

De arbeidsrechtbank is ingevolge art. 578 Ger. W. bevoegd om kennis te nemen van een geschil betreffende een overeenkomst waarbij een beroepsrenner zich verbond een arbeidsprestatie te leveren die erin bestond te wielrennen met het oog op reclame tegen een bezoldiging en onder het gezag, de leiding en het toezicht van een door de extra-sportieve firma afgevaardigde sportdirecteur.

L. t/ N.V. A. e.a.

Overwegende dat de vordering strekt tot de veroordeling van verweerders solidair, de ene bij gebrek aan de andere of in solidum aan eiser bepaalde bedragen te betalen ter uitvoering van een publiciteitsovereenkomst die eiser beweert met verweerders te hebben afgesloten ;

dat eiser er zich in deze overeenkomsten toe verbond vanaf 1 januari 1975 als beroepsrenner voor rekening van verweerders in alle wedstrijden als oefeningen, zo in binnen- als in buitenland op te treden en hun publicitaire belangen te verdedigen en voor te staan ;

Overwegende dat de overeenkomst inhield dat eiser een arbeidsprestatie diende te leveren die erin bestond te wielrennen met het oog op publiciteit ;

dat hij deze prestatie leverde tegen een bezoldiging en onder het gezag, de leiding en het toezicht van een door de extra-sportieve firma afgevaardigde sportdirecteur ;

Overwegende dat het geding bijgevolg een geschil inzake een arbeidsovereenkomst betreft (zie R. Blanpain, «Het statuut van de Belgische wielrenner», *R.W.*, 1963-64, 1729 ; Steyaert, *Arbeidsovereenkomst handarbeiders en bedienden*, A.P.R., 1973, nr. 116 ; J. Cl. Germain, *Les sportifs et le droit*, Faculté de droit de Liège, 1975, blz. 100 en volgende, met de aangeduide rechtspraak ; de weliswaar thans nog niet uitvoerbaar verklaarde wet van 24 februari 1978 betreffende de arbeidsovereenkomst van betaalde sportbeoefenaars, Belg. Staatsblad 9 maart 1978) ;

Overwegende dat derhalve met toepassing van artikel 578 van het Gerechtelijk Wetboek de arbeidsrechtbank bevoegd is om van het geschil kennis te nemen ;

(...)

NOOT—Zie nochtans in verband met de kwalificatie van de vordering : Cass., 8 september 1978, *R.W.*, 1978-79, 960, met noot van JEAN LAENENS, «De materiële bevoegdheid bepaald naar het onderwerp van de vordering».

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

3e KAMER — 12 DECEMBER 1978

Voorzitter : de h. Albers

Rechters : de h. De Roeck en mevr. Struman

Advocaten : mrs. Van Kildonck en Bruneel

Deskundige—Wraking—Vormvereisten—Art. 835 Ger. W.—Ondertekening van het verzoekschrift.

De procedure van wraking van een deskundige verschilt

van die van wraking van rechters, behoudens wat betreft de redenen van wraking, die in beide gevallen dezelfde zijn.

Het vormvoorschrift van art. 835 Ger. W., dat het verzoekschrift ondertekend moet worden door de partij of door haar bijzondere gevolmachtigde, wiens volmacht bij de akte wordt gevoegd, is ten deze niet van toepassing.

V.N. en B. t/ J.

Overwegende dat de vordering van oorspronkelijke eisers strekte tot : 1. wraking van deskundige X, architect, aangesteld door de heer vrederechter van het kanton Deurne bij vonnis van 31 januari 1978 ; 2. aanstelling van een nieuwe deskundige ;

Overwegende dat de eerste rechter, zonder ambtshalve de heropening der debatten te bevelen zoals voorgeschreven bij art. 774 Ger. W. de vordering ontoelaatbaar verklaarde, verkeerdelijk stellend dat het verzoekschrift niet voldoet aan het voorschrift van art. 835 Ger. W., te weten dat het moet ondertekend worden door de partij of door haar bijzondere gevolmachtigde, wiens volmacht bij de akte wordt gevoegd ;

Overwegende dat art. 835 Ger. W. ten deze niet van toepassing is, doch enkel inzake wraking van rechters ;

Overwegende dat de procedure van wraking van deskundige volledig verschilt van die van wraking van rechters, behoudens wat betreft de redenen van wraking, welke in beide gevallen dezelfde zijn (art. 966 Ger. W.) ;

Overwegende dat inzake wraking van deskundige geen specifieke voorschriften bestaan in verband met de ondertekening van het verzoekschrift, zodat de gewone regels van art. 1025 en volgende gelden, wat betekent dat de handtekening van een advocaat volstaat zoals in casu geschiedde (zie A.P.R. Cloquet, Desk. onderzoek, nr. 183) ;

Overwegende dat als wrakingsgrond werd vooropgesteld dat genoemde deskundige als architect regelmatig diensten verstrekt aan de familie V. en dat hij zelfs voor het kwestieuze pand de plans heeft getekend ;

Overwegende dat de deskundige deze wraking betwistte ; dat met toepassing van art. 971 Ger. W. de partijen en de deskundige in raadkamer dienen te worden gehoord, een voorschrift, waarmede de eerste rechter evenmin rekening hield ;

Om die redenen,

De Rechtbank,

rechtdoende in hoger beroep.

Verklaart het hoger beroep ontvankelijk en gegrond ; verleent akte aan eisers in hoger beroep dat zij de heer X., architect als deskundige wraken op grond van bovenvermelde redenen, en alvorens verder recht te doen : beveelt de oproeping in raadkamer der derde kamer der Rechtbank van Eerste Aanleg, zitting houdende te Antwerpen van de partijen en van de deskundige op 8 januari 1979 te 9 uur in de voormiddag. Kosten voorbehouden.

NOOT—Anders : PAUL LURQUIN, *Précis de l'expertise du C.J.*, 1973, p. 43.

ARBEIDSRECHTBANK TE GENT

1e KAMER — 9 APRIL 1979

Voorzitter : de h. Petit

Rechters in sociale zaken : de hh. Locufier en Balcaen

Eerste substituut-arbeidsauditeur : de h. Opstaele

Advocaat : mr. Verspeelt loco Fazzi

Veiligheidscomité — Verkiezing — Voordracht van kandidaten — Bezwaar van werkgever — Geen klachtrecht — Geen beslissingsrecht — Vordering van vakbond — Vorm — Gebrek aan belang.

De werkgever mag opmerkingen maken nopens een kandidatenlijst. Hij kan echter geen klacht indienen.

Tegen die bezwaren van de werkgever kan een werknemersorganisatie geen vordering instellen bij verzoekschrift.

Een vordering zou bij dagvaarding moeten worden ingeleid, maar de werknemersorganisatie kan geen belang laten gelden.

A.C.V. t/ Medisch
pedagogisch Instituut S.

In feite

In het bedrijf van verweerder heeft de Christelijke Centrale voor arbeiders van voedingsbedrijven, aangesloten bij het A.C.V., op 1 maart 1979 dhr. H. als kandidaat voor de verkiezing van de personeelsafvaardiging in het comité voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing der werkplaatsen aangeduid.

De werkgever stelde vast dat de betrokken kandidaat sedert 1 januari 1978 als bediende tewerkgesteld werd en in die hoedanigheid op de afgesloten kiezerslijsten voorkwam.

Hij deelde zijn bezwaren bij schrijven 9 maart 1979 aan eiseres mede.

Eiseres heeft haar kandidatenlijst niet gewijzigd.

Op 10 maart 1979 werden de kandidatenlijsten door de werkgever uitgehangen.

De verkiezingen hadden plaats op 26 april 1979.

In rechte

Bij verzoekschrift neergelegd ter griffie op 26 maart 1979 vraagt eiseres de beslissing van de werkgever te vernietigen en de kandidaatstelling van de betrokkene te behouden.

Luidens artikel 37, eerste lid, van het koninklijk besluit van 18 oktober 1978 kunnen alleen de werknemers en de bij de verkiezing betrokken werknemersorganisaties klacht indienen in verband met de voordracht van de kandidaten.

De werkgever kan dit dus niet.

Wel mag hij, zoals in het onderhavig geval, opmerkingen maken nopens de kandidaten aan de werknemersorganisatie, die ze voordroeg.

Deze werknemersorganisatie kan al of niet met die opmerking rekening houden.

De werkgever treft dus geen beslissing.

Tegen de voordracht van kandidaten, wier kandidatuur aanleiding gaf tot de klachtprocedure, kan bij mondeling of

schriftelijk verzoek beroep worden ingesteld (art. 38 K.B. 18 oktober 1978).

In het onderhavig geval was er geen klacht zodat de bijzondere procedure van beroep niet van toepassing is.

In dit geval is slechts een vordering bij dagvaarding mogelijk tegen een bepaalde kandidatuur.

Derhalve kan eiseres geen vordering bij verzoekschrift instellen. Daarenboven heeft eiseres geen belang tot het instellen van een dergelijke vordering daar de werkgever, weliswaar bezwaren opperde, waarop eiseres niet inging, doch voor het overige de wettelijke verplichting tot aanplakking van de kandidaturen naleefde.

Gelet op zijn bezwaren had de werkgever er wel belang bij die kandidatuur voor de arbeidsrechtbank te bestrijden doch hij stelde hiertoe geen rechtsvordering in.

Bij de verkiezingen van 26 april 1979 blijft dhr. H. behoudens andersluidende regeling tussen partijen, kandidaat.

Om die redenen,

Verklaart het verzoekschrift van eiseres niet toelaatbaar.

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (2e Kamer), 31 januari 1979

1. Onrechtmatige overheidsdaad — Aansprakelijkheid van de Staat voor zijn organen — Orgaan handelende in de vervulling van de hem opgedragen taak — 2. Diefstal — Gebruiksdiefstal — Goed wegnemen tegen de wil in van de eigenaar.

«Overwegende dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan, blijkt dat verweerder Raymond C. bij een in kracht van gewijsde getreden vonnis van de Krijgsraad te Antwerpen, gedagtekend 21 december 1967, veroordeeld werd onder meer wegens gebruiksdiefstal van een aan de Staat toebehorend voertuig te Mortsels, Hove, Antwerpen en elders in België op 15 november 1967 en wegens het onopzettelijk toebrengen van lichamelijke letsels aan Emilius Van S., tweede verweerder, tijdens het onderwerpelijke verkeersongeval te Hove op 15 november 1967 ;

«Overwegende dat het arrest naar dat vonnis verwijst en verder vaststelt : dat Raymond C., in zijn hoedanigheid van chauffeur van zijn korpschef, op 15 november 1967 verscheidene opdrachten volbracht en aldus in bevolen dienst, omstreeks 13 uur 30, zijn kolonel te Mortsels naar huis heeft gevoerd ; dat niet bekend is of hij het bevel heeft gekregen dadelijk en langs een welbepaalde reisweg naar de kazernes terug te keren ; dat hij toegeeft dat hij, in plaats van zich onmiddellijk bij zijn eenheid te vervoegen, eerst zijn grootmoeder te Hove bezocht en daarna, omstreeks 14 uur 30, de aanrijding met Emilius Van S. veroorzaakte ;

«Overwegende dat het arrest hieruit afleidt dat verweerder C. op het ogenblik van de aanrijding 'in bevolen dienst' verkeerde, en weliswaar de hem toevertrouwde opdracht foutief heeft uitgevoerd maar hierdoor niet de hoedanigheid van orgaan van de Staat verloren had ; dat het arrest op

grond daarvan beslist dat 'de Staat rechtstreeks aansprakelijk is voor de door R. C. veroorzaakte schade' ;

«Overwegende dat, om een onrechtmatige daad van een orgaan als de onrechtmatige daad van de Staat te kunnen beschouwen, vereist is dat het orgaan gehandeld heeft in de vervulling van de hem opgedragen taak ;

«Overwegende dat artikel 461, 2e lid, van het Strafwetboek, dat gebruiksdiefstal met diefstal gelijkstelt, onder meer vereist dat de dader het goed tegen de wil in van de eigenaar heeft weggenomen ;

«Overwegende dat, nu het hof van beroep niet vaststelt dat verweerder C. op het ogenblik van het ongeval nog geen gebruiksdiefstal had gepleegd, het in het onzekere laat of het heeft willen beslissen dat, hoewel voornoemde verweerder de personenwagen tegen de wil in van de eigenaar, ten deze eiser, had weggenomen, hij toch bij het besturen ervan, in 'bevolen dienst' handelde, dit is in de vervulling van de hem opgedragen taak, wat een tegenstrijdigheid inhoudt, dan wel dat hij niet tegen de wil van eiser zou hebben gehandeld, wat dan neerkomt op een miskennen van het gezag van gewijsde, erga omnes, van het vonnis van de krijgsraad ;

«Dat het onderdeel, in zoverre het de schending aanvoert van de artikelen 3 en 4 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering en van artikel 97 van de Grondwet, gegrond is.»

(Voorzitter : baron Richard—Raadsheer-rapporteur : de h. Châtel—Advocaat-generaal : de h. Ballet—Advocaat : mr. Bayart—In de zaak : Belgische Staat, Minister van Landsverdediging t/ N.V. M., Van S. en C.)

NOOT—Betreffende het verband dat moet bestaan tussen de onrechtmatige daad van de ambtenaar-orgaan en de door hem uitgeoefende functie, raadplege men : Cass., 31 maart 1943, *Arr. Verbr.*, 1943, 75, *Pas.*, 1943, I, 117 ; Cass., 29 mei 1947, *Arr. Verbr.*, 1947, 170, *Pas.*, 1947, I, 216 met noot R.H. ; Cass., 30 april 1953, *Arr. Verbr.*, 1953, 96.

Hof Antwerpen (5e Kamer), 10 mei 1979

Handelspraktijken — Gezamenlijk aanbod — Uitzondering van art. 36, 2, WHP — Betekenis van de term «gelijke» produkten.

Een bekende Antwerpse keten van optiekzaken voert sinds september 1972 een uitgebreide reclamecampagne waarbij klanten gelokt worden door hen bij de aankoop van een bril de afgifte van een tweede, gratis geschenkbril te beloven. In de eerste reeks advertenties werd het aanbod als volgt gespecificeerd : bij aankoop van een montuur vanaf 350 fr. krijgt de klant de keuze tussen vier andere monturen, elk ter waarde van 245 fr., om de geschenkbril uit te zoeken. Reeds op 3 oktober 1972 liet de directeur-generaal van de Dienst der Handelsreglementering, verbonden aan het Ministerie van Economische Zaken, aan de optiekzaak weten dat dit aanbod in strijd was met art. 35 WHP. Daarop werd aan het aanbod een voorwaarde toegevoegd : de waarde van de reservebril (montuur en glazen) mocht niet meer bedragen dan de helft van de prijs van de eerste bril (montuur en glazen). Op die wijze hoopte de

optiekketen via art. 36, 2, WHP aan het verbod van gezamenlijk aanbod te ontsnappen. Het Ministerie van Economische Zaken antwoordde echter dat aan de voornaamste voorwaarde voor de toepasselijkheid van art. 36, 2, WHP niet voldaan was. Het aanbod had immers geen betrekking op «gelijke» brillen. «Gelijk» in de zin van art. 36, 2, WHP betekende volgens het ministerie absolute identiteit, zowel wat materiaal, prijs, kwaliteit en kleur van het montuur betreft als wat de glazen en hun kwaliteit aangaat. De optiezaak legde zich hier niet bij neer.

In eerste aanleg werd de zienswijze van het ministerie bevestigd. Tegen de beslissing van de voorzitter werd hoger beroep ingesteld. Het hof onderzoekt uitvoerig de betekenis van de term «gelijk» in art. 36, 2, WHP. De ruime interpretatie van P. De Paepe (*De wet op de handelspraktijken*, Brussel, 1971) wordt gesteld tegenover de zienswijze van L. Viaene (*Bulletin van de handelsreglementering*, nrs. 7-8, juli-augustus 1974, p. 15), A. De Caluwé, A. Delcorde en X. Leurquin (*Les pratiques du commerce*, II, Brussel, 1973, p. 579) en P. De Vroede (*De wet op de handelspraktijken*, Lezing voor Post-universitaire lessencyclus V.U.B., 1979, p. 42). Laatstgenoemde auteurs verdedigen allen de volstrekte identiteit als criterium.

Het hof overweegt verder :

«Overwegende dat in de voorbereidende documenten (Parlem. Stukken, Senaat, zitting 1968-69, nr. 415, blz. 38) het volgende staat : 'De derde afwijking heeft betrekking op gelijke produkten of diensten waarvoor het toegelaten percentage aanzienlijk mag zijn, aangezien een soortgelijk aanbod weinig gevaar loopt in feite een vermomde verkoop met premie te zijn. Alle geleverde produkten of verstrekte diensten hebben inderdaad een gelijkwaardige functie en geen enkel dient als aantrekkingsmiddel voor het leveren van een produkt of het verstrekken van een dienst van een andere aard. Het percentage werd op een derde bepaald' (cf. De Caluwé e.a., nr. 463, en L. Viaene, *op. cit.*, § 22, blz. 14 : 'Een tweede uitzondering slaat op gelijke produkten of diensten. Aanbiedingen die daarop betrekking hebben, kunnen niet gevaarlijk geacht worden vermits van een identiek voorwerp niet dezelfde attractieve kracht kan uitgaan voor de verkrijging ervan zoals het voor verschillende voorwerpen het geval is. Het gezamenlijk aanbod van een identiek voorwerp komt neer op een vermindering van prijs (...) Het subsidiaire aanbod dat hier wordt toegelaten kan wel buitensporig lijken ; het komt echter overeen met een werkelijke afslag, die niet gebonden is aan de aanschaffing van een bijkomstig voorwerp, en daarom mag een dergelijk aanbod gaan tot aan de formule 3 voor de prijs van 2' ;

«Overwegende dat het wel van belang is te vermelden, in het raam van een onderzoek naar de wil van de wetgever, dat de ontwerpen 268 en 415 aanvankelijk nog een derde afwijking (buiten het huidige art. 36, 1 en 2) bevatten, nl. het gezamenlijk aanbod van produkten of diensten die geen geheel vormden ;

«Overwegende dat dit neerkwam op het toelaten van een rechtstreekse premie, onderworpen aan dezelfde vereisten die thans terug te vinden zijn in art. 36, 2, met dit verschil echter dat de aangeboden prijsvermindering niet meer mocht bedragen dan 10 % van de totale prijzen, noch, meer dan het verschil tussen de kostprijs van de goedkoopste produkten of diensten en hun afzonderlijke verkoopprijzen (zie Parlem. Stukken, Senaat, zitting 1968-69, 415, blz. 38 : 'De tweede beperking betreft de kostprijs van de

goedkoopste produkten of diensten. De toepassing van het in vorig lid bepaalde percentage alleen (nl. 10 %) zou, wanneer het gezamenlijk aanbod twee produkten van zeer verschillende waarde betreft tot gevolg kunnen hebben dat het goedkoopste produkt kosteloos verkregen wordt. Zo zou het verbod van de kosteloze premie te gemakkelijk omzeild worden. De tekst bepaalt dan ook dat een produkt of dienst niet onder zijn kostprijs zal mogen worden aangeboden zodra de in art. 15 voorziene bepaling evenmin onder de mom van een koppelverkoop zal kunnen worden omzeild') ;

«Overwegende dat deze derde afwijking echter door de Bijzondere Senaatscommissie geschrapt werd, daar ze de deur zou kunnen openen tot allerlei misbruiken (De Caluwé e.a., *op. cit.*, nr. 464, blz. 583) ;

«Overwegende dat uit al deze elementen met voldoende zekerheid kan worden opgemaakt dat de wetgever met 'gelijke' produkten of diensten, volkomen identieke produkten of diensten bedoeld heeft, m.a.w., om het tot produkten te beperken, produkten met volkomen identieke vormen, grootte, eigenschappen, afmetingen, kenmerken en waarde ;

«Overwegende dat, hoewel de Nederlandstalige wettekst gelijkwaardig is aan de Franstalige, de ene tekst kan worden gebruikt ter verduidelijking van de andere en de Franstalige tekst het woord 'identiques' gebruikt, wat beter dan het enigszins zwakkere woord 'gelijke' de wil van de wetgever weergeeft ;

«Overwegende dat dit criterium uiteraard met redelijkheid moet worden gehanteerd en b.v. bij het aanbod van drie konijnen voor de prijs van twee, enkel vereist wordt dat het om dieren van dezelfde waarde (eenzelfde prijs) gaat en niet, dat het een eenige drieling moet betreffen ;

«Overwegende dat echter in casu, zelfs als zou de dienstverlening, monteren van de glazen en eventueel het slijpen, voor de twee brillen identiek zijn en zelfs als het zou gaan om glazen van dezelfde kwaliteit en prijs — wat trouwens geenszins vaststaat — alleszins de monturen niet 'gelijk' zijn in de zin van de wet, en art. 36, § 2, W.H.P. derhalve in casu niet van toepassing is.»

T.a.v. de publikatie van het bevelschrift overweegt het hof :

«Overwegende dat geïntimeerde, om de publikatie te rechtvaardigen, aanhaalt dat appellante reeds jaren doorgaat met haar systeem, doch anderzijds in aanmerking genomen dient te worden dat appellante herhaaldelijk getoond heeft zich te willen aanpassen aan de wettelijke voorschriften zoals deze volgens haar dienen te worden uitgelegd, en haar stelling, hoewel deze thans onjuist bevonden wordt, op ernstige gronden verdedigbaar was ;

«Overwegende dat geenszins vaststaat dat de publikaties zouden bijdragen tot de staking van de aangeklaagde daad en van haar nawerking.»

(Voorzitter : de h. Meers—Raadsheren : de hh. Janssens en Van Gelder—Advocaten : mrs. Bruneel en Onfinger-Karlier loco Wolfs—In de zaak : N.V. S. t/ Minister van Economische Zaken)

NOOT—Over het gezamenlijk aanbieden van «gelijke» produkten

1. Dit arrest bevestigt een uitspraak van de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen die eerder in dit tijdschrift werd gepubliceerd, (*R.W.*, 1978-79, 2386, met instemmende noot van P. DE VROEDE). Ook het hof is van oordeel dat in art. 36, 2, WHP met gelijke producten volkomen identieke artikelen worden bedoeld. Ter ondersteuning van deze zienswijze verwijst het hof zeer terecht naar de wetsgeschiedenis. De uitzondering van art. 36, 2, WHP vindt haar rechtvaardiging in het feit dat het toegelaten gezamenlijk aanbod niet als lokmiddel voor de aankoop van het hoofdprodukt wordt gebruikt. Men weet dat de regeling van gezamenlijk aanbod voornamelijk uitgewerkt werd in het belang van de gespecialiseerde detailhandel. De wetbepalingen komen dan ook in hoofdzaak hierop neer dat het toegeven van waardevolle producten, die niet tot het assortiment behoren van degene die d.m.v. gezamenlijk aanbod aan klantenwerving doet, verboden is (L. VAN BUNNEN, «Les offres conjointes : premier bilan d'application de la nouvelle législation», *J.T.*, 1974, 459-461).

In dit stramien passen slechts twee categorieën van uitzonderingen. In de eerste plaats zijn er de aanbiedingen die niet gevaarlijk geacht worden omdat geen eigenlijke lokartikelen als toegift worden aangeboden. Ten tweede vormen lokartikelen die slechts een onbeduidende waarde hebben evenmin een inkomensbedreiging voor de gevestigde gespecialiseerde detailhandel. De uitzondering van art. 36, 2, WHP moet in de eerste categorie ingepast worden. Men begrijpt dat een al te ruime interpretatie van de term «gelijk» het verbod, zoals het door de wetgever gewild werd, vlug zou ontkrachten. Interpreteert men b.v. «gelijk» als «substituutbaar», dan wordt klantenlokking mogelijk. Een doorsnee-consument kan een bril van 245 fr. met een licht verschillend montuur verwisselbaar achten met een bril van 350 fr., na het geheel van koopbeslissende elementen zoals de eigenschappen, de gebruiksmogelijkheden en de prijs tegen elkaar te hebben afgewogen. Alleen wanneer het gaat om volkomen identieke producten bestaat er weinig gevaar voor een vermomd verboden gezamenlijk aanbod en gaat het in werkelijkheid om een prijsvermindering bij de aankoop van meerdere artikelen. Toch heeft de wetgever ook op dit punt een veiligheidsmarge ingebouwd : de prijsvermindering mag slechts een derde van de samengestelde prijzen bedragen.

Terecht omschrijft het hof de in art. 36, 2, WHP bedoelde «gelijke» producten als producten met volkomen identieke vormen, grootte, eigenschappen, afmetingen, kenmerken en waarde. De verdienste van het arrest ligt in het bijzonder hierin, dat deze interpretatie ingepast werd in de *ratio legis*.

2. Enig voorbehoud dient daarentegen te worden gemaakt t.a.v. de redenen voor de afwijzing van het incidenteel beroep tot publikatie van het bevelschrift. De eis daartoe werd, blijkens het arrest, gemotiveerd door de omstandigheid dat de overtreder gedurende lange tijd een promotiecampagne voerde. Daarin kan men lezen dat zulke campagne nu nog nawerkt, hoewel de praktijk inmiddels werd gestaakt, en dus nog mogelijke klanten aanbrengt. De minister van Economische Zaken meende dus dat voldaan was aan de in art. 58 WHP gestelde vereisten : de publikatie zou bijdragen tot de staking van de gelaakte daad of van haar nawerking. Het hof antwoordt hierop dat de handelaar toch te goeder trouw was omdat hij al die jaren probeerde zich te richten naar de wet zoals hij die toen begreep ; en dat

begrijpen was «op ernstige gronden verdedigbaar» (beter ware overigens : niet kennelijk onverdedigbaar).

De wet laat voor zulke houding van de rechter geen plaats. De publikatie is geen straf. Het is een maatregel die kan bevolen worden om het bevel tot stopzetten effectief te maken, om aan een door de rechter verboden geoordeelde praktijk een einde te maken (in het belang van concurrenten en consumenten, om een ordelijk optreden in de markt te handhaven). Overigens is het «normaal» dat de handelaar in de vordering tot staken niet te kwader trouw is : dat is een gevolg van het uit de sfeer van de strafwet halen van deze materie. Zou de handelaar goed weten dat wat hij deed verboden was, dan zou hij te kwader trouw zijn (cf. J. D'HAENENS, «De sancties in de wet van 14 juli 1971 betreffende de handelspraktijken», *Economisch en Financieel Recht Vandaag*, II, Gent, 1973, p. 234) en strafbaar krachtens art. 61 WHP. In dat geval kan het strafvonnis, deze keer wel met een zeker «sanctie karakter», gepubliceerd worden. Art. 65 WHP biedt daartoe de mogelijkheid en dit artikel stelt niet het vereiste dat de publikatie moet bijdragen tot de staking van de bestreden daad of van haar nawerking. Het publiek zal van dit juridisch onderscheid weinig merken. Of het vonnis nu gepubliceerd wordt ter uitvoering van art. 58 WHP, dan wel van art. 65 WHP : voor het publiek is de handelaar «veroordeeld».

Maar tot slot dient te worden vermeld dat wel ter zake is de overweging waarin het hof oordeelt dat geen gevaar voor nawerking van het verboden gezamenlijk aanbod en de errond gevoerde reclame bestond.

Roger Van den Bergh
Assistent U.I.A.

Rb. Brussel (14e Kamer), 12 oktober 1977

Geding — Ontkenning van vaderschap — Onsplitsbaar geschil — Verstek van de moeder — Formaliteiten van art. 753 Ger. W. niet vervuld — Vordering niet toelaatbaar.

In een geding tot ontkenning van vaderschap zijn de moeder en de voogd ad hoc gedagvaard. De moeder is bij gerechtsbrief opgeroepen ter zitting waarop de zaak werd bepaald. Alleen de voogd ad hoc is verschenen. Om de volgende redenen verklaart de rechtbank de vordering niet toelaatbaar :

«Overwegende dat het geding tot ontkenning van vaderschap onsplitsbaar is in de zin van art. 31 en art. 753 Ger. W., dat tot doel heeft tegenstrijdige beslissingen onmogelijk te maken door het uitspreken van een vonnis dat op tegenspraak geacht wordt tegen alle partijen, hetgeen in casu onmogelijk is gezien het verstek van eerste verweerster (Hof Gent, 27 juni 1974, *R.W.*, 1974-75, 1388 ; Rb. Brugge, 25 juni 1973, *R.W.*, 1973-74, 1175) ;

«Overwegende derhalve dat de vordering niet toelaatbaar verklaard dient te worden overeenkomstig art. 753, lid 4, Ger. W.»

(Voorzitter : de h. Van Malderen—Rechters : mevr. Vaes en de h. Vandervondelen—Openbaar ministerie : de h. Mahieu—Advocaat : mr. De Wachter—In de zaak : De K. t/ R. en mr. Moerens q.q.).

EUROPEES RECHT

Overzicht van rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

Gevoegde zaken 131/78 en 150/78 — Firma Kurt A. Becher/ Bundesanstalt für landwirtschaftliche Marktorndung — *Gemeenschappelijk landbouwbeleid* — 29 maart 1979.

Het Hessische Finanzgericht heeft het Hof verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vragen :

In zaak 131/78 :

Is verordening nr. 1173/75 van de Raad van 28 april 1975 houdende vaststelling van de drempelprijzen voor granen voor het verkoopseizoen 1975/76, voorzover zij betrekking heeft op zachte tarwe, wegens strijd met artikel 5, lid 1, van verordening nr. 120/67 van de Raad van 13 juni 1967, laatstelijk gewijzigd bij verordening nr. 85/75, ongeldig, en dus niet toepasselijk ?

In zaak 150/78 :

Is verordening nr. 1427/74 van de Raad van 4 juni 1974 houdende vaststelling van de drempelprijzen voor granen voor het verkoopseizoen 1974/75, voorzover zij betrekking heeft op sorgho, wegens strijd met artikel 5, lid 1, van verordening nr. 120/67 van de Raad van 13 juni 1967, laatstelijk gewijzigd bij verordening nr. 1125/74, ongeldig en dus niet toepasselijk ?

Deze vragen zijn gerezen in twee gedingen waarin verzoekster in het hoofdgeding opkwam tegen door het Duitse interventiebureau (verweerder in het hoofdgeding) vooraf vastgestelde heffingpercentages voor de maanden augustus, september en oktober 1975 respectievelijk juli, augustus en september 1974 in door dit bureau afgegeven certificaten voor invoer in de Gemeenschap van bepaalde hoeveelheden zachte tarwe (in 1975) en sorgho (in 1974).

Verzoekster acht bedoelde heffingen te hoog daar in genoemde verordeningen — op basis waarvan de heffingen zijn berekend — de drempelprijs haars inziens onjuist is vastgesteld omdat daarin onvoldoende rekening is gehouden met de onkosten van de importeur, met miskenning van de doelstelling van verordening nr. 120/67.

Het Hof antwoordde op de gestelde vragen dat bij onderzoek daarvan niet is gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid kunnen aantasten van verordening nr. 1173/75 van de Raad, voorzover zij zachte tarwe betreft, of van verordening nr. 1427/74 van de Raad, voorzover zij sorgho betreft.

Zaak 222/78 — icap/w. Beneventi — Prejudiciële zaak — 28 maart 1979 — *Gemeenschappelijk landbouwbeleid* — suiker.

Het hoofdgeding betreft de wettigheid van bijdragen aan een vereveningskas voor suikerprijzen, verschuldigd krachtens een besluit van het Comitato interministeriale prezzi.

De Pretore te Reggio Emilia vraagt of de bepalingen van dit besluit verenigbaar zijn met het gemeenschapsrecht, zulks in verband met de rechtspraak van het Hof. De gestelde vragen zijn aan de orde geweest in 's Hof's arrest

Cucchi van 25 mei 1977 (zaak 77/76, Jurispr. 1977, blz. 987). In aansluiting op dit arrest besliste het Hof thans :

1) de bevoegdheid tot vaststelling van bijzondere maatregelen waardoor in het prijsvormingsmechanisme wordt ingegrepen — met name de beperking van de gevolgen van een wijziging van het niveau der communautaire prijzen, of het nu om de interventieprijzen gaat dan wel om de omrekeningskoers van de nationale munteenheid ten opzichte van de rekeneenheid — berust krachtens verordening nr. 3330/74 behoudens uitdrukkelijke afwijkende bepalingen uitsluitend bij de Gemeenschap ; in zoverre kan een schending van verordening nr. 3330/74 voor de nationale rechterlijke instanties worden ingeroepen door iedere natuurlijke of rechtspersoon op wiens voorraden de nationale maatregel is toegepast.

2) Een belasting die deel uitmaakt van een algemeen stelsel van binnenlandse heffingen waardoor nationale producten en ingevoerde producten volgens dezelfde criteria stelselmatig worden getroffen, kan slechts een heffing van gelijke werking als een invoerrecht zijn indien de heffing uitsluitend bestemd is voor de financiering van activiteiten die inzonderheid aan het belaste nationale produkt ten goede komen, indien er identiteit bestaat tussen het belaste produkt en het begunstigde nationale produkt en de op het nationale produkt drukkende lasten volledig worden gecompenseerd.

Zaak 213/78 — Commissie/ Verenigd Koninkrijk — 29 maart 1979.

De Commissie verzoekt het Hof vast te stellen dat het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland, door de invoerbeperkingen voor consumptieaardappelen niet in te trekken of te wijzigen voor de in artikel 9 van de Toetredingsakte voorziene termijn van eind 1977, de krachtens het EEG-Verdrag op haar rustende verplichtingen niet is nagekomen.

Reeds voor de toetreding tot de Gemeenschap bestond in het Verenigd Koninkrijk een nationale marktorganisatie voor aardappelen, die onder meer in een toezicht voorziet op de invoer en uitvoer van consumptieaardappelen. Volgens artikel 9 van de Toetredingsakte moesten tegen eind 1977 de invoerbeperkingen voor aardappelen worden ingetrokken.

Op 28 december 1977 deelde het Britse Ministerie van Landbouw echter mede dat het invoerverbod voor aardappelen tot nader order in het Verenigd Koninkrijk van toepassing bleef.

Het Verenigd Koninkrijk betoogt — daarin gesteund door de Franse Republiek als interveniënte — dat het krachtens artikel 60, lid 2, van de Toetredingsakte gerechtigd is de kwantitatieve beperkingen te handhaven tot de instelling van een gemeenschappelijke marktordening voor aardappelen. Artikel 60, lid 2, Toetredingsakte bepaalt :

«ten aanzien van de produkten die op het tijdstip van toetreding niet onder een gemeenschappelijke ordening der markten vallen, zijn de bepalingen van titel I inzake de geleidelijke afschaffing van de heffingen van gelijke werking als douanerechten, van de kwantitatieve beperkingen en van de maatregelen van gelijke werking, niet van toepassing op deze heffingen, beperkingen en maatregelen wanneer zij op het tijdstip van de toetreding deel uitmaken van een nationale marktordening.»

Artikel 60 vormt ontegenzegglijk een afwijking van artikel 42 Toetredingsakte dat voorschrijft dat de kwantitatieve beperkingen onmiddellijk bij de toetreding en de maatregelen van gelijke werking als zulke beperkingen uiterlijk op 1 januari 1975 worden afgeschaft.

De hoofdregel van artikel 9 Toetredingsakte luidt als volgt :

«1. Teneinde voor de nieuwe Lid-Staten de aanpassing aan de in de Gemeenschappen geldende regels te vergemakkelijken, gelden ten aanzien van de toepassing van de oorspronkelijke Verdragen en de door de instellingen genomen besluiten, bij wijze van overgang, de in deze akte neergelegde afwijkende bepalingen.

2. Onder voorbehoud van de in deze akte vervatte data, termijnen en bijzondere bepalingen, eindigt de toepassing van de overgangsmaatregelen aan het einde van het jaar 1977.»

Het Hof overwoog dat het belang van het verbod van kwantitatieve beperkingen en maatregelen van gelijke werking tussen de Lid-Staten in de weg staat aan een uitgebreide uitlegging van in zoverre in de Toetredingsakte gemaakte voorbehouden of afwijkingen.

In het arrest Charmasson (zaak 48/74 van 10.12.1974) overwoog het Hof van Justitie dat na het verstrijken van de overgangperiode de werking van een nationale marktorganisatie niet meer in de weg kan staan aan de onverkorte werking van de verdragsbepalingen inzake de afschaffing van kwantitatieve beperkingen en maatregelen van gelijke werking, daar de gemeenschapsinstellingen in de behoeften der betrokken markten zullen voorzien.

Het verstrijken van de in het Verdrag voorziene overgangperiode bracht mee dat uitdrukkelijk aan de Gemeenschap opgedragen zaken en gebieden vanaf dat tijdstip onder de bevoegdheid der Gemeenschap vielen, zodat bijzondere maatregelen — mochten deze noodzakelijk blijken — niet meer eenzijdig kunnen worden vastgesteld door de betrokken Lid-Staten, doch moesten worden vastgesteld in het kader van het communautaire stelsel dat geëigend is om het algemeen belang van de gemeenschap te vrijwaren.

Het Hof verklaarde voor recht :

1. Het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland is een van de verplichtingen die ingevolge het Verdrag, met name artikel 30, juncto de Toetredingsakte op hem rusten, niet nagekomen door de nationale bepalingen die de invoer van aardappelen kunnen beperken, niet vóór het einde van 1977 af te schaffen of te wijzigen.

2. Verweerder wordt verwezen in de kosten, behoudens die welke door de interventie zijn veroorzaakt.

3. De door de interventie veroorzaakte kosten worden gecompenseerd.

Nauw verwant met dit arrest inzake niet nakoming van verdragsverplichtingen door een Lid-Staat is de zaak 118/78, waarin het High Court of Justice, Queen's Bench Division, Commercial Court, het Hof om een prejudiciële beslissing verzoekt.

Zaak 118/78 — C.J. Meijer/ Department of Trade — prejudiciële zaak — 29 maart 1979.

Partijen in het hoofdgeding zijn een Nederlandse aardap-
pelexporteur en de bevoegde Britse overheidsdiensten ;

het geschil betreft de weigering van deze diensten een op 6 januari 1978 in het Verenigd Koninkrijk aangekomen lading aardappelen het land binnen te laten.

Het Hof besliste dat artikel 60, lid 2, van de Toetredingsakte niet kan worden aangemerkt als een bijzondere bepaling in de zin van het voorbehoud van artikel 9, lid 2, dezer akte, zodat het ingevolge laatstgenoemde bepaling aan het eind van het jaar 1977 buiten toepassing is geraakt.

Zaak 119/77 — Nippon Seiko (Japan), NSK Bearings Europe Ltd (London), NSK Kugellager GmbH (Ratingen), NSK Frankrijk (Clichy)/ Raad en Commissie — 29 maart 1979. — *Anti-dumpingmaatregelen — De communautaire regeling.*

Verordening nr. 459/68 van de Raad van 5 april 1968 betreffende beschermende maatregelen tegen de toepassing van dumping en de toekenning van premies of subsidies door landen die geen lid zijn van de EEG, regelt de voorwaarden en de procedure ter voorbereiding van anti-dumpingmaatregelen. Het EEG-stelsel is in overeenstemming met de GATT-regeling.

Artikel 2 van genoemde verordening bepaalt dat een anti-dumpingrecht kan worden geheven

a) op ieder produkt ten aanzien waarvan dumping plaatsvindt,

b) wanneer het op de markt van de Gemeenschap brengen van het produkt een aanmerkelijke schade veroorzaakt voor een gevestigde bedrijfstak of een aanzienlijke vertraging bij de oprichting van zodanige bedrijfstakken.

Artikel 3 omschrijft het begrip dumping als «de prijs van een produkt bij uitvoer naar de Gemeenschap die lager is dan de vergelijkbare prijs ... in het land van oorsprong waaruit het produkt is uitgevoerd.» Artikel 4 beperkt het begrip schade.

Volgens artikel 15 kan de Commissie een «voorlopige maatregel» nemen, bestaande in vaststelling van «het percentage van» het anti-dumpingrecht, waarvan geen betaling wordt gevraagd, doch dat dient als door de importeurs te stellen waarborg die «zal worden geïnd overeenkomstig een later door de Raad krachtens artikel 17 te nemen besluit.»

De instelling van anti-dumpingrechten geschiedt in de vorm van verordeningen.

De feiten

Op 5 oktober 1976 diende de FEBMA (Federation of European Bearing Manufacturers' Associations) een klacht bij de Commissie in tegen de dumpingpraktijken van Japanse kogellagerfabrikanten.

De Commissie opende een onderzoek dat leidde tot instelling van een voorlopig anti-dumpingrecht van 20 % voor kogellagers en kegellagers van oorsprong uit Japan ; voor de produkten van de firma's Nachi en Koyo Seiko werd dit percentage vastgesteld op 10 %.

Intussen verrichtte de Commissie een onderzoek bij de Europese dochterondernemingen van de Japanse firma's.

Na een onderzoek bij de vier voornaamste producenten in Japan die zich op 20 juni 1977 schriftelijk verplicht hebben hun prijzen te verhogen, nam de Raad op 26 juli 1977 definitieve maatregelen door de vaststelling van verordening nr. 1778/77 houdende instelling van een anti-dum-

pingrecht op kogellagers en kegellagers, van oorsprong uit Japan.

Bij artikel 1 van deze verordening wordt een definitief anti-dumpingrecht van 15 % ingesteld ; de toepassing van dit recht wordt echter geschorst.

Artikel 2 draagt de Commissie op er in samenwerking met de Lid-Staten op toe te zien of de belangrijkste Japanse producenten hun toezeggingen om hun prijzen te herzien naleven.

Artikel 3 van de verordening (ter uitvoering van basisverordening nr. 459/68) bepaalt dat de bedragen van de zekerheidsstelling voor het voorlopige recht betreffende produkten die zijn vervaardigd door Koyo Seiko, definitief zullen worden geïnd voorzover ze het in deze verordening vastgestelde recht niet overschrijden.

Onderwerp van het geding

Verzoeksters hebben het onderhavige beroep ingesteld tegen verordening nr. 1778/77 van de Raad, op grond enerzijds dat zij zich hebben verplicht geen door de Commissie ontoelaatbaar geachte handelingen meer te verrichten en anderzijds dat de hun verweten dumping niet genoegzaam is vastgesteld in overeenstemming met de voorschriften van het GATT en van de gemeenschapsregelingen.

Het beroep strekt hoofdzakelijk tot nietigverklaring van verordening nr. 1778/77 en subsidiair tot nietigverklaring van die verordening voorzover zij verzoeksters betreft en meer subsidiair tot nietigverklaring van artikel 3 van de verordening.

In hetzelfde verzoekschrift vorderen verzoeksters krachtens de artikelen 178 en 215 EEG-Verdrag de Raad en de Commissie te veroordelen tot betaling van de schade die verzoeksters dochterondernemingen hebben geleden.

De vordering tot nietigverklaring.

Ten aanzien van de artikelen 1 en 2 van verordening nr. 1778/77 betogen verzoeksters dat basisverordening nr. 459/68 niet toestaat gelijktijdig een definitief anti-dumpingrecht in te voeren en ermee in te stemmen dat de betrokken producenten zich verplichten de prijzen te herzien.

Verweersters en interveniënte antwoorden dat de litigieuze verordening niet slechts is gebaseerd op de basisverordening, doch ook op artikel 113 EEG-Verdrag, waarin de Raad wordt gemachtigd maatregelen te nemen in geval van dumping en de Raad voorts wordt gemachtigd, onafhankelijk van de bepalingen van verordening nr. 459/68, een ad hoc verordening vast te stellen.

Na analyse van basisverordening nr. 459/68 overweegt het Hof dat één en dezelfde anti-dumpingprocedure niet gelijktijdig kan leiden tot aanvaarding door de Commissie van een verplichting van exporteurs om hun prijzen te herzien enerzijds en de instelling door de Raad — op voorschrift van de Commissie — van een definitief anti-dumpingrecht anderzijds. De door verzoeksters aangegane verplichtingen zijn door de Commissie aanvaardbaar geacht.

Deze verplichtingen zijn door de Raad als geldige verplichtingen aangemerkt. De combinatie van onderling strijdige handelingen is onverenigbaar met het stelsel van de basisverordening.

Met betrekking tot het onderdeel van de vordering dat is gericht tegen artikel 3 van verordening nr. 1778/77 (definitieve inning van de bedragen per zekerheidsstelling voor het voorlopige recht voorzover ze het in de verordening vastgestelde recht niet overschrijden) blijkt uit de basisverordening dat de Commissie slechts een besluit om de gewaarborgde bedragen te innen kan voorstellen, wanneer zij tevens een communautair optreden voorstelt, dat wil zeggen de instelling van een definitief anti-dumpingrecht. De Commissie is blijkbaar zelf deze mening ook toegedaan, want in artikel 3 van verordening nr. 1778/77 is bepaald dat de bedragen van de zekerheidsstelling slechts «definitief worden geïnd voorzover ze het in deze verordening vastgestelde recht niet overschrijden.»

Ook in dit opzicht is het beroep dus gegrond. Het Hof wijst er echter op dat nietigverklaring van verordening nr. 1778/77 niet van invloed is op de door de voornaamste Japanse producenten aangegane verplichting waarbij zij zich verbinden hun prijzen zodanig aan te passen, zodat niet meer beneden de kostprijs wordt verkocht.

De aansprakelijkheidsactie

Verzoeksters betogen dat zij schade hebben geleden tengevolge van het communautaire optreden en zij vorderen vergoeding daarvan. Zij stellen dat zij als voorlopig anti-dumpingrecht bepaalde bedragen moesten betalen en andere kosten moesten maken.

Verzoeksters' vorderingen tot nietigverklaring zijn toegewezen in verband met de door NSK aangegane en door de Commissie aanvaarde verplichting, zodat zij geen beroep kunnen doen op eventuele onwetigheid van deze verplichting in verband met aansprakelijkheid van de Gemeenschap.

Het Hof verklaarde voor recht :

1. Verordening nr. 1778/77 van de Raad van 26 juli 1977 houdende instelling van een anti-dumpingrecht op kogellagers en kegellagers, van oorsprong uit Japan, wordt vernietigd ;

2. de aansprakelijkheidsactie wordt verworpen ;

3.a) verweersters worden verwezen in hun eigen kosten, in alle kosten van de procedure in kort geding en tweederde van de door verzoeksters in de hoofdzaak gemaakte kosten, met uitzondering van de kosten van interventie ;

b) interveniënte FEBMA draagt haar eigen kosten en tweederde van de aan verzoeksters door haar interventie opgekomen kosten.

Een aantal andere Japanse firma's en hun Europese dochterondernemingen hebben beroepen tot nietigverklaring van verordening nr. 1778/77 van de Raad ingesteld in de volgende zaken :

Zaak 118/77 — Import Standard Office (ISO) te Parijs/Raad (ook hier intervenieert FEBMA).

Zaak 120/77 — Koyo Seiko Ltd te Osaka (Japan) en Duitse Koyo Waelzager-Verkaufsgesellschaft te Hamburg en Koyo (V.K.) Ltd te Normanton en Koyo Frankrijk te Argentineuil/ Raad en Commissie (interveniënte FEBMA).

Zaak 121/77 — Nachi Fujikoshi Corp. te Tokyo en Nachi GmbH te Düsseldorf en Nachi (V.K.) Ltd te Birmingham/ Raad en Commissie (interveniënte FEBMA).

In deze drie zaken is geen aansprakelijkheidsactie ingesteld en heeft geen kort geding plaatsgevonden. In deze drie zaken verklaarde het Hof voor recht :

1. Verordening nr. 1778/77 van de Raad ... wordt nietigverklaard ;

2. de Raad wordt in de kosten verwezen, met uitzondering van de kosten van interventie ;

3. interveniënte wordt verwezen in de door haar interventie aan verzoekster opgekomen kosten.

Zaak 113/77 — NTN Toyo Bearing Cy Ltd te Osaka en NTN Bearings — GMNK Ltd te Burntwood (V.K.) en NTN Waelzlager (Europa) te Erkrath-Unterfeldhaus (Bondsrepubliek Duitsland) en NTN SIDAG te Schweighouse (Frankrijk / Raad en Commissie (interveniënte FEBMA).

Deze vordering strekt tot nietigverklaring van artikel 3 van verordening nr. 1778/77.

Het Hof verklaarde voor recht :

1. artikel 3 van verordening nr. 1778/77 wordt nietigverklaard ;

2. de Raad wordt verwezen in de kosten van het kort geding en de hoofdzaak, met uitzondering van de kosten van interventie ;

3. de Raad wordt eveneens verwezen in de kosten veroorzaakt door de interventie van Nippon Seiko en anderen in het kort geding ;

4. interveniënte FEBMA wordt verwezen in haar eigen kosten en in de door haar interventie aan verzoeksters opgekomen kosten.

WETGEVING

DE BESTRIJDING VAN RUNDERBRUCELLOSE

1. Het koninklijk besluit van 6 december 1978 betreffende de bestrijding van de runderbrucellose (*B.S.*, 12 december 1978, p. 15.369) is de laatste tijd herhaaldelijk in de belangstelling gekomen naar aanleiding o.m. van incidenten in de provincie Henegouwen.

Het lijkt ons interessant de belangrijkste aspecten van deze wetgeving, de oogmerken en de bepalingen toe te lichten.

2. Brucellose is een zeer besmettelijke ziekte die zich bij dieren voornamelijk localiseert in de geslachtsorganen en die het afsterven van de vrucht of verwerping veroorzaakt. Deze runderziekte is ook besmettelijk voor de mens en manifesteert zich onder de vorm van intermitterende koorts, spier- en gewrichtspijnen. Bij zwangere vrouwen kan brucellose aanleiding zijn tot abortus.

Vóór het koninklijk besluit van 6 december 1978, werd deze materie beheerst door het koninklijk besluit van 2 augustus 1976 (*B.S.*, 31 augustus 1976, p. 10.803) en het ministerieel besluit van 3 augustus 1976 (*B.S.*, 31 augustus 1976, p. 10.814).

Wanneer een eigenaar of houder van runderen de symptomen van deze ziekte vaststelde, diende hij overeenkomstig artikel 2 van het K.B. van 2 augustus 1976 zijn dieren af te zonderen en ze door een dierenarts te laten onderzoeken. Deze nam de nodige stalen voor ontleding in een erkend laboratorium en als de laboratoriumtest positief was, dan werd de inspecteur-dierenarts verwittigd. Vanaf dat ogenblik diende de inspecteur-dierenarts alle passende maatregelen te nemen om de brucellose te bestrijden.

De behandeling kan variëren van inenting tot destructie.

Ten einde de brucellosebestrijding in de hand te werken werd dan ook een systeem van vergoedingen uitgedokterd, waarbij aan de leden van de erkende verenigingen een soort schadevergoeding werd uitgekeerd in geval van destructie. Onder erkende vereniging diende verstaan te worden de verenigingen van veeziektenbestrijding bedoeld bij het K.B. van 7 mei 1963 houdende inrichting van de bestrijding der veeziekten.

Deze toekenning van vergoedingen heeft echter veel kwaad bloed gezet bij de veehouders die zich niet bij een dergelijke vereniging wensten aan te sluiten. Zij waren inderdaad verplicht de richtlijnen van de inspecteur-dierenarts na te leven, zonder evenwel aanspraak op vergoeding te kunnen doen gelden.

Er was dus duidelijk een discriminatie tussen veehouders en er werd ongetwijfeld afbreuk gedaan aan het beginsel van de vrijheid van vereniging. Ontevreden veehouders dienden een voorziening in bij de Raad van State en bij arrest van 1 september 1978 werden het koninklijk besluit van 2 augustus 1976 en het ministerieel besluit van 3 augustus 1976 gedeeltelijk vernietigd (*B.S.*, 12 oktober 1978, p. 12.018 ; *Arr.R.v.St.*, 1978, 992).

3. In het raam van de E.E.G. werden ook maatregelen genomen ter bestrijding van brucellose. De richtlijn van de Raad van 17 mei 1977 (77/391/E.E.G.) betreffende een gemeenschappelijke actie met het oog op de uitroeiing van brucellose, tuberculose en leucose bij runderen en de richtlijn van de Raad van 13 december 1977 (78/52/E.E.G.) tot vaststelling van de communautaire criteria voor de nationale programma's voor de versnelde uitroeiing van brucellose, tuberculose en endemische leucose bij runderen, voorzagen in subsidies gedurende een periode van drie jaren (1978, 1979 en 1980). België, dat met deze ziekten werd geconfronteerd kreeg zelfs een dubbele betoelaging.

4. Door de vernietiging van het K.B. van 2 augustus 1976, kreeg de minister van Landbouw de gelegenheid ook rekening te houden met de Europese richtlijnen bij het ontwerpen van de nieuwe regeling.

Artikel 1 van het K.B. van 6 december 1978 bepaalt dat runderbrucellose een besmettelijke ziekte is zoals bedoeld in artikel 319 van het Strafwetboek. Elke behandeling van runderbrucellose is verboden.

Ieder persoon die het bestaan van brucellose bij een rund vermoedt is verplicht er onmiddellijk aangifte van te doen bij de inspecteur-dierenarts. De loutere verdenking is vol-

doende : eertijds was de aangifte slechts verplicht bij verwerping of bij symptomen die de verwerping voorafgaan.

De dierenarts neemt bloed en de stoffen die nodig zijn voor de diagnostiek van brucellose met het oog op hun onmiddellijke ontleding in een erkend laboratorium (de lijst van de erkende laboratoria is gepubliceerd als bijlage III van het koninklijk besluit).

Indien het bestaan van brucellose bevestigd wordt, zal het bedrijf als haard worden beschouwd en beveiligingsmaatregelen worden getroffen ten einde verdere besmetting te voorkomen. De inspecteur-dierenarts stelt een uitzuiveringsplan op dat alle door brucellose aangetaste evenals de door brucellose besmet beschouwde runderen omvat. Het bevel tot afmaking van de runderen opgenomen in het uitzuiveringsplan wordt gegeven en een afschrift van deze beslissing wordt aan de burgemeester medegedeeld.

Ten laatste binnen dertig dagen die volgen op de officiële kennisgeving van de uitslag van het onderzoek aan de verantwoordelijke moeten de runderen worden afgemaakt (art. 15).

5. Inenting tegen brucellose is verboden, behoudens ontheffing verleend door de inspecteur-dierenarts in sommige uitdrukkelijk vermelde gevallen (art. 38).

Indien de verantwoordelijke weigert de opgelegde maatregelen of bevelen uit te voeren, dan doet de burgemeester deze op verzoek van de inspecteur-dierenarts ambtshalve uitvoeren, zonder toezicht van de politie of rijkswacht, voor rekening van de betrokkene.

6. De overtredingen van het koninklijk besluit van 6 december 1978 worden gestraft op grond van de artikelen 319, 320 en 321 van het Strafwetboek indien het gaat om de verplichtingen inzake aangifte of waarschuwing, afzondering van de runderen of aantasting en besmetting van andere dieren.

De overtredingen die niet onder het commune strafrecht vallen, worden gestraft overeenkomstig de artikelen 4, 6 en 7 van de wet van 30 december 1882 op de diergeneeskundige politie en de schadelijke insecten.

7. De recente gebeurtenissen in de provincie Henegouwen hebben de draagwijdte van de nieuwe reglementering duidelijk belicht. Een veehouder had geweigerd gevolg te geven aan een afmakingsbevel zodat de burgemeester ambtshalve de runderen naar het slachthuis had doen vervoeren.

De veehouder ging over tot het tegenoffensief en bij beschikking van de voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Namen — die blijkbaar niet zeer vertrouwd was met de diergeneeskundige maatregelen ter zake — werd in kort geding beslist dat de runderen het slachthuis mochten verlaten en dat een onderzoek diende te gebeuren ten einde vast te stellen of het vee niet door een inenting kon worden gered...

Op derdenverzet van de minister van Landbouw werd ten slotte beslist dat de runderen, overeenkomstig de vigerende wetgeving, moesten worden afgemaakt.

8. Het koninklijk besluit van 6 december 1978 verschaft de dierenartsen de nodige middelen om de runderbrucellose doelmatig te bestrijden. Veel zal afhangen van de dierenartsen om de ziekte efficiënt te bestrijden : zonder

controle, zonder voorzorgsmaatregelen, zonder snel ingrijpen, zal de wet dode letter blijven.

De vraag rijst of de wetgever de geldboete niet had moeten verhogen en aan de omstandigheden aanpassen. In verhouding tot de waarde van de veestapel lijken de geldboeten laag te liggen terwijl gevangenisstraffen zelden of nooit zullen worden uitgesproken.

Alain Winants

BOEKEN

Jacques AUTENNE, *Analyse de la loi du 3 novembre 1976, dite de «sobriété budgétaire» modifiant le Code des Impôts sur les revenus*, Larcier, Brussel, 1978, 760 fr.

In 1976 zijn op het stuk van de inkomstenbelastingen drie belangrijke wetten verschenen, nl. de wet van 6 januari 1976 die o.m. de belastingheffing van de vervangingsinkomsten aanzienlijk gewijzigd heeft, de wet van 16 maart 1976 die de procedure inzake inkomstenbelastingen aangepast heeft en ten slotte de wet van 3 november 1976, ook wet op de «budgettaire soberheid» genoemd.

Het is deze laatste wet die Jacques Autenne, fiscaal adviseur van de Federatie van de Chemische Nijverheid en Lector aan de U.C. Louvain, in zijn recent werk heeft ontleed. Het wijden van een boek aan deze wet was volledig verantwoord daar deze laatste belangrijke wijzigingen aan het Wetboek van Inkomstenbelastingen heeft gebracht, o.m. wat betreft de volgende punten :

- de omschrijving van de winsten van nijverheids-, handels- of landbouwbedrijven o.a. wat betreft de onderschatting van voorraden ;
- de belastingheffing van de meerwaarden door particulieren verwezenlijkt op belangrijke participaties in Belgische vennootschappen ;
- het aanslagstelsel van de uitkeringen tot onderhoud en van de feitelijk gescheiden echtgenoten ;
- het belastingregime van de verenigingen zonder winstoogmerk ;
- wijzigingen van regels betreffende de indiening van de aangifte en de aanslag van ambtswege.

Autenne was de aangewezen man om deze studie te ondernemen. Hij had reeds een analoge studie gewijd aan de wet van 25 juni 1973 en de wet van 5 januari 1976. Daarenboven was hij als fiscaal adviseur van de Federatie van de Chemische Nijverheid nauw betrokken bij de voorbereiding van de wet, zelfs vóór het wetsontwerp bij het Parlement werd ingediend.

De ontleding van de wet is gebaseerd op een studie van de wetgeving en rechtspraak vóór de wet van 3 november 1976, de voorbereiding van deze wet en de aanschrijvingen van het Bestuur der Directe Belastingen die deze wet toelichten voor zover deze reeds gepubliceerd waren.

De auteur heeft er zich niet toe beperkt de verschillende bronnen te reproduceren. Hij heeft op basis van die bronnen voor elke belangrijke wijziging een systematische uiteenzetting gegeven waarin hij het doel en de draagwijdte van de wijziging bespreekt. Deze werkwijze impliceert een kritische benadering van de wetteksten en andere bronnen. De auteur laat dan ook niet na te wijzen op de tekortkomingen en onvolmaaktheden die hij vastgesteld heeft, zoals bijv. de tekst van art. 21, lid 1, 3°, W.I.B.

De raadpleging van het werk wordt vergemakkelijkt door overeenstemmingstabellen. Zeer nuttig is ook de reproductie van de bepalingen van het W.I.B. vóór en na de wet van 3 november 1976.

Tijdens de laatste jaren is de fiscale wetgeving herhaaldelijk en in een versneld tempo aan wijzigingen onderworpen. Het wordt voor een belastingdeskundige moeilijk zich op de hoogte te houden. Het

recent werk van Autenne beantwoordt aan een behoefte. Het is een betrouwbaar werkinstrument, dat tot de minimum- of basisdocumentatie behoort waarover iedere fiscalist moet beschikken.

Jean-Pierre Lagae
Buitengewoon Hoogleraar K.U.Leuven

BALIELEVEN

Landelijk Jonge Balie Congres in Nederland

Op 8 en 9 november wordt te Noordwijkerhout het Jonge Balie Congres 1979 gehouden met als thema : Opleiding baart kunst.

Over de noodzaak van een betere opleiding van de advocaat bestaat zowel binnen als buiten de balie betrekkelijk grote eenstemmigheid. Of de gemiddelde stagiaire zich bij zijn vele andere besognes regelmatig rekenschap van de noodzaak geeft, is echter aan gerede twijfel onderhevig. Buiten twijfel is, dat noch binnen noch buiten de advocatuur eenstemmigheid bestaat ten aanzien van inhoud en doel van de advocatenopleiding.

Het Jonge Balie Congres 1979 beoogt een ieder de gelegenheid te geven kennis te nemen van de verschillende meningen, die er ten aanzien van de opleiding van de advocaat bestaan ; daartoe wordt o.a. een congresbundel uitgegeven.

Voorts wil het congres de beginnende advocaat overtuigen van de noodzaak na te denken over zijn opleiding én over de weerslag die zijn — al dan niet toereikende — opleiding heeft op zijn praktijkuitoefening. Voor nadere inlichtingen omtrent inhoud en achtergronden van het congres wende men zich tot : mr. M. A. E. Baron van Hövell tot Westerflier, Parkstraat 105 's-Gravenhage (070-281809).

MEDEDELINGEN

Crematie

Senator R. Nauwelaerts vroeg de minister van Justitie welke bescheiden aan de procureur des Konings moeten overgelegd worden ten einde een aanvraag om verlof tot lijkverbrandig te staven wanneer een gewelddadige en verdachte dood vermoed wordt (*Vragen en antwoorden*, Senaat, 1979, 716).

Volgens het antwoord van de minister moet het dossier dat de ambtenaar van de burgerlijke stand aan het parket verzendt volgende stukken bevatten :

a) Een uittreksel uit de overlijdensakte van de betrokkene of, wanneer de overlijdensakte nog niet is opgesteld, het bewijs van de identiteit van de overledene, onder vorm van zijn identiteitskaart of van zijn huwelijksboekje ;

b) Een aanvraag om verlof tot crematie door degene die bevoegd is om in de lijkbezorging te voorzien, daaronder begrepen een eventuele akte van uiterste wilsbeschikking van de overledene (art. 21, § 1, van de wet van 20 juli 1971 op de begraafplaatsen en de lijkbezorging) ;

c) Een attest van de behandelende geneesheer of de geneesheer die het overlijden heeft vastgesteld en daarenboven een verslag van de beëdigde, door de ambtenaar van de burgerlijke stand aangestelde geneesheer waarin al dan niet wordt bevestigd dat er tekens of aanwijzingen zijn van een gewelddadige of verdachte dood (art. 22, §§ 1 en 2, van voornoemde wet) ;

d) Alle andere bescheiden waaruit de ambtenaar van de burgerlijke stand het vermoeden put dat het overlijden gewelddadig of verdacht is.

Het dossier bestaat verder uit alle voor de procureur des Konings dienstige stukken en inlichtingen, welke van geval tot geval kunnen verschillen.

De procureur des Konings dient aan de ambtenaar van de burgerlijke stand de stukken terug te sturen die laatstgenoemde moeten toelaten zijn beslissing te staven nopens de aanvraag om verlof tot crematie.

Alleen de stukken die nodig zijn voor de samenstelling van een strafdossier dienen op het parket bewaard te blijven. Van die stukken zal de procureur des Konings een fotocopye sturen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand.

De terugzending van de medegedeelde bescheiden aan de ambtenaar van de burgerlijke stand loopt praktisch nooit vertraging op. Meestal bestaat er op het parket reeds een dossier ingevolge de tussenkomst van politie of rijkswacht ter zake.

Voor zoveel als nodig herinneren wij eraan dat het de ambtenaar van de burgerlijke stand is die het verlof tot lijkverbrandig verleent wanneer het overlijden in België heeft plaatsgehad, en dat de procureur des Konings van het arrondissement waar zich het crematorium bevindt slechts verlof tot crematie kan verlenen wanneer het overlijden heeft plaatsgehad in het buitenland.

De parketmagistraten maken gewoonlijk gewag van een «toelating om te begraven of te cremen» terwijl ze in feite een louter bericht van afwezigheid van bezwaar afleveren aan de ambtenaar van de burgerlijke stand.

Verdoovingsmiddelen

De minister van Justitie heeft onthuld dat het begrip «gebruik in groep» van drugs gebezigd in artikel 3 van de wet betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen en antiseptica reeds bekend was in de oorspronkelijke wetgeving van 1921 onder de benaming van «gemeenschappelijk gebruik».

Deze uitdrukking van «gemeenschappelijk gebruik» is ontleend aan de Franse wet van 12 juli 1916 en in de parlementaire behandeling van deze wet wordt bepaald dat zij geen andere betekenis heeft dan «usage en commun, en réunion, en compagnie». Derhalve kan worden gesteld dat de uitdrukking gemeenschappelijk gebruik (in de wet van 9 juli 1975 : «gebruik in groep») tegenover het individueel gebruik staat (*Vragen en antwoorden*, Kamer, 1979, 1190).

BERICHTEN

Kring «Vlaams Gezelschapsleven Brussel» — Galabal

Het bestuur is blij U als recente informatie omtrent onze vereniging het volgende door te geven :

Vooreerst dat de eenparig door het Bestuur aangezochte prof. dr. Albert Coppé, aanvaardde om onze nieuwe voorzitter te worden.

Vervolgens dat ons jaarlijks Galabal plaatsheeft in de Magdale-nazaal (Duquesnoystraat 14) op zaterdag 12 januari 1980.

Het wordt het 22e bal in de rij. We zijn daar terecht trots op en met ons de 24 aangesloten vooraanstaande Vlaamse verenigingen waaronder het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel.

Graag nodigen we U nu reeds uit om op dit Bal onze gast te zijn. Meer dan ooit tevoren zullen we trachten om aan dit 22e samenzijn van het Vlaams Gezelschap te Brussel, luister en weerklink te geven.

Internationaal Instituut voor Studie en Documentatie inzake Handelsconcurrentie — 4e Colloquium

Het Internationaal Instituut voor Studie en Documentatie inzake Handelsconcurrentie organiseert op 5 en 6 mei 1980 te Brussel zijn 4e Colloquium.

Referaten en discussies gaan door in de zaal Dynastie A, van het Kongressenpaleis, Kunstberg (Park, Bronzen deur) te Brussel.

Programma :

A. Het verband tussen de repressie der oneerlijke mededinging en het reguleren van concurrentiebeperkende praktijken op nationaal en E.E.G.-niveau.

Referenten : de heren Bernard Francq (Universiteit te Luik), Joel L. Davidow (director Office of Policy Planning, Antitrust Division, Department of Justice, Washington D.C.) en Paul M. Schmitt (divisie-overste bij het Directoraat-Generaal van de Mededinging, Commissie der Europese Gemeenschappen, te Brussel).

B. Bescherming van know-how in verband met de regulering der concurrentiebeperkende praktijken, op nationaal en E.E.G.-niveau.

Referenten : de heren Rudolf Krasser (professor aan de Technische Universität München, Institut für Wirtschafts- und Rechtswissenschaft, Donald L. Holley (advocaat te New York) en Hartmut Johannes (adviseur bij het Directoraat-Generaal van de Mededinging, Commissie der Europese Gemeenschappen, te Brussel).

Inlichtingen bij het Secretariaat Generaal van het Instituut, 28-30 De Motstraat te B-1040 Brussel, telefoonnummer 02/233.61.11 (dhr. Viaene)

Meijers-Colloquium te Leiden

Ter herdenking van de honderdste geboortedag van E.M. Meijers wordt op donderdag 10 en vrijdag 11 januari 1980 te Leiden een colloquium gehouden over de betekenis van Meijers voor de rechtswetenschap in Nederland en in andere Europese landen.

Sprekers zullen zijn : K. Wiersma, raadsheer in de Hoge Raad (Meijers en de hercodificatie), J. Gilissen, hoogleraar aan de ULB en VUB te Brussel (De betekenis van Meijers voor de Europese rechtsgeschiedenis), A.R. Bloembergen, raadsheer in de Hoge Raad (Over de methode van Meijers) T.B. Smith, lid van de Scottish Law Commission, oud-hoogleraar aan de Universiteit van Edinburgh (The Influence Abroad of the Modern Dutch Movement for Code Revision), W. van Gerven, hoogleraar aan de KUL te Leuven (Variaties op het thema «misbruik» volgens Meijers), A.E. von Overbeck, hoogleraar aan de Universiteit van Fribourg (Meijers et le droit international privé) en R. Feenstra, hoogleraar aan de RU te Leiden (Meijers' beroep op rechtsgeschiedenis bij de behandeling van privaatrechtelijke leerstukken).

Voor deelname aan het colloquium dient men zich aan te melden bij de secretaris van de Commissie Meijers-colloquium, mr. W.A.M. van Schendel, Afdeling Burgerlijk Recht, Rijksuniversiteit Leiden, Rapenburg 38 te Leiden, tel. 071-148333 tst. 7276. Aan degenen die zich hebben aangemeld zal begin december een uitvoerig programma worden gezonden met een definitief aanmeldingsformulier (de inschrijvingskosten zullen 10 gulden bedragen). Het colloquium zal plaatsvinden in de Academie, Rapenburg 73 te Leiden.

Ter gelegenheid van het Meijers-Colloquium zal een volledige catalogus verschijnen van de unieke rechtshistorische bibliotheek van Meijers, welke thans als «Collectie Meijers», aan de Leidse Universiteitsbibliotheek toebehoort en geplaatst is in het Juridisch Studiecentrum "Gravensteen". Behalve voor deelnemers aan het colloquium bestaat voor alle belangstellenden de mogelijkheid om dit meer dan 500 bladzijden tellende werk — dat onder leiding van prof. mr. R. Feenstra is samengesteld — tegen

een gereduceerde prijs te verkrijgen door intekening vóór 1 januari 1980 bij de secretaris van de Commissie Meijers-Colloquium (de tekenprijs zal, inclusief BTW 60 gulden bedragen, de prijs na verschijning 83,20 gulden). De tekenformulier zal tijdig worden toegezonden aan degenen die daarom verzocht hebben hetzij bij aanmelding voor het colloquium hetzij bij afzonderlijk schrijven aan de voornoemde secretaris op het hierboven vermelde adres.

TIJDSCHRIFTEN

Journal des Tribunaux

lg. 94, 3 mars 1979, nr. 5073.

Jos Vankerckhove, Loyers et revenus immobiliers en 1979—Jurisprudence—Chronique judiciaire.

lg. 94, 10 mars 1979, nr. 5074.

Suzanne Oschinsky et Danielle Gevaert-Delatte, Un nouveau pas en avant vers l'égalité entre femmes et hommes—Irma Moreau-Margrève et François Glansdorff, Du règlement des conflits entre bailleurs, créanciers gagistes et vendeurs de matériel d'équipement—Jurisprudence—Chronique judiciaire.

lg. 94, 17 mars 1979, nr. 5075.

Albert van Innis, Dommages accidentels aux canalisations souterraines à l'occasion de travaux—Jurisprudence.

lg. 94, 24 mars 1979, nr. 5076.

Gérard Leroy, Le droit de repentir—Jurisprudence—Chronique judiciaire.

lg. 94, 31 mars 1979, nr. 5077.

Paul Rigaux, De la construction «clé sur porte»—Jurisprudence—Chronique judiciaire.

lg. 94, 7 avril 1979, nr. 5078.

Walter van Gerven, Egalité des entreprises privées et publiques devant la loi belge—Jurisprudence—Chronique judiciaire.

Droit Familial

1979, nr. 1.

Marie-Thérèse Meulders-Klein, La réforme du droit de la filiation en Belgique—Analyse du projet de loi n° 305—Jurisprudence.

Revue Générale des Assurances et des Responsabilités

lg. 52, février 1979, nr. 2.

X. Malengreau, L'assurance des transactions en matière répressive—Clause d'exonération—Article 10-1—Voiure—Priorité—Décès—Blessures—Non-paiement de la prime—Police type—article 33—Frais de prévention—Faute grave—Trafic normal—Intérêts moratoires—Procédure.

Revue du Notariat Belge

lg. 105, févr. 1979, 2672e livraison—Pierre Mahillon, Jean Bagniet et la Revue du notariat—Les obsèques de Me J. Bagniet, Discours prononcés par S.E. l'ambassadeur d'Israël ; M.J. Michot, Me Boccart, M. J. J. A. Salmon, M.P. Watelet, M. Charles Delvoye, M.P. Goffin—Législation—Jurisprudence.

Recueil Général de l'enregistrement et du notariat.

Tome 128, mars 1979, nrs. 22346 à 22359.
Droit civil—droit notarial—droit fiscal.

Tome 128, avril 1979, nrs. 22360 à 22377.
Droit civil—droit notarial—droit fiscal.